

Č A S O P I S
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE
1869.

Redaktor:
M i c h a l H ó r n i k.

Létnik XXII.

Zešiwk I.

(Cyleho rjada čislo 39.)

W Budyšinje.
Z nakładom Maćicy Serbskeje.

Č A S O P I S
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE

1869.

Redaktor:
M i c h a ɿ H ó r n i k.

Lětník XXII.

W Budyšinje.
Z nakładem Maćicy Serbskeje.

B a s n j e.

Wot R a d y s e r b a.

---

1. Tři róže.

Šéće černiróže njeběchu
Ni w woknach, zahrodach.
Ta młoda šwalča haješe
Sej kwěty w hornyčkach.

Na jeje swětlym woknješku
Pjeňčk rózi steješe,
A nad nim z pupkow hladachu
Tři róže běluške.

Na hrodže hotowaše so
Ta knjeni židžana.
„Mi bělých rózow přinjesće
Na hlowu do wěnčka.

Njech zahrodnicy kralowi
Tež hriwny žadaju,
Jim, wjelež chceja, sadzejée;
Najrjeniša być cheu!“

K tej šwalči skoku běžachu:
„So zraduj, želefka!
Daj twoje nam te róžički
Za horstku slěbora!“

„Za žadyn pjenjez na swěče
Te róže njepušču,
Su krjepjene ze sylzami
Za swjatu zahrodku.“

Te róže zajtra widžachu
Na rowje kemšeřki,
Tam z boka cyrkwe na rowje,
Hdžež młody hajnik spi.

---

2. Čeknjena pani.

Na bělým konju jědžeše
Ta pani błyščata.
Ji swěčachu so pjerščenje,
Šéće bóle zernička.

A za njej rychle pacholo
Na lohkim mrózaku.
Mu woči džěštej sapajo
Na pani kćejatu.

„Pój pornjo, rjany jězdniko,
Mi pohlej do wóčka!
Mi lubši sy hač zemjenjo;
Pój zo mnu do swěta!

Tom' starom' panjej bědnemu
Mje chcedža wudači;
A ja jim z tobu čeknyć cheu;
Ty sy mój najlubši!“

Mu bělu ručku poskići,
Ji wón tu wokošnu;
So hlowa k hlowje nakhili,
So ruki wobjachu.

A lečo džěše na skoki,
Jej zawrě němy haj —
A štóha wě nam prajići,
Hdže staj drje wostałaj?

3. Holo a brěza.

Na hórcy steji brězyca,
So pyši běla zelena.

A běly šat ma holičo;
Wěnc ručany jom' hordži so.

„So hladaj, hladaj brězyčka,
Tón wětr z tobu zejhrawa.

Wón majka, šepeta, dujkoli
A wotwěje wěnc wjeřška či.“

A wotmłowi ta brězyca:
„So njeboju wo łopjenka.

Hdyž ptački zaso přičahnu,
Mi nowe lisća narostu.“

„Ty z panjemi pak rjanuško
We rejach, hrajach hladaj so!

Hejz' čestny wěnc či wotpanje,
Tón nihdy zaso njerosće.“

4. Zakazana pastwa.

Na hórkach trawki wonjeja,
Tam khodža běle jehnjata;
Ta wowčeřka sej spěwajo
Tam předže połne wrječenko.

Na konju panik přikołsa:
„Pój zo mnu rjana wowčeřka;
Za horu hród ja rjany mam
A tučnu pastwu jehnjatam.“

„So knježko, panjo, džakuju;
Mój nan mi njeda za horu;

Wón boji so wo moju česć . . .
Ty mohł mje pjelzki pućik wjesć!“

A zajtra rjeknje holičo:
„Za hórki, nanko, čérju so.
Tam slódše trawki wonjeju
A tučniše te pastwy su!“ —

„Ně, ně, mi lube Milatko,
Tam njenapředžeš wrjećeno;
Tam njemdre khorty běhaja
A rozplóša či jehnjatka!“

5. Liškam njewěř!

(Basnička.)

Pójče pěknje posluchać;	Stary kačor kwakaše:
Ja chcu basničku wam bać.	„Wona kusa, njekhodžće!“
Kački běchu na hatku,	Rjeknje małe pilatko:
Kwaki, kwaki kwakachu.	„Pójmy, wona smějka so!“
Liška kuknje z rokota:	Pilko spluwnje na kromu:
„Pójče pilki, pilatka!	„Baj mi, liška, nowinku.“
Rjane wěm ja nowinki;	Ta ju za krk popadže,
Checemy sebi pojdaći.“	Młodym liškam njeseše.

6. Zaječki a třeles.

(Basnička.)

Zaječki we džečelku	Młoda sroka přileći:
Popolachu, hrymzachu.	„Čekče! čekče, zaječki!“
Třeles mječo příčeže,	Čerjo nôžkowachu dom,
Třeles wbohe wuchače.	Smějachu so za keřkom.

Třeles ničo njekrydže,
Njemdry domoj čehnješe.

Kwasnaj khěrlušej z luda.

Podawa M. Hórník.

Wyše khěrlušow we spěvařskich knihach, kotrež so při swjatočnosćach spěwaja, namakaja so tež hišće tajke, kotrež swojeho nabožneho wopřjeća dla we nimale tej samej česći steja. Dwaj tajkaj sym we ludže slyšał a poskićam jej tudy přenikróć čiščanaj. Hlós k nimaj, kotryž hžo wobsedžu, přidam Časopisej najskerje na připołożomnej lithografiskej tafli, hdžež chcu tež varianty hžo čiščanych melodiow podać. Hlós je tak dostožny, zo by so jemu nowy přihodniši text podpožil.

Prěni khěrluš spěwaše so hewak na kwasach po wječeri. Dokelž pak je ta sama nětko z wjetša jara pozdže, spěwa so khěrluš w tu khwilu jenož z rědka. Wón ma prěni rynčk z khěrluša katholskich spěvařskich (Tón wječor so nam pořaje) a potom wosebje někotre reminiscency z evangeliskolutherskich spěvařskich (w nowišim wudawku číslo 377: Tón džen so bliži f wječoru.)

Druhi khěrluš spěwaše so a piska so nětko wot hercow hako zažne raniše zastawjeničko njewjesće po kwasnej nocy. Rěka tehodla tež „budženje njewjesty“, abo hubjenje serbcey: „horjepiskanje.“

I. Wječorný khěrluš.

Tón wječor so nam wopokazuje
A ta smjerć so tež přibližuje.
Štóż chce być rady brat Khrystusowy,
A tón dyrbi być z nim dołho žiwy.

Štóż chce knjeza Khrystusa khoštowač
A jeho swjateje hnady spožiwać:
Tón dyrbi być w tej stajnej wójnje
A zakhować čiste swoje swědomjo.

Zakhowaš, mój člowječe, swědomjo
A je či lubše dyžli kubło wilke:
Dha hotuj a prócuj so na stajnosći,
Zo budžeš prawje derje hotowy.

Kajkehož b'dže če knjez Khyrstus namakać
 A tajkele či wón budže myto dać,
 We tej mi grychē tón džeń suda
 A tam budže či wšo prědkstajene.

Božo wóćče! wšeje sy miłosće,
 A pomhaj nam wšitkim hromadže,
 Zo nam tón satan škodzić njemóže,
 Dokeliž my tak jara slabí smy.

Dyrbała tola nóc moja džens poslenja być,
 A džens we tajkej zrudnej čémnej nocy:
 Dha zdžeržiš mje, mój Božo, sam při sebi
 Při twojim swjatym božim wotkazanju.

II. Raniši khěrluš.

Na ranje switanje džeń běly,
 Hdyž moje čélo, duša ze spanja dže,
 Je wjele božich jandželow pódla njeje.

Čepjeļ je knjez Khrystus hófkú smjerć
 Za nas a za naše čežke hrěchi,
 Za nas a za naše čežke hrěchi.

Žadyn tón člowjek na swěće njej',
 Zo by čepjeļ tak hófkú smjerć,
 A so žadyn tež narodzić njebudže.

Ty pak, mój člowječe rozomny,
 A wot twojoh' Boha sy stworjeny,
 Tola sy jemu tak njedžakny.

Ty pak, mój člowječe, njejsy ničo wjacy,
 Hako te drobne ptačatka,
 Kotrež tak wjesele spěwaja.

Ptačatka njesyja, njeworaja,
 Do swojich bróžnjow njehromadža,
 Tola wone wot Boha tu žiwnosć maja.

Ty pak, mój člowječe, njejsy ničo wjacy,
 Hako ta trawa lilija je,
 Kotraž tak wjesołe kwětaški ma.

Rano je młodna, wukčeta,
 Připołdnju je zwjadla, spadnjena,
 Tajke te člowječe žiwjenje je.

Rano sy strowy, wjesoły,
 Připołdnju sy khory, jara słabby,
 A wječor žno sy k rowej hotowy.

Marija a Hilžbjeta.

(Variant k Smolerjowym pěsničkam I. str. 274.)

Podał M. Hórník.

Pod Różantom lučka je zelena,
 Po lučey jena mi ščežčička.

Po lučey jena mi ščežčička,
 Rjana běla wuteptana.

Štó je tu ščežčičku wuteptał?
 Wuteptała je ju Marija,

Ducy ke mši a wote mšé,
 Ducy k nyšporu, wot nyšpora.

Tam je ju zetkała Hilžbjeta,
 Jeje ta četa Hilžbjeta.

„Pomhaj Bóh, pomhaj Bóh, moja četa,
 Moja ty četa, Hilžbjeta.“

„„Hdže sy ty pósła, Marija,
 Moja swjata knježna Marija?“

Hdy dha budžeš nam porodžić,
 Swjata knježna Marija,

Hdy dha budžeš nam porodžić
Teho knjeza Jězu Khrysta?““

„Ja budu wam jeho porodžić
Runje prawje srjedź zymy,

Hdyž budže se woda na morju sydować,
A hdyž budža ptačatka w lofće zmjerzować,

A hdyž budža so hórkí z dołkami runaći,
Budže to runje prawje srjedź zymy.

Hdy pak budžeš nam porodžić,
Moja ty četa Hilžbjeta,

Hdy dha budžeš nam porodžić
Teho luboh' swjatoh' Jana?“

„„Ja budu wam jeho porodžić
Runje prawje srjedź lěća,

Hdyž budže so woda na morju zmahować
A hdyž budža so w hajku ptačatka porować,

Hdyž budže kruwařka w hajku zaspěwać,
A hdyž budže so pšeńca w runym polu zybolić.““

Přibóh Flinc.

Stawizniska študija wot **K. A. Jenča.**

Wot města Budyšina něhdže tři štwórce hodžiny zdalena leži na lěwym brjozy rěki Šprewje mała serbska wjes Hownjow, kiž ma w serbskich stawiznach swoju wosebitu wažnosć, dokelž něhdy w jejnej blízkosći jedyn přibóh našich starých wótcow steješe. Městno, na kotrymž bě wón postajeny, je jara romantiske a wopytuje so hišće džensniši džeń husto wot wobydlerjow blizkeho Budyšina a tež dališich lubowarjow naturskich rjanosćow. Tudy wije so mjenujcy Šprewja, prjedy hač k hownjowskemu młynej a tam do runišeje krajiny wu-

stupi, přez hłuboki doł, kiž je z wobeju bokow z wysokimi, so runje k njebjesam horje pozběhowacymi skałami wobmjezwany, přez kotrež je sebi Šprewja w prastarych časach z mocu swoje nětčiše łožo přełamała. Jejna woda hiba so bjez tutymi skałami jenož pomałku a lědom widomnje dale, dokelž je tu hłubša, hač hdže druhdże. Wuhlad z jeju skałojtych bokow je krasny, wosebje z wysokeje skały, kiž so na lěwym boku blizko Hownjowa namaka a z kotrejē cyły rynk Łužiskich horow wyše Budyšina a z nimi tež Čornoboha pola Rachlowa před sobu widziš. Tuta skała wustupi bjez druhimi na lěwym boku Šprewje wosebje do předka a steješe ze swojej nohu w staršich časach w Šprewi nutřkach. Na jejnej hłowje namaka so mała wot člowskich rukow nasypana hórka ze zapadnjenej hrjebju koło wokoło, kiž je nětko z někotrymi akacijemi wobsadżana, srjedža kotrychž mały kamjeńtny stołp našu kedźbliwość na so sčehnje. Do njeho je pismik B a ličba lěta 1725 zadypana k dopomjnjeću na to, zo bu tutón stołp we spomnjenym lěće wot wobsedžerja hownjowskeho ryčeřkubla, Dr. Bresciusa tam postajeny. Hdžež so nětko runje wopisana mała hórka namaka, tam steješe w starodawnych časach Serbow sławny přiboh, kotrehož cyła wokolnosć česčeše a kotremuž drje wšitcy milčanscy Serbo swoje wopory přinošowachu. Jako bu w lěće 1725 tamny stołp postajeny, bě hišće na wjeřšku naspomnjeneje hórki kamjeń k widženju, do kotrehož běchu tři tolste, hłuboke džery wurubane, kiž buchu tehdom zasypane a do kotrychž bě něhdy snadno přiboha swjećo zasadżene bylo¹⁾. Tež powjedachu stari wobydlérjo Hownjowa hišće na kóncu zańdzeneho lětstotetka, zo su měšnicy tuteho přiboha w Hownjowje bydlili a tam wšelake pincey a wjelby spody zemje měli, přez kotrychž zapadnjenje su pozdžišo wulke džery a hłubiny nastale, kotrež buchu w zańdzonym lětstotetku wot hownjowskich ludži zasypane a zarunane, při čimž bu wjele starych cyhelow, murjow a łamanych kamjenjow wotkrytych.

Zo je pola Hownjowa na skale, kotruž smy wopisali, w pohanskich časach našeho luda serbski přiboh stał, wobswěđca

¹⁾ Přirunaj: Laus. Monatsschrift 1796. 2. džěl, str. 19, nastawk: Flinss.

nam nic jenož wšitke historiske pisma stareho časa, ale tež wšelake powjesče, kiž su so hač do džensnišeho dnja bjez ludom wukhowaše. Hišće předco rěka we rče luda tamna skała a cyły pôdlanski džél Šprewineho doła „pola přiboha“, kotrež mjeno je tež hownjowskim Serbam znate, hač runje tež tamnu ležomnosć, hdžež je něhdy jich přiboh stál, z mjenom „pola čélca“ pomjenuja a při tym wo złotym čelecu powjedaju, kiž tam w Šprewi leži²). Tež w tym zjenoča so wšitke powjesče ze rta luda z tym, štož je w tutym nastupanju w starych khrónikach a druhich lužiskich annalach napisane, zo je tamny přiboh, jako Serbjo njemóžachu wjacy rozpřescěranju křesćijanskeje wěry a přemocy Němcow napřečiwo stač, wot skały, na kotrež steješe, do hłubiny Šprewje dele čisnjeny, hdžež hišće leži. Po někotrych powjesčach sta so tajke čisnjenje přiboha do Šprewje wot Němcow po přewinjenju Serbow, po druhich powjesčach pak ponurichu posleni pohanscy měšnicy Serbow swojeho jim lubeho přiboha sami do žolmow, zo njebychu z nim do Němcow rukow padnyli. Tam hłuboko pod žolmami Šprewje wotpočuje tamneho přiboha złote znamjo hišće džensniši džeň a žane člowske woko njeje je wjacy wohladało. Hač runje su husto w pôzdnisich časach sptytowali³), to same zaso na swětlo wučahnyć, dha je tola nichtó namakał njeje, dokelž je Šprewja tam, hdžež wone leži, połna hłubinow a tež na dnje jara z wulkimi kamjenjemi, najskerje ze zbytkami wołtarja, kiž je horkach na skale stál, zaračena. Jenož dys a dys, hdyz na jasných, čopłych dnjach słónčko runje wyše Šprewje steji a hdyz je woda Šprewje runje jara čista, wotražuje so w jejnych hornych žolmach spodźiwny błyskot, kiž z hłubiny horje wot tam ponurjeneho złotego přiboha na wjeŕšk wody stupa. W podzemskich pincach, do kotrychž puć jenož přez hłubinu Šprewje nutř wjedże, wotpočuja drohe pokłady, wot měšnikow přiboha něhdy nahromadžene, ale nichtó je zběhnyć njemóže, dokelž

²⁾ Přirunaj: Zeitschrift für slav. Literatur, Kunst und Wissenschaft, von Schmaler. Bautzen 1862. S. 267.

³⁾ Samo jedyn něhduši wobsedzeř Hownjowa bě sebi w swojim času prjódkwzał Šprewju tam, hdžež pječa přiboh leži, z jeneje strony wothaćić, štož by so tež činić hodzilo, dokelž je tam ruma dosé. Tola so to pozdžišo stalo njeje. Přirunaj: Laus. Monatsschrift 1796. str. 28.

k nim přistup njenamaka. Jenož jedyn jenički je jón wot tamneho časa sem, zo tam wotpočuja, namakał, ale w smjertnym straše. Bě to jedyn wot třoch młodych hólcow, kiž so tam před sto abo wjacy lětami kumpachu. Bě to na jenym rjanym wječeru po jenym jara tužnym dnju. Dokelž so tym pachołam we wodže jara lubješe, wostachu tam dlěje, hač hewak a jedyn wot nich płuwaše dele hač k skale, na kotrejež wjeřšku něhdy znamjo přiboha steješe. Tam jeho na jene dobo zapřimny, kaž budžiše wobkuzłany był, stawy jemu woslabnchu a wón so při skale ponuri. Při bědzenju ze smjerću přecišća so do někajkeje škałoby a předoby so do šrokeje podzemſkeje prónjency, w kotrejž jemu woda jenož hač do brjucha stupaše. Koło wokoło njeho bě toľta éma a wumovenje zdaše so jemu njemóžne być. Tehodla přeby tam na kusk powyšenym měsće stejo, stysknu nóc. Hakle na druhí džeń wokoło připołdnja poča wokoło njeho kusk swětlišo być. Štó pak móže jeho radosc dosć sobuzačuć a wupowjedać, kiž jeho zapřimny, jako na dobo wonkach słonco na wodu zaswěći a słabva pruha jeho swětla so do jeho jastwa nutř předoby a jemu puć pokaza, po kotrymž móžeše zaso na wjeřšk rěki won wupluwać. W tym samym wokomiknenju stupi wón tež na wěc, kiž w pěsku před nim ležeše a so zdaše wot mjedža być. Wón spomni při tym drje na złote znamjo tudy ponurjeneho přiboha, ale ničo jeho njezamó, tón drohi poklad zběhnyć. Jenož na samsne wumovenje sebi myslivši khwataše wón zaso na wjeřšk wody přińć, štož so jemu tež naposledku zbožownje poradži. Na brjozy Šprewje stejachu ludžo, kiž jeho jako morweho pytachu a nětko teho žiweho z wjeselosću powitachu⁴⁾). Wot tamneho časa sem njeje nichtó wjacy ani potajne pincy, ani poklady, ani znamjo přiboha widžił; zo pak wón hišće w swojej hlubinje wotpočuje, za to swědča po druhéj powjesći ze rta luda wopory, kotrež sebi wón předco hišće kóžde lěto žada. Žane lěto mjenujcy njezańdze, w kotrymž so njeby blizko pola njeho w Šprewi, hdžež maya wobydlerjo Budyšina wottykane městno

⁴⁾ Přirunaj: Bilder aus der Oberlausitz v. E. Köhler. Budissin 1855.
Seite 120. — Łužičan 1864. str. 124.

k kumpanju, jedyn člowjek tepił. Su to husto dosć drje tajcy, kiž sami smjerć w žołmach pytaju, ale što to wadzi, Serbow stary přiboh ma tola swój wopor, kiž je jemu cim lubši, dokelž su wšitcy tepjeni z wjetša — Němcy, na kotrychž je wón wosbeje rozhněwany, dokelž su jeho pad zawinowali.

Smy tak nětko městno zeznali, na kotrymž je něhdy serbski přiboh pola Hownjowa stał a slyšeli, što sebi lud wo nim a wo jeho padže hišće džensniši džeń powjeda, dha stupi nam prašenje blizko, kajki je to přiboh był a kak je wón rěkał a kak je so wón něhdy wot serbskeho luda čescił. Na tajke prašenje da nam drje kóžda lužiska khrónika, haj kóždy trochu zdželany člowjek z Budyšina a jeho wokolnosće swoje wotmolwjenje a njepadnje jemu to same tež čežko, přetož štó wot nas njeby wjedził, zo je pola Hownjowa přiboh Flinc stał? Ale hač tež tute mјeno a štož so dale wo Flincu powjeda a je so wo nim tež hač dotal pisało, před historiskej kritiku jako něšto cyle wěste wobsteji? — My budžemy to z našeho dališeho přepytowanja widzić.

Štož so wot starších lužiskich stawiznarjow, wot Manliusa⁵⁾, Grossera⁶⁾, Michała⁷⁾ a Abrahama Frencla⁸⁾ a druhich wo Flincu powjeda, je z krótka scěhowace: Flinc bě po jich powjedanju pola Serbow bóh smjerće a jeho znamjo steješe pola Hownjowa na kamjeňtnym podstawje. Haj někotři stawiznarjo⁹⁾

⁵⁾ Přirunaj: Christoph. Manlii rerum lusaticarum liber II. cap. XXXII. k namakanju w: Hoffmanni scriptores rer. lusat. Lipsiae et Budissae 1719. tom. I. fol. 190.

⁶⁾ Lautižijsche Mlerkwürdigleiten v. Samuel Großern. 1714. II. Theil. S. 5. 8. 9.

⁷⁾ Mich. Frenclii dissertationes historicae tres de idolis Slavorum, k namakanju w: Hoffmanni script. rer. lusat. tom. II. fol. 80.

⁸⁾ Abrah. Frenclii commentarius de diis Soraborum, k namakanju w: Hoffmanni script. rer. lusat. tom. II. fol. 228.

⁹⁾ Wosebje powjedaja wo tym (Zeidlerowe?) annales Budissinenses: „Jlinš stand unweit, eine halbe viertel Meile nach Norden, von der Stadt, an dem Ort, wo nun das Dorff Dehna lieget, an der Spree, auf einem hohen Kieselfsteinigem Thurme, da noch der Hügel, und die untenliegende Menge der Steine solches ausweisen: die größten aber sind herunter in die Spree geschrissen. Diese Stätte, wo solcher Göthe gestanden, war so sehr in diesem Lande berühmt, daß man anfangs in Willers gewesen, eine Stadt allda aufzubauen: da aber die fundatrix, eine böhmische Gräfin (?) die Gelegenheit des

su z tuteho podstawa wysoku wěžu sčinili. Swječo Flinca bě z kamjenja wurubane a runaše so staremu, blědemu mužej, abo kaž druzy chcedža, kosówcej, kiž bě z dołhim (čerwjenym) kwičom wodzety. Ze swojej prawicu dźeržeše wón dołhi kij, na kotrehož hornym kóncu bě po powjedanju někotrych stawi-znarjow pocharńja, abo tež woporna škla přičinjena, z kotrejež při wěstych składnosćach swjate płomjo k njebjesam horje sapaše. Po powjedanju druhich bě tam horstka kłóskow a zaso po powjedanju druhich naduty swinjacy pucheř přičinjeny. Na lěwym ramjenju swječeća a na lěwej k njebjesam horje wuzběhnjenej rucy teho sameho steješe prosty (złoty) law, kiž ze swojimaj přednymaj nohomaj na hłowie Flinca wotpočo-waše a kiž po wérje Serbow ruješe, hdyž sebi Flinc swój wopor žadaše a dyrbješe Serbow tež něhdy ze swojim rućom wot morwych zbudžić. Po tutym wopisanju namakamy wšelake wobrazy přiboha Flinca pola Manliusa, pola Grossera a w jenej rukopisnej khrónicy města Budyšina, kiž so w knihowni Maćicy serbskeje khowa. Pola Grossera widzímy tež hišće jedyn třeći wobraz přiboha Flinca wotznamjenjeny, kaž so tón samy pjeća w Zhorjelu na jenej khěži w dołhej hasy tam do kamjenja wurubany namaka a so krónowanemu lawej na stole sedżacemu runa. Kak žałoſnje je so tón, kiž je najprjedy na tu myśličku přišoł, zo je to Flinc, molił a kak je nowiši fantastiski wobraz jeneho lawa, kiž bu tam hakle w lěće 1557 jako škitdžerzeř postajeny, za wobraz stareho přiboha dźeržał, to je hižom lužiski stawiznař Anton¹⁰⁾ we zańdženym lětstotetku na čiste přinješl. Hišće na to mamy pak spomnić, zo su starši lužisci stawiznarjo, po kotrychž rozprawje smy hač dotal wopisanje Flincoweho swječeća podali, w tym přez jene,

Orts betrachtet, sagte sie: ḥow no! subintellige, tu de budje město, d. i. ein Dred, salva venia, wird allhier eine Stadt seyn: Daher heisst man noch heute zu Tage das Dorff ḥow no, oder ḥownow, teutsch Dehna. Bauete aber hingegen gegenüber, über der Spree, die Stadt, welche sie hernach Budissin genennet.“ Tak daloko annales Budissinenses. Zo su to wšitko jenož hole basnički, njetrjeba so hakle dopokazać!

¹⁰⁾ Přiruňaj: Erste Linien eines Versuches über der alten Slawen Ursprung, Sitten, Gebräuche u. s. w. von Karl Gottlob Anton. Leipzig 1783. Seite 48.

zo bu tón samy w lěće 1116¹¹⁾ wot sakskeho wójwody Lothara a magdeburgskeho arcybiskopa Adelgotta rozlamany a zahubjeny.

Prěnje a najwosebniše žórlo za tuto nam wot wšitkých starších a po nimi tež wot nowišich lužiskich stawiznarjow date wopisanje Flincoweho swječeća, kaž tež jeho pada w lěće 1116, je jena a ta sama stara khrónika, z kotrejež su wšitcy, kiž su hdy wo Flincu pisali, čerpali. Tuta khrónika bu w lěće 1492 wot jeneho braunschweigskeho měščana, Konrada Botho'a pod mjenom: „Cronecken der Sassen“ spisana a wudata. W tej samej praji Botho na 245. stronje k lětej MCXVI. w delnjoněmskej ryći: „De Wende, de treden echt van dem geloven unde satten wedder upp ören olden Affgot, de het Flyns, wente he stod upp eynem flynsssteyne, was von gestalt alse eyn dode mit einen langen mantel unde hadde in der hant eynen staff mit eynen barnen blase unde upp der luchteren schulderen eynen uppgerichten lauve, de se vorwecken scholde, wan se storven. Dar toch Hertoghe Luder unde Bischopp Adelgotus to Meydeborch, unde vorstorden den Affgott uppet nyge in dem lande to Lusitze, dat to ydel Wenden weren“.¹²⁾ Tute słowa do našeje serbskeje ryče přełožene maja so tak: „Serbjo, či wotpadnýchu wot wěry a postajichu zaso z nowa swojego stareho přiboha, tón rěkaše Flinc, dokelž steješe na jenym flintowym (klepanym) kamjenju, bě po znamjenju kaž jedyn morwy z dołhim kwićom a měješe w ruci jedyń kij z palacym płomjenjom a na lěwym ramjenju jeneho pozběhnjeneho lawa, kiž dyrbješe jich zbudžić, hdyž woni wumrjechu. Duž čehnješe wójwoda Lothar a biskop Adelgott w Magdeburgu a postorcištaj z nowa teho přiboha w kraju Lužicow, hdžež běchu luči Serbjo“. Botho mjenuje potajkim w tutym swojim wopisanju teho přiboha, wo kotrymž ryći, Flinca. Wón pak njeje prěni, kiž tuto mjeno znaje. My namakamy to same

¹¹⁾ Hač runje so tu a tam tež ličba lěta 1118 abo 1126 čita, dha ma tola najwjacy stawiznarjow lěto 1116 za lěto Flincoweho pada a bě arcybiskop Adelgott woprawdě při tym wobdželeny, dha njemóže so na žane druhe lěto myslić, dokelž je tutoň hižom w lěće 1118 wumrjel.

¹²⁾ Přirunaj: Scriptores rer. Brunswic. ed. Leibnitz. tom. III. fol. 336. — Neues Lauf. Magazin 1842. Seite 310 und 344.

mjeno tež hižom w jenej druhej hišće staršíe sakskej khrónicy, w kotrejž je pod lětom 1117 powjedane, zo je wójwoda Lothar přibohow „*Flyns, Rüdegaſt, Syſywe und Brono*“ rozlamał¹³⁾). Namakamy tak tute mjeno přiboha Flinca w dwěmaj staršimaj khrónikomaj, wot kotrejuž žana z druheje čerpała njeje, dha njebudžemy, kaž je so to husto stało, na historiskim podložku tuteho mjena dwělować móc. Ale zo to žane prawe staroserbske mjeno być njemóže, to hižom same wot so do wočow pada a su so tehodla nad nim tež hižom wot staršeho časa sem serbskeje ryče trochu abo cyle mócní ryčespytnicy a stawiznarjo postorkowali. Prěni, kiž je so přeciwo serbskoscí tuteho mjena a z tym tež z cyła přeciwo něhdušemu wobstaću Flinca wuprajił, je, tak wjele hač je nam znate, Anton¹⁴⁾, kiž Flinca tehodla z rjadu serbskich přibohow won wupokaže, dokelž serbska ryč žane słowa, kiž bychu so z pismikomaj fl započale, njeznaje. Antonej přizanknje so w tutym nastupanju sławy Dobrowský¹⁵⁾). Tehorunja wupraji so přeciwo Flincej lužiski stawiznař superintendent Worbs¹⁶⁾). Wón džerži wšitko, štož je so wo Flincu powjedało abo pisało, za hołu basničku a to 1) dokelž je mjeno Flinca cyle němske; 2) dokelž serbska a słowjanska ryč žane „f“ nima; 3) dokelž žadyn starších khrónistow prjedy lěta 1489 wo nim ničo njewě; 4) dokelž je Botho, kiž wokoło lěta 1489 swoju „Cronecken der Sassen“ pisaše, jara njewěsty spisačel, kiž wosebje we wopisanju a wotznamjenjenju starych němskich a serbskich přibohow žanu wěru njezasluži a je tež na příklad serbskeho přiboha prawdy, kiž Prowo rěkaše, wotznamjenił, hač runje Helmold, kiž je tuteho přiboha swyatnicu sam widžił, w swojim znatym „*Chronicum Slavorum*“ praji, zo je so tutemu přibohej bjez znamjenja wot njeho pod jenym swyatym dubom woprowało¹⁷⁾). Na posledku ryči tež po Worbsu k 5) to přeciwo Flincej, zo Botho jeho

¹³⁾ Přirunaj: Abel's fädh. Ulterthümer. Seite 27.

¹⁴⁾ Anton, erste Linien eines Versuchs über der alten Slaven Ursprung u. s. w. Seite 47.

¹⁵⁾ Dobrowský's Slavin. Seite 267.

¹⁶⁾ Neues Iauj. Magazin 1822. Seite 572. 573.

¹⁷⁾ Helmold. Chron. Slav. pag. 125. 185.

mjeno z přistajenymi słowami „wente he stod upp eynem flynsssteyne“ wukładować pyta, w čimž hiżom kničomnosć dopokazma sama wot so nutřkach leži. Temu, štož tak pomjenowani stawiznarjo přeciwo Flincej praja, je so wjele nowišich stawiznarjow přizanknyło a su tehodla přiboha Flinca ze serbskeje mythologije cyle wučisnyli. Druzy su sebi, dokelž tola ničo na to njepokazuje, zo by sebi Botho tajke mjeno cyle sam wumyslił, dokelž pak so tež ze serbskeje ryče wułožić njeda, wulku prócu dawali, to same na hinaše wašnje přez wšelake porjedzenki serbskej ryči podobniše scinić. Prěni, kiž je so w tutym nastupanju sptyał, zda so wěsty Schedius być, kiž je w swojim času *de diis germanorum* pisał¹⁸⁾. Wón wukładuje mjeno Flinc jako skażene ze serbskeho mjena Witosław (Vicislaus, Vitzlau) a praji, zo su Serbjo tamnego přiboha tak mjenowali k česci sławnego Witosława, kiž bě po jeho powjedanju kral Obotritow. Zo je to wopačne wukładowanie, njetrjeba so dale dopokazać, přetož zo bychu starí Serbjo swojich kralow k „swiatym“ scinili, za to žadyn příklad nimamy. Hinaše wukładowanie ma hiżom naš Abraham Frencel¹⁹⁾. Wón wotwieduje mjeno Flinca wot serbskeho słowa „pilność“ a praji, zo su jeho Serbjo čescili jako boha, kiž njespi, ale pilnje morwych wobkedźbuje, zo by jich w prawym času zbudził. Ale hdyz wopomnimy, kak dyrbi so wón při tym wopravdze martrować, zo by swoje wułoženje někak z tym, štož je wo Flincu pola Botho'a powjedane, do přezjenosće přinjesł

¹⁸⁾ Přirunaj: Grosser, Lausitzsche Merkwürdigkeiten. II. §. 5.

¹⁹⁾ De diis Soraborum w: Hoffmanni script. rer. lusat. tom. II. fol. 227. Frencel praji tam: Ducendum autem, mea sententia, nomen est per antistaechon ex voce hodie usitata Polonis et Bohemis, **Biłny**, **sollicitus**, **strenuus**, **vigilans**, **attentus**; unde **Biłnuie** **attendo**, **adverto**, **observo**, Polon. et **Biłnośc**, subst. Polon. vel **Biłnoſt**, Bohem. **diligentia**, **sedulitas**, **studium**, **attentio**; ideoque a **Biłny**, **Pilnus** vel **Plinus** olim, latina terminatione; et porro per antistaechon **Flinnus**, denique **Flins**, **Flynsius** sieque notat proprie Deum, qui vigilat et strenuus est, qui non dormitat, sed mortuos observat, resuscitaturus eos. Analogiam etymi nominisque significationem, a nobis datam, confirmant symbola vigilantiæ: scilicet facula ardens, quam dextra manu gessit idolum et leo stans in laeve humero etc. — Na rune wašnje wupraji so Fencel tež w swojej w rukopisu zawostajenej: historia populi ac rituum Lusatiae superioris.

a hdyž k temu hišće přiwozmjemy, zo ani serbska ani slo-wjanska mythologija hewak ničo wo žanym příbozy njewě, kiž by Pilny rěkał, abo rune mjeno měł, dha njemóžemy Frencej přihłosować. Wot njeho je so naš česčeny přečel k. Mučink²⁰⁾ w Zemicach zawjesć dał a je Flincej serbske mjeno Pylns připołožił a jeho k bohéj pilnosće a pilnega džěla, wosebje ratařstwa scinił a so při tym sobu na to powołał, zo Flinc w swojej prawicy horstku kłosow džeržeše. Ale najprjedy wu-myslene mjeno „pylns“ žadyn korjeń za nětčise serbske slovo „pilnosć“ njeje, a dale njeznaje tež cyła serbska mythologia wosebiteho přiboha pilnosće a na posledku tež Flinc ani po Bothowym wopisanju w swojej prawicy žane kłosy njedžeržeše, ale tute, kaž tež tón naduty swinjacy pucheř su jemu, kaž so wo tym pozdžišo přeswědčimy, jenož tajcy do rukow dali, kiž delnjoněmske слова „eynen barnen blase“ njerozemjachu. Što maja tute слова na sebi a što je potajkim Flinc po Bothowym wopisanju wopravdże w swojej rucy džeržał, to je w nowišim času k. professor Ludwig Ettmüller²¹⁾ w Zürichu, jedyn potomnik našeho sławnego Hórčanskeho, něhdy gymnasjalnego wučerja w Zhorjelu, ze wšeh dwělow na swětlo stajił a ze starych delnjoněmskich pismow dopokazał, zo barnen blase dale ničo druhe njebě, hač zapalene płomjo, to rěka z druhimi słowami pochařnja (fakla). — Runje tak njezbožowne, kaž Frencelowe wukładowanie Flincoweho mjena je nowiše wot prjedy naspomnjeneho Hórčanskeho, kiž w swoim nastawku wo wobročenju Serbow²²⁾ mjeno Flinc wot serbskeho slowjesa „blynčeć = funfeln“ wotwieduje a to ze serbskim prajidmom: „wono wšo blynči = es funfelt alleſ“ dopokazać pyta a k temu přistaji, zo je Flinc tak rěkał, dokelž klepany kamjeń, na ko-trymž je stał, škrě dawa, zo so wšo swěci. Tuto wukla-

²⁰⁾ Zeitschrift für slav. Literatur v. Schmaler 1862. st. 266. 267.

²¹⁾ Jeho nastawk: „Muč etwas über ðýlns“ namaka so w: Laus. Magazin 1844. st. 190. Přez wšelake citaty je w tutym nastawku dopokazane, zo je delnjoněmske blas = płomjo a barnen abo barnden (wot slowjesa bärnen = brennen) = brennend, palace.

²²⁾ Kurze Geschichte der Befahrung der Wenden in der Oberlausitz von Hórčanski. K namakanju w: Laus. Monatschrift 1799. st. 142.

dowanje same wot so do hromady padnje, dokelž „blynčeć“ žane prawe serbske słowjese njeje, ale je po němskim „blinfen“ najskerje wot Hórčanskoho sameho wudzélane. W najnowišim času je hišće junkróć dobry serbski ryčespytnik farař Broniš w Pricnje spytal Flincowe mjeno někak z pomocu serbskeje ryče wujasnić a Flinca sameho do woprawdžiteho Serba překřćić²³⁾). Wón je tam to mjeno do serbskeho přeložil a tež na sedmore wašnje z hinašimi pismikami po wěstych pravidłach, po kotrychž so němske F w słowjanskich ryčach do druhich pismikow přeměnuje, pisać spytal a je tak za němske Flinc słowjanske mjena blwenje (der Blod, das Gözenbild), plny (voll), płomjenjec (der Flammige), piljenje (der Geschäftige), mlnjec (der Bliżeschleuderer), syljenjec (der Starke), slynjc (der Sonnen-gott) a tljeljec contr. tljeljc (der Verweſte, wot słowjesa „tlać“ wotwiedżene) wunamakał. Hać runje je to wšo z wulkej wučenoscu činił, dha so jemu tola pola teho a tamneho mjena, kotrež je Flincej podsunył, samemu wěrić njecha, zo by wón tak pola Serbow rěkał a tež nam chcedža so tute serbske mjena za přiboha Flinca runje tak mało spodobać, kaž myślička jeneho Łužiskeho Němca, kotrūž smy něhdže w někajkim starym časopisu, njewěmy pak wjacy hdže, wuprajenu nadešli, zo mjeno Flinca někak z pjećwom, kiž so jenož w Łužicach pječe a tudy „blincy Pliňen“ rěka, hromadu wisy. Najbliže by nas po našim zdaću hišće to, štož farař Broniš w jenym přispomnjenju k swojemu nastawkej přistaji, k wuslědzenju wěrnostce přiwjesć mohło, jelizo na tym wobstejimy, zo je mjeno Flinc z někajkeho słowjanskoho mjena tuteho přiboha skepsane. Broniš praji mjenujcy w tamnym přispomnjenju, zo pola delnjołužiskich Serbow wohnjowy zmij, wo kotrymž tež naši hornjołužisci Serbjo wšelake powjedać wjedža, pljon rěka, štož je po pólskim = Gewinn, Beute, Siegen, Ertrag a w českém = plen. Rune mjeno za našeho zmija, kaž je hišće džensniši džeń delnjołužisci Serbjo maya, namaka so tež pola druhich Słowjanow. Naš zmij je Słowjanow Pliwnjk abo Plenjk a wo

²³⁾ Přirunaj jeho nastawk „Ethymologischer Versuch über den Namen Flyns“ w: Laus. Magazin 1843. st. 218.

nim praji Dr. Hanuš, sławny přeptytowař słowjanskeje mythologije: „zo je Pliwnjk wohenjowy zmij, kiž přez powětr jězdzi a temu, pola kotrehož so posynje, zbože a žohnowanje přinjese“²⁴). Z teho wšeho scéhuje nětko prof. Ettmüller na pjedy pomjenowanym měsće²⁵), zo je Flinc skepsanje słowjanskeho mjena „Pliwnjk“ a zo je tutón najskerje ze staroserbskim přibohom Pilwitom jene a to same był a zo je potajkim tež Flinc, kaž Pilwit, přiboh bohatstwa, plódnosće a zemineho žohnowowanja był. Tola tež to zda so nam jara wažene wukładowanje być, kotremuž tež to napřečiwo ryči, zo bě Pilwit po swědčenju starych khronistow přiboh Prusow a nic Serbow.

Tola njezadžeržmy so nětko dlěje při tych wšelakich porjedzenkach, kiž su so wot nowišich stawiznarjow a ryčespytnikow z Flincowym mjenom spytowałe, dokelž bu tute mjeno předco jako skepsane z jeho stareho słowjanskeho mjena wobhladane. Wšitke tajke spytane porjedzenki wopokazaju so tola jenož klacate a dopomnja na tamne znate: „lucus a non lucendo“. Po našim połnym přeswědčenju njewuslědži so na tajke wašnje ženje wěrność, ale druhí puć ma so nastupić, jeli zo chcemy někak k wěstosci přińć a zhonić, što na Bothowym powjedanju wo Flincu a jeho rozłamanju je. A tajki druhí, wot někotrych staršich stawiznarjow nam tež hižom trochu pokazany, ale hač dotal, jeli so njemolimy, hišće nihdže dale njewobkhodženy puć chcemy nětko nastupić a po nim tak dälko, hač je to móžno, k wěrności přińć pytać. Chcemy pak po tutym puću dale slědžić, dha mamy so pjedy wšeho wot myslički, zo je Botho mjeno přiboha skepsał, cyle dželić. Botho njeje po našim přeswědčenju mjeno Flinca ani sam wudželał, ani skepsał, ale je to same hižom pak w starych pismach, pak we rče luda namakał a to jako němske mjeno w delnjoněmskej ryči. Runje kaž su Němcy serbskim wsam a horam, haj tež serbskim ludžom a cyłemu serbskemu ludej mjena po swojej ryči nawdali, kiž na žane wašnje ze serbskimi mjenami přez jene njepřídu, tak móžachu woni tež jenemu serbskemu při-

²⁴⁾ Hanusch, die Wissenschaft des slavischen Mythos. Lemberg 1842. S. 289.

²⁵⁾ Laus. Magazin 1844. S. 196.

bohej němske mјeno dac. A na to pokazuje nas tež mohł rjec Botho sam, hdyž wón mјeno Flinc po swojim wašnju z pomocu němskeje ryče wužižić pyta a k swojemu wopisanju přiboha słowa přistaji „wente he stod upp eynem flynssoteyne“. Hač je wón z tym wopravdże prawe wužoženje němskeho mјena Flinca trjechił, to je druhe prašenje, kotrež móžemy tudy nje-přeptytane wostajić, na kotrež mohł pak nam tež jenož dospołny znajeř delnjoněmskeje ryče wotmolwić. Zo pak su starci němcy spisowarjo serbskim přiboham wopravdże wšelake cuze mјena nawdali, za to mamy historiske příklady, přetož tež Schwaix-tixius, kotrehož husto bjez serbskimi přibohami namakamy, njeje dale ničo, hač mјeno ze stareje pruskeje ryče za stareho pruskeho přiboha, kotrehož su pak tež Serbjo po swojim wašnju a pod hinašim mjenom čescili.

Smy pak nětko mјeno Flinca jako wopravdžite delnjoněmske mјeno za jeneho serbskeho přiboha spóznali a so pře-swědčili, zo so tajke mјeno z pomocu słowjanskich ryčow wu-jasnić a wužižić njeda, dha mamy dale kročić a to k wotmol-wjenju na prašenje, kak dha je tamny přiboh, kotrehož smy hač dotal jenož pod mjenom Flinc znali a na kotrehož je sebi Botho při swojim wopisanju Flinca wopravdże myślił, pola Serbow rěkał?

Prjedy hač budžemy sebi na tajke prašenje wotmolwić móc, dyrbimy so wrócić k temu, štož nam Botho, kotrehož khrónika je tola jeničke žórlo za wšo, štož je so wo Flincu pozdžišo pisalo, wopravdże wo tutym powjeda a jeho powje-dančko wučiscić wot wšech wopačnosćow, kiž su jemu pózdníši stawiznarjo připowjesyli. A poslených je wjele. My pomje-nujemy tudy jako tajke wopačnosće, w pózdním času Botho-wemu powjedanju wo Flincu připowjesene:

1) Městno, hdžež je pječa stał, mjenujcy How-njow pola Budysina. Botho na to ze žanym słowom nje-spomni, zo by jeho Flinc pola Hownjowa stał. To su dwě scě lět pozdžišo hakle budyske annale, kotrychž powjedanje smy hižom prjedy sobudžélili, wunamakałe a na nje powołaju so wšitcy pózdníši spisowarjo, wosebje Grosser, Frenzel a no-wiši wudawarjo budyskich a lužiskich khrónikow, časopisow a

romanow²⁶⁾). Z tym samym prawom su pak tež, kaž so zda, wudawarjo khrónikow druhich městow a wopisowarjo druhich provincow Flincej w jich blizkosći městno, na kotrymž je pječa něhdy stał, připokazali a so mohł rjec wo tu česć torhali, Flinca pola sebje měc. Wosebje powjedaju wšitke khróniki²⁷⁾ města Lipska, zo je Flinc tam pod jenej rjanej, starej a jara šrokej lipu stał, a zo je hižom w lěće 728 swjaty Bonifacius jeho swjećo tam powalił a na te město, hdžež je stało, klóštr natwarił. Tehorunja piše wěsty Lademann²⁸⁾, kiž je cyrkwinę stawizny města a knjejstwa Khoćebuza spisał, zo je Flinc w serbskej wsy Módlej pola Khoćebuza stał, hdžež bu pozdžišo módlanska cyrkej natwarjena, a zo ma tuta wjes wot stareho modlenja k Flincej swoje mјeno. Do khoćebuskeje hole je tež kalawski khronista ze Schmidt²⁹⁾ Flincej jeho khowanek pře-położil a samo w Šlezynskej su chcyli Flinca měc a pisaja annale města Lubana³⁰⁾ wo tym, zo je něhdy na skale pola nětčiſeje wsy Flinsberga při rěcy Kwisy stał. Je sebi potaj-kim tak wjele městow Flinca připisało, dha so džiwać njemό-žemy, zo su tež budyske annale jemu zwölniwje w blizkosći Budyšina kwartiru připokazałe. Wone mějachu k temu čim skerje wěste prawo, čim wěściše hižom přez podawizny (tradičiju) je, zo je pola Hownjowa něhdy jedyn serbski přiboh stał a tehodla piše tež Grosser w swojich lužiskich stawiznach z wěstej spokojnosću, zo so Flinc za Budyšin tak derje při-hodži: „Allein es ist gewisser, daß dieser Göze ohnweit Budissin bey dem Dorfe Dehne auff einem mit allerhand auff einander ge-

²⁶⁾ Přirunaj: *Der Wende von Robert Heller.* 1837. Z tuteho romana zhonimy samo, zo buchu Flincej popadnjeni křesćijenjo woprowani a Heller da nam přihotowanju k jenemu tajkemu woprowanju přihladować! Temu napřečiwo piše šlezynska cyrkwinia historija: „Dem Flint wurden viele Opfer, jedoch nur von Thieren, gethan, zugleich Altäre und Hayne erbauet.“ Přirunaj: *Schlesische Kirchenhistorie.* Třeßstadt 1715. st. 65.

²⁷⁾ Davidis Peiferi Lipsia. pag. 279. — Simon, *Eilenburgische Chronik.* S. 195. 203.

²⁸⁾ Kirchengeſch. d. Stadt u. Herrſchaft Cottbus v. Lademann 1798 u. 1799.

²⁹⁾ v. Schmidt, *Chronik v. Ralau.* 1758. S. 48.

³⁰⁾ Laus. Magazin. 1827. S. 317. — M. Hoffmann's *Lebensgeschichte der Laubanischen Pastorum e. I.* § 5. p. 18.

ſeſten Steinen erhöheten Hügel geſtanden habe“³¹⁾). Tутym słowam napřečiwo zwažimy pak so my nětko prajić: ničo njeje nje-wěſciše, hač to, zo je přiboh z tutym mjenom pola Hownjowa stał, k najmjeňemu tón Flinc, wo kotrymž Botho powjeda, njeje tudy stac̄ mohł. To dopokazać njeje tak čežko. Botho powjeda z lěta 1116 a praji, zo staj w tutym lěće wójwoda Lothar a arcybiskop Adel-gott tuteho přiboha rozlamałoj, po tym hač běchu Serbjo zaso wot wěry wotpadnyli a Flinca z nowa postajili. Ale wo taj-kim wotpadnjenju hornjołužiskich Serbow wokoło Budyšina nje-wjedźa stawizny ničo! Serbjo wokoło Budyšina běchu tehdom hižom, kaž jich najblížsi słowjanscy susodžo Čechojo, kotrymž woni z khwilemi přiſlušowachu, nimale 200 lět křesćijenjo a runje krótka prjedy bě sebi mišnjanski biskop Benno (1066—1106) wosebitu prócu dawał, křesćijanstwo bjez nimi zakorjenić a wobtwjerdžić. W Hodžiju steješe hižom wot njeho założena křesćijanska cyrkej wot lěta 1076 sem a tež w Budyšinje samym bě wěsće hižom tajka, přetož město Budyšin bě hižom přez 100 lět khětro nahladne a derje wobtwjerdžene město, w kotrymž bě hižom w lěće 1004 pólske wójsko Bolesława Khrobłeho so mužscy přečiwo němskemu khěžorej Hendrichej II. wobarać mohło. Wot teho časa sem, zo běchu Němcy Bu-dyšin Polakam wotewzali, měješe tuto město wěsće stajnje swoju posadku pod rozkazowanjom burkhrabje, kiž na hrodže bydleše a swojeho markhrabju zastupowaše. Kak dha budžichu nětko Serbjo, kiž běchu na 200 lět hižom přewinjeni a wot mišnjanskich markhrabjow we wuzdže džerženi, tak blízko pola Budyšina, mohł rjec před wočemi němskeje posadki tam a před wočemi křesćijanskich duchownych tam a w Hodžiju a snadno hiše na druhich městach w lěće 1116 swojeho stareho přiboha Flinca pola Hownjowa zaso postajić a z nim zaso swoje stare přibójstwo cěrić mohli? Je to k wěrje podobne? A budžiše so wot nich tajke wotpadnjenje woprawdże stało, kak dha bu-džistaj wójwoda Lothar a magdeburgski arcybiskop Adelgott k temu přišloj, přečiwo nim čahnyć? Łužica měješe tehdom swojeho wosebiteho markhrabju a steješe w cyrkwinym nastu-

³¹⁾ Grosser, Lauenſijsche Merkwürdigkeiten II, 5.

panju pod mišnjanskim biskopstwom, kiž bě wot stareho časa sem „*sedes pontificalis libera, ingenua, exemta et nullius alterius ecclesiæ ditionibus submissa*“³²⁾, to rěka swobodne a magdeburgskemu arcybiskepej njepoddate! Budžiše tehodla našim Serbam wopravdže móžno bylo, wokoło lěta 1116 wot křesćijanskeje wěry wotpadnyć, dha budžištaj wěsće najprjedy mišnjanski markhrabja a mišnjanski biskop temu napřečiwo stupiloj a njebudžištaj při tehdomnišim wosłabnjenju Serbow cyle cuzych mužow k jich skludženju potrjebałoj, mužow, kiž tola, dokelž tež Lothar tehdom hišće ani němski khězor njebě, ničo do lužiskich naležnosćow nutř ryčeć njemějachu. Tehodla myslimy sebi, zo směmy so w tutym nastupanju cyle lužiskemu stawiznarjej Knauhej³³⁾ přizanknyć, kiž je tak wjele, hač je nam znate, najprjedy na Lotharowym a Adelgottowym čahu do budyskich stronow, tudy Flincu powalić, dwělował. Knauth je drje ze swojim dwělowanjom hač dotal sam wostał, ale čehodla njedyrbjeli so jemu přizanknyć, hdyž tola tež Botho sam ničo wo tym njepiše, zo staj Lothar a Adelgott runje do budyskich stronow čahnyloj a Flincu pola Hownjowa postorčiloj? Zo je tón wot njeju postorčeny Flinc runje pola Hownjowa stał, je wopačnosć, kotruž su hakle pozdniši annalistojo w Bothowym powjedanju wo Flincu bjez rynčkami čitali³⁴⁾.

2) Druha tajka wopačnosć je, zo je był Flinc koscowej podobny, kaž je na příklad pola Grossera wotznamjenjeny. Tež wo tym njewě Botho ničo, ale praji jenož wo Flincu „*was von gestalt alse eyn dode*“. Jenemu morwemu mužej móžeše so wosebje we wočomaj jeneho křesćijana Flinc tež runač, hdyž tež njebě jako koscowc wotznamjenjeny, přetož

³²⁾ Laus. Magazin 1847. S. 273.

³³⁾ Knauth, derer Oberlausitzer Sorbenwenden Kirchengeschichte. Görlitz 1767. S. 114. Hdyž pak Knauth tudyastače powjesće wo Flincu dale wukladije jako nastatu z přeměnjenja z powjescu wo saskim přibohu Joduthu, dha njemóžemy temu přihlosować.

³⁴⁾ Runje tak bjezwšeho historiskeho podložka a z přičinow, kotrež smy hižom rozestajeli, k začisnenju je runa powjesć, kiž so tu a tam namaka, zo je bambergski biskop Otto, jako w lěće 1124 do Pomorskeje děše, tam křesćijansku wěru předowač, tež Serbow pola Budyšina zaso křesćijanstwu wrócił a Flincu powalił. Přirunaj: Knauth l. c. pag. 115.

naši stari serbscy wótcojo njeběchu drje we wobrubanju kamjenjow tajcy mištrojo, zo budžiše socha jeneho jich přiboha kaž žiwy člowjek byc dyrbjała. Čim mjenje bě to k dočakanju, hdyž bě snadno hižom dožho a při wšech wjedrach pod hołym njebjom stała. Na mysličku, Flinca jako kosćowc z dołhim kwičom wodżeteho wotznamjenić, je, kaž so zda, najprjedy lužiski stawiznař Grosser přišoł, přetož tež budyske annale, na kotrež so wón při tym powoła, praja jenož: „Flinz war geftaltet, wie ein tödter Körper, ganz nađet, ohne daß er mit einem Schurzthuf umgürtet war“. Tehorunja njewě wo kosćowcu Manlius (l. c.) ničo, po jeho wopisanju bě Flinc = ad instar mortui, t. r. jenemu morwemu runy, a hišće druzy stari stawiznarjo³⁵⁾ praja, zo je był „qualis mors pingi solet, cadaverosae formae“ t. r. kaž so smjerć wotznamjenjuje a cělej podobny. Ze wšeho teho pak hišće njesčěhuje, zo je bylo Flincowe swjećo kosćowc a najmjenje da so to z teho scěhować, štož Botho piše.

3) Třeća wopačnosć, kotruž mamy porjedzić, je Flincowy kwič, hdyž so tón samy čeřwjeny wotznamjenjuje. Samo Hanuš w swojich wubjernych knihach: „die Wijjenſchaft des slav. Mlythus“ ryći wo tajkim čeřwjonym kwiču, wo kotrymž nam tola Botho ničo njepowjeda. Botho znaje jenož dołhi kwič wokoło Flinca. Prěni barbař tuteho kwiča je pak znaty „Monachus Pirnensis“ (1480—1530), pak Manlius († 1575) był a je jedyn wot njeju tež Flincej čorne włosy na hłowu dał. To wšo čitamy hižom pola Manliusa, kiž nam Flinca wopiše³⁶⁾ „pallidum, caesarie nigra, longo amictum pallio, rubei coloris“ t. r. jako blědeho z čornymi kušimi włosami a wodżeteho z kwičom čeřwjeneje barby. Wot teho wšeho pak ničo w Bothowych słowach nutřka njeleži.

4) Jako štvortu wopačnosć, kiž je so po času k přenjemu znametu wopisanju Flinca přiwdała, mamy jeho symbol pomjenować, kotryž w swojej prawicy džeržeše, hdyž tutón jako horstku kłóskow, abo palacy snop, abo jako naduty swinjacy

³⁵⁾ Přirunaj: Hoffmanni script. rer. lusat. II. 228.

³⁶⁾ Hoffmanni script. rer. lusat. I. 190.

pucher wotznamjenjeny namakamy. Dokelž či, kiž wo Flinču pozdžišo pisachu, njewjedžachu, što dyrbjachu z Bothowymi słowami „mit eynen barnen blase“ započeć, dha dachu Flincej pak to a pak tamne do rukow. Kłoski je jemu zaso, kaž so zda, najprjedy Manlius podtyknył, hač runje jeho wobraz Flinca, kotryž je wón swojemu wopisanju přidał, jenož na płomjenitu pochańju pokaže. Temu napřečiwo piše pak wón l. c.: „F. dextra manu perticam gessisse, cui ceu flavus merges, sive manipulus spicarum, et is quidem in summitate ardens esset praefixus“, to rěka: zo je F. w prawicy žerdź dzeržał, kotrejž bě pak žoły snop, pak horstka kłoskow a to na hornym kóncu so palaca přičinjena. Do naduteho swinjaceho pucherja staj Bothowe słowa „barnen blase“ dwaj druhej starzej stawiznarjej³⁷⁾ přewobrociłoj, wot kotrejuž jedyn, wěsty Ursinus, Flincej „baculum cum inflata porci vesica“ a druhi, wěsty Saubertus „baculum cum tumente suis vesica“ (woboje = kij z nadutym swinjacym pucherjom) do ruki da. Hišće druzy ryča wo „brennende Blaſe, brennendes Blaß-Feuer, Feuerblaſe a t. d.“, na čož sebi tola Botho ze žanym słowčkom myslíl njeje. Wjeselmy so tehodla, zo je nam k. prof. Ludwig Ettmüller, hľuboki znajeŕ delnjoněmskeje ryče, lěpše wukładowanje Flincoweho woprawdžiteho symbola dał a nam z wjele příkladami ze starych delnjoněmskich spisow dopokazał, zo „barnen blase“ ničo druhe być njenmôže, hač palace płomjo. Jeho dopokazma za to su na hižom pomjenowanym měsće (Laus. Mag. 1844. S. 195) hromaduzestajane a dowolimy sebi z nich jenož jenu štučku ze stareho němskeho spěwarja Frauenloba sobudželić, z kotrejž móže kóždy lohcy spóznać, zo je blas = flamma.

dâ het diu ware minne ein blas

enzündet, daz gap solhen schin.

diu sunne klár muost dâ bî diuster wesen.

5) Naposledku mamy hišće na jenu wopačnosć spomnić, kotruž je Botho sam zawinował a kiž je hač dotal wjele nowišich stawiznarjow moliła, zo njejsu Flincowe woprawdžite byće a mjeno wuslědžić mohli. Botho přistaji k swojemu wo-

³⁷⁾ Hoffmanni script. rer. lusat. II. 228.

pisanju Flinca někotre słowa, kiž bjez wšeho dwěla jeho samsne mydle wupraja, kotrež je sebi wón sam wo Flincu činił. Runje kaž my tak jeho samsne mydle naděńdžemy we wukładowanju Flincoweho mjena „wente he stod upp eynem flynsssteyne“, tak wosptjetuje so to w słowach „de se vorwecken scholde wan se storven“. Botho chce nam z tym Flincowe byće wujasnić a wułožić, čehodla law na jeho hlowje steješe. Při tym pak je so wón wot swojich samsnych křesćijanskich myslow a wot tehdomnišeje, w jeho času knježaceje křesćijanskeje mystiki zamolić dał a je pohanskim česčerjam Flinca při postajenju tuteho přiboha mydle připisał, kotrež wón sam jako křesćijan měješe, přetož rujacy law jako symbol za Boha, kiž morwych zbudzi, je ideja z pоздnišeje křesćijanskeje mystiki, kaž je tež to k. prof. Ettmüller w swojim wot nas sobuwužitym nastawku přez wšelake příkłady a citaty z mystiskich pismow srjedźnych lětstotekow dopokazał. Flinca sebi jako boha smjerće myslíć, je tehodla po našim połnym přeswědčenju cyle wopake a ryći přeciwo temu tež hižom palaca pochaŕnja w jeho prawicy, přetož woheń, płomjo a swětło njeje w mythologiji žaneho luda symbolum smjerće. Tež mějachu Serbjo za smjerć hižom swoju wosebitu přibohowku, Marcanu abo tež Smjertnicu pomjenowanu, a njepotrjebachu tehodla za to hišće jene druhe bójske byće. A štož přichodne horjestawanje wot morwych nastupa, dha my drje to, štož biskop Dithmar w tutym nastupanju wo Serbach piše³⁸⁾, na žane wašnje sobu podpisać njechamy; tak wjele zda so pak nam tola wěste być, zo w jich pohanstwje, kajkež nam wone w swojej cylosći napřeciwo stupi, tak wjele mocy nutřka njeležeše, so ani k tym myslam pozběhnyć, kotrež je Botho do ruća Flincoweho lawa ze swojego křesćijanskoho stejnišća nutř połožił³⁹⁾.

³⁸⁾ Dithmar chron. Merseburg. I. fol. 11: Slavi cum morte temporali omnia putant finiri. — to rěka: Slowjenjo mysla, zo so z časnej smjerću wšitko skónči. Přirunaj tež: Helmoldi chron. Slavorum I. cap. 47. pag. 115.

³⁹⁾ Dokelž smy přeswědčeni, zo ani Flinc, ani jeho law ze zbudzenjom morwych ničo činić njeměješe, dha njemôžemy tež přihłosować temu, štož duch. Th. Schelz z Čechelna w delnej Łužicy wo Flincu praji, zo je tutón přiboh hakle z pоздnišeho časa serbskeho přibójstwa a zo je so wot Serbow drje hakle

My smy nětko hižom daloku kročel do prědka sčinili a dobytk našeho dotalneho přepytanja je tón, zo smy mjeno Flinca spóznali jako delnjoněmske mjeno jeneho serbskeho přiboha, kotrehož attributy běchu law a palaca pochaŕnja, kiž pak njebě žadyn Bóh smjeré, ale měješe ze svojimi attributami něsto druhe woznamjenić, kotrehož rozlamanje a powalenje přez wójwodu Lothara a arcybiskopa Adelgotta pak so tež njeje w budyskich stronach stało, ale něhdzé druhdzé. Po dostaću tuteho dobytka z našeho dotalneho přepytowanja wobroćimy so tehodla nětko k wotmolwjenju na te prašenja, hdzé je tón wot Botho'a nam wopisany Flinc swoje woprawdžite město měł, kak je wón pola Serbow rěkał, što je jeho česćenje na sebi mělo a što na powjedanju je, zo je wón něhdy pola Hownjowa stał.

Prjedy smy hižom dopokazać spytali, zo Lothar a Adelgott do budyskich stronow njejstaj čahnyć mohłoj, dokelž bě tudy wokoło lěta 1116 wotpad Serbow wot wěry njemόzny a dokelž to tež jeju wěc njebě, do tutych stronow čahnyć. Jeju čah płaćeše tehodla druhim stronam a tam mamy tež wot njeju powaleneho Flinca pytać. Botho praji w tutym nastupanju jenož „unde vorstorden den Affgott in dem Lande to Lusitze“. Mysli sebi Botho tu woprawdže na našu hornju Łužicu, kiž w Lotharowym času hišće Milska abo Milčanow zemja rěkaše a bě tudy woprawdže žadyn tak wulki klepaný kamjeń (Flinss-steyn) k namakanju, zo budžiše mohł podstaw za sochu jeneho přiboha być? Hižom prjedynaspomnjene historiske přičiny nuzuja nas słowo „Lusitze“ w Bothowej khrónicy pak jako přecišćane, pak jako wot Botho'a sameho přeměnjene wobhladać a za to słowo „Lutitze“ stajić. Nic do Łužic, ale do kraja Lutycow čehnještaj Lothar a Adelgott wokoło lěta 1116. Lutycyo⁴⁰) běchu połnócní susodžo delnjołužiskich Serbow a

česćić započał, jako běchu tuči hižom křescíjanstwo a křescíjanske ideje trochu zeznali. Schelz mjenuje w tutym nastupanju Flinca „eine Spätlingsblüthe des slawischen Heidenthumſ, ſchon angehaucht vom Geiste des Christenthumſ und darum edler als jene früheren Früchte des Geistes der Furcht, edler als z. B. Pifullos ic.“ Přirunaj: Laus. Magaz. 1842. str. 344. nastawk: „Ueber den slawischen Abgott Flynnſ“.

⁴⁰) Lutycow sydla pomjenuje nam Šafařík w: Slawiſche Alterthümer, deutſch von Moſig v. Nehrenfelb. 1844. II. st. 549 a t. d.

wjele móčniši, hač Serbow splah, kiž něhdy w nětčišej Sakskej a w delnej Lužicy hač k branibórskej marcy přebywaše. Lutycjo wjedžichu sebi tež swoju staru swobodnosé wjele dlěje wobkhować, hač naši Serbjo a hač runje buchu wot Němcow wjele króć w krvawnych bitwach přewinjeni a po zdaću k nowej křescijanskej wérje přiwjedženi, dha wotpadných tola předco a předco zaso z nowa a postajichu, hdyž běchu Němcy so ze swojimi wójskami wróciли, zaso swojich powalenych přibohow a čisnychu z němskim spřahom tež wěru swojich potlócerjow wot so. Wosebje sta so to tež w přenich lětach dwanateho lětstotetka a namakamy w tutych (1112 – 1116) Lutycow a ranskich Serbow w połnej swobodze pod jich samsnym wjeŕchom Domaměrom⁴¹⁾). Lutycjo běchu krótko prjedy wšitke křescijanske cyrkwe w kraju rozlamali a křescijanow, hdžež jich naděndzechu, surowje přescěhali a přibohej Pripegala pomjenowanemu woprowali. Haj samo hač do krajow magdeburgskeho arcybiskopa⁴²⁾ a t. d. běchu woni nadpady činili, tak zo bě so magdeburgski biskop Adelgott (Adelgorius) wokoło lěta 1108 abo 1110 w zjenočenstwie z wokolnymi biskopami nuzowany začuł, přez zjawný list Saksow, Frankow, Lothringarjow a druhich křescijanow přeciwo nim na pomoc wołać a křízny čah wupisać⁴³⁾). Najskerje zańdzechu pak hišće někotre lěta, prjedy hač bě móžno, tajki křízny čah wuwjesc. Tež njeje cyle wěste, w kotrym lěče bu tón samy wuwjedženy. Jenož to je wěste, zo je so saksi wojwoda Lothar na tym samym wobdzelił a na tutón Lotharowy čah je sebi bjez dwěla Botho myslíł, hdyž wón w swojej khrónicy piše „dar toch Her-

⁴¹⁾ Přirunaj: Šafařík, ſlav. Alterthümer. II. st. 538.

⁴²⁾ Přirunaj: Gebhardi, Geſchichte aller ſlav. wend. Staaten 1789. I. st. 365.

⁴³⁾ Jeho laćanski list namakamy wotčišcany w: Codex diplomaticus Lusatiae superioris ed. Gustav Köhler. Görliß 1851. I. pag. 15. W tutym lisće skorži wón wosebje na to, zo su Serbjo popadnjenych křescijanow swojemu přibohej Pripegala pomjenowanemu woprowali a praji wo tutym: Pripegala, ut ajunt Priapus est et Beclphegor impudicus. Temu napřečiwo dopokaže farař Broniš (Laus. Mag. 1843. st. 228), zo Pripegala njeje mohl Priapus impudicus być, ale to same, štož litwjanski a pruski Pikollo, mjenujey Bóh hele a smjertnych woporow. Móžno tež, zo Adelgott tudy teho sameho přiboha měni, kotrehož Botho Flinca mjenuje a přeciwo kotremuž Adelgott pozdžišo sam éehnješe??

toghe Luder unde Bischopp Adelgotus unde vorstorden den Affgott in dem lande to Lusitze, dat do ydel Wenden weren.“ Lothar příndže na tutym swojim čahu do kraja Lutycow tež hač do najsławnišeho města tych samych, kiž Rhetra rěkaše a w krajinje ratařskich Serbow ležeše a bě wot stareho časa sem wšitkim Lutycam swjate. W tutym měsće steješe po powjedaniu wšitkich starych khronistow luteskich Serbow najwosebniša narodna swjatnica ze swjećatami Radegasta a druhich serbskich přibohow⁴⁴⁾). Wot Lothara bu tak derje tuta swjatnica ze wšitkimi w njej postajenymi přibohami, kaž tež město Rhetra same spalene a k zemi zrunane. Po swědčenju Gebhardi'a⁴⁵⁾ sta so to w lěće 1121, móžno pak tež hišće někotre lěta prjedy, přetož němcy stawiznarjo, kiž su wo tym pisali, sami w tym přez jene njejsu, hdy je so to stalo⁴⁶⁾. Je pak Lothar, kaž je k wěrje podobne, w tamnym času prjedy lěta 1121 město Rhetra dobył a wšitkých serbskich přibohow tam zahubił, dha drje mamý tež wěscíšo, hač nic, našeho Flinca, kotrehož je Botho tehdom, jako swoju khróniku pisaše, w myslach měl, w tamnišim pantheonje najwosebnišich serbskich přibohow pytać a je so tam wěsće tehdom tež z nim to same stało, štož z Radegastom a štož tež wo jeho padže Botho powjeda. Najwosebniši přiboh, kiž so wot Serbow w ratařské swjatnicy česčeše, běše pak Radegast, serbski Mars, Bóh wójny, kiž měješe dobyće a přehraće w bitwje w swojimaj rukomaj a kotremuž so Serbjo wosebje tehdom wołachu, hdyž chyčhu do wójny čahnyć. Po wopisanju, kotrež je nam wo tutym přibozu

⁴⁴⁾ Dališe wo tym powjeda nastawk „Rhetra a Radegast“ na 13. stronje Lužičana 1864.

⁴⁵⁾ Gebhardi, *Geschichte aller slav. wendiſchen Staaten*. I. S. 328.

⁴⁶⁾ Serbske město Rhetra bu, kaž so zda, wjacry hač junkróc wot Němcow dobyte a wupuscene. Prěni króć sta so to pječa 955 pod khěžorom Otto, posleni króć pak w lěće 1150 abo 1157 a to wot hrabje Adolfa Holsteinskeho a wjeſcha Nielota. Přirunaj: *Die gottesdienſtlichen Alterthümer aus dem Tempel zu Rhetra von Maſch und Wogen*. 1771. str. 10 a 47. Temu napřečivo wobtwjerdzi pak hižom prof. Thumann, zo je so poslenje wupuscenje tuteho města prjedy a to přez Lothara stalo. Přirunaj: *Beiträge zur Erläuterung der Oboztrittschen Alterthümer*, herauſgegeben von Maſch 1774. S. 18.

stary Adam Bremensis⁴⁷⁾ zawostajił, bě tón samy, hdyz steješe, majestetiskeho napohladanja, nic z dołhim, ale bóle kudžerjajwymi włosami, kiž běchu kaž do rjaneho wěnca położene. Wyše jeho hłowy steješe włosam přitwjerdzeny ptak z wupřestrjenymaj křidłomaj. Na wutrobje měješe znamjo swojego luda, mjenujcy hłowu čorneho džiwjego woła, kotruž ze swojej prawicu džeržeše. Lěwica pak džeržeše na dwěmaj stronomaj wótru sekuru (snadž hellebardu). Hewak bě nahí a njebě na žanym džěle woblečeny. Hdyz tuto wopisanje Radegasta přirunamy z tym, štož nam Botho wo Flincu powjeda, dha so wě, zo njemóžemy Radegasta a Flinca za jeneho a teho sameho serbskeho přiboha džeržeć, dokelž na Radegastowej hłowie wupřestrjeny ptak a na Flincowej pozběhnjeny law steješe. Na druhej stronje njemóžeše pak tež Flinc mjenje wažniši přiboh być, hač Radegast, dokelž Botho wo nim zjawnje praji, zo bě wón stary přiboh (older Affgott) Serbow, to rěka přiboh, ko tremuž Serbjo wot stareho časa sem přiwiſachu a kiž bě jim derje znaty. Tež dyrbješe tón samy jedyn z hłownych přibohow serbskeho luda być, jeli chcyhu či, kiž jeho z nowa postajichu, jeho powšitkowne česčenje, kiž bě w tutym padže nuzne, docpić. My mamy tehodla tež Flinca pytać bjez hłownymi přibohami Serbow, kiž bě pola wšitkich serbskich splahow znaty a česčeny, kaž Radegast. Bě dha pak město Rhetra, hdzež Radegastowa sławnia swjatnica steješe, tež hišće jeneho druheho runje tak sławnego serbskeho přiboha sydło? My sebi myslimy, zo nas na jeneho tājkeho serbskeho přiboha merseburgski biskop Dithmar w swojej khrónicy pokaže, w kotrejž při wopisanju města Rhetry (pola njeho Riedegast pomjenowanego) praji⁴⁸⁾: „w swjatnicy nutřkach steja bohojo z ruku wudželani, ze železnymi klobukami, do kotrychž su jich jednotliwe mjena zaryte a ze škitami strašnje woblečeni, kotrychž přeni Luarasici rěka a kiž so před druhami wot wšitkich pohanow česci.“ — Tak daloko Dithmar a my mamy so nětko

⁴⁷⁾ Adami Bremensis hist. ecclesiastica lib. II. c. 11. Dokelž tutu knihu sami k rucy nímamy, dyrbimy so zložić po eitatu, kiž so namaka w: Script. rer. lusat. ed. Hoffmann. II. 126.

⁴⁸⁾ Dithmari episc. Merseb. chronicon lib. VI. p. 151.

prašeć, kajki bě to přiboh, kotrehož wón Luarasici mjenuje? Po myslach najwjacy stawiznarjow je Luarasici jenož druhe pomjenowanje Radegasta. My pak so ani tutemu wukładowanju přizanknyé njemožemy, ani druhemu w najnowišim času wot ruskeho přepytarja słowjanskich starožitnosćow, k. Hilferdinga⁴⁹⁾ spytanemu. Tutón wot nas wysoko česćeny stawiznař praji drje tehodla, dokelž w někotrych wudawkach Dithmaroweje khróniki město Luarasici „Zuarasici“ steji, zo je Luarasici = Svarožič, to rěka syn Svaroga (njebjes) a potajkim jenož druhe pomjenowanje powšitkowneho słowjanskeho přiboha Swjatowita. Tuto wukładowanje zda pak so nam tola jara problematiske być a to čim bóle, dokelž tež k. Hilferding za swoje wot njeho postajene mjeno „Svarožič“ žane druhe žórlo pomjenować njewě, hač jene stare rusowske powjedanje, po kotrymž dyrbi Svarožič = woheń być. A tež to, zo bě w Rhetrje swjaty kón, kaž pola Swjatowita na kupje Ranje, njeje nam hišće wopokazma dosć, zo běstaj Swjatowit a Luarasici jedyn a tón samy přiboh, přetož Dithmar, hač runje w swojim powjedanju wše-lake hromadu měša, njepraji tola ze žanym słowom, zo tamny kón wosebje Luarasicej přislušeše. Wjele bóle móžeše tón samy tež kóždemu druhemu přibohej, dokelž tych samych w Rhetrje wjele steješe, a potajkim tež Radegastej přislušeć, wo kotrymž tola po Helmoldowym a Adama Bremensiskeho swědčenju z wěstosću wěmy, zo jeho sławna swjatnica w Rhetrje steješe. Po našim połnym přeswědčenju mamy tehodla přiboha, kotrehož Dithmar Luarasici mjenuje, tak derje wot Radegasta, kaž tež wot Swjatowita rozdželić a sebi mjeno „Luarasici“ hinak wułožić pytać. W tutym nastupanju je nam hižom wučeny Šafařík lěpší puć pokazał, kiž w swojich słowjanskich starožitnosćach⁵⁰⁾ słwo Luarasici na scěhowace wašnje wukładuje: „Luarasici je = lwa račic t. r. Löwenfürst (leo regulus, račic patron. kaž knježic, panic, dědic)“. Smy pak nětko tež z tym cyle přezjene, zo je w slowje Luarasici Lua = na-

⁴⁹⁾ Hilferding, die baltischen Slaven. Přirunaj: Slavische Centralblatt von Schmäler. 1866. S. 336.

⁵⁰⁾ Slavische Alterthümer von Schajarat. II. S. 615.

šemu lužiskemu law (leo), dha zwěrimy sebi tola tež Šafařikej napřečiwo druhí džél teho sameho słowa na město „račic“ poředžíć do našeho lužiskeho „ruć“ (rugire brüllen), a njeby potutym porjedženju Luarasici wjacy leo regulus, ale leo rugiens był. Tajke mjeno móžeše pak Luarasici jenož dostać, jeli bě jeho swjećo same r u j a c y l a w , abo měješe tola tajkeho w swojej blízkosći. Wot wšitkich słowjanskich přibohow znajemy pak jenož jeneho, kotrehož symbol bě rujacy law a tutón jedyn je tón samy, kotrehož Botho Flinc mjenuje a kotrehož serbske mjeno je nam Dithmar hač runje trochu skażene tola w pře-lačanšenym (latinisirt) słowje Luarasici wukhował. Prašamy pak so nětko dale, kajki přibóh dha to bě tamny Dithmarowy Luarasici, a njebě wón snadno pola Serbow pod žanym druhim mjenom značisi, hač pod mjenom Luarasici, wo kotrymž nam tola žadyn druhí stawiznař ničo njepowjeda; prašamy so my tak, dha trjebamy so jenož teho, zo mjeno Luarasici wot słowa law sem příndže a zo tehodla tež law sobu k jeho k wobrazej słušeše, twjerdze džeržeć a my budžemy w přibozu Luarasici bórzy jeneho stareho znateho namakać. Law bě po swědčenju wšitkich starych khronistow symbol słowjanského Čornoboga a tutón přibóh bu tež pod tajkim znamjenjom w Rhetrje česény. Bjez powostankami z přibójstwa něhdušich ratařskich Serbow, kiž buchu w času wot 1687—1697 pola meklenburgskeje wsy Prilwitz namakane a su wot tuteho časa sem pod mjenom prilwitzske starožitnosće znate, bjez tutymi wažnymi powostankami nadeńdžemy mjenujcy woprawdże jeneho lawa, na kotrehož khribjeće je z runami jeho mjenou „Zernebocg“ napisane⁵¹⁾, kiž pak tež ze svojim cylym stejenjom dopokaže, zo je tak derje ze zadnymaj nohomaj, kaž tež ze svojim předkom, na kotrymž žane nohi k spóznaću njejsu, na někajkim podstawje wotpočował a zo so potajkim Čornobóh njeje jeničcy jako law, ale z wěstym podstawom, kiž móžeše derje někajka člowska socha być, čescił. Njedyrbjaže tež spomnjene prilwitzske sta-

⁵¹⁾ Wobraz tuteho lawa a dališe wopisanje Čornoboga w Rhetrje pytaj w: Die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten aus dem Tempel zu Rhetra von Mařich und Wogen. Berlin 1771. § 176—184.

rožitnosće woprawdžite powostanki z tempa w Rhetrje być, štož hišće cyle wučinjene njeje, dha su tola z tamnych stro-
now, hdžež něhdy Rhetra ležeše a wopokazaja, zo tež Lutycam
Čornobóh njeznaty njebě, ale bě pola nich runje tak česćeny,
kaž Radegast a druzy wyšsi bohojo. Po wšitkich nowišich
přepytowanjach słowjanskeje mythologije njemějachu pak Serbjo
a tež druzy Slowjenjo nic wosebiteho Čornobohá, ale tute po-
mjenowanje bě pola nich přimjeno za wšelakich přibohow, runje
kaž bě napřečiwne pomjenowanje Bělobóh přimjeno za vjele
druhich bohow. Kóždy přibóh, wot kotrehož woni jenož dobre
wotčakowachu, bě Bělobóh a kóždy druhi, před kotrehož hně-
wom so bojachu, Čornobóh, hdž měješe tež hewak hinaše
mjeno. Po tutym rozestajenju njetrjebamy tež mjeno Čorno-
bóh, kiž so na lawje prilwitzskich starožitnosćow namaka, jako
woprawdžite mjeno jeneho wosebiteho přiboha wobhladać, ale
jako přimjeno, kiž bu tamnemu lawej a jeho podstawkej při-
położene, dokelž cyły přibóh do rjady čornych bohow slušeše.
Jeho samsne mjeno bě temu napřečiwo te same, kotrež pola
Dithmara trochu skažene čitamy, mjenujcy — Luarasici⁵²⁾.

A što je nětko wunošk našeho cyłego dotalnega přepytowanja? Wójwoda Lothar a magdeburgski biskop Adelgott
čehnještaj w lěce 1116 přečiwo Lutycam, kiž běchu tehdom
wot křescijanskeje wěry wotpadnyli a po krwawnym zběžku
swoju staru swobodnosć sebi zaso dobyli a swojeho stareho při-
boha, wot Němcow Flinc, wot Serbow Luarasici pomjenowa-
nego zaso postajili. Tutón přibóh steješe w sławnym serbskim
měsće Rhetrje a slušeše do rjadowejne čornych bohow, tak zo
drje tež *κατ' εξοχὴν* Čornobóh rěkaše. Na njeho a na žaneho
druheho njeje sebi Botho při swojim wopisanju Flinca myslí
a Luarasici abo Čornobóh w kraju Lutycow je po wšém, štož
so džensniši džeń hišće wuslědžić hodži a za čož tež wšitke
historiske data bôle, hač za žanu druhu hypothesu ryča, tamny
stary přibóh Serbow, kotrehož staj Lothar a Adelgott w lěce
1116 powaliłoj. Běchu wot wěry wotpadnjeni Serbjo tuteho

⁵²⁾ Tež Šafařík wupraji so za to, zo je Luarasici = Čornobóh. Přiručaj:
Slaw. Ulterthümer. II. 615.

swojego přiboha z nowa postajili, dha móžeše tež Botho z połnym prawom pisać: „de Wende satten weder upp ören olden Affgott“, přetož Čornoboha čescachu wot starych časow sem wšitcy połobscy Serbjo, kaž nam to tež Helmold w swojej khrónicy⁵³⁾ wobkrući. A zo Serbjo runje tehdom wosebje Čornoboha čescachu a zo bě tuteho mjeno tehdom we wšech rče, to příndže cyle přez jene z časom, z kotrehož Botho piše a z wobstejenjemi, kiž tehdom knježachu. Dyrbjachu Serbam, kiž běchu so pozběhnyli, tež jich druzy bratřa připadnyć, dha dyrbješe přiboh, kotrehož woni tehdom do předka stajichu, jedyn powšitkownje znaty a wšudżom česčeny přiboh być a Čornoboh bě tajki přiboh. A dokelž Serbjo w prjedawších časach samo pola swojego boha wójny, pola Radegasta njeběchu dobyće namakali, dha so jim džiwać njemožemy, hdyž so nětko po swoim nowym pozběhnjenju na jeneho swojich čornych bohow wobročichu a teho hišće bóle čescachu, hač Radegasta. Wot njeho dočakowachu nětko pomoc a wotwobročenie dotalnego wójskeho njezboža jim wot Čornoboha připósłanego a zahubjenje swojich njepřečelow. A po jich wérje móžeše jim wón pomhać, přetož po wšem, štož wo čornych bohach słowjanskich ludow wěmy, běchu tući — bohojo, wot kotrychž wšo skażenje a njezboże sem příndže a kiž mějachu mocy dosé wšich, kiž běchu jich hněw na so séahnyli, zahubić. Na tajku jich sylnosć a mót skażenia pokazowaše tež law, kiž na Flincowej hlowje ležeše a płomjo, kotrež wón ze swojej prawicu džerzeše; přetož kaž je law najsylniše bjez žiwymi stworjenjemi, tak je woheń ze swoim płomjenjom najwjetša mót w nježiwej naturje a bjez žiwjelemi, a kaž law, hdyž w hněwje rozzłobjeny je, skażenje wokoło so rozpřescera, tak tež płomjo, hdyž je ze swojich putow wupušcene. W tutym nastupanju njemóžeše sebi tež naturski člowjek za boha, w kotrymž so po jeho wérje najwjetša sylnosć a mót a móžnosć pomocy, kaž tež hněw a złosc a pokhilenje k skażenju zjenočeše, žane lěpše attributy a symbole wuzwolić, hač lawa a płomjo, a jeli su Serbjo za-

⁵³⁾ Helmoldi chron. Slav. I. c. 52. pag. 125: Ideo etiam malum deum sua lingua Diabol sive Zcerneboch i. e. nigrum deum appellant.

nemu swojich přibohow krwawne wopory přinošowali, dha su z tajkimi wěsće tež swojich čornych bohow čescić pytali, kotrechž jedyn bě Flinc abo Luarasici w Rhetrje.

My smy na kóncu našeho přepytowanja — a jenož jene wostanje nam hišće rozpomnić, mjenujcy prašenje, hač dha za Hownjow, hdyž smy teho Flinca, wo kotrymž Botho powjeda, z budyskich stronow wupokazali, žadyn přiboh runeho byća wyše njewostanje, kiž je snadno runje z tym, zo bě Bothowemu Flincej podobny, přeměnjenje wobeju zawiowała a budyskich a lužiskich khronistow zamolił, zo su to, štož Botho w swojej khrónicy wo Flincu powjeda, na přiboha, kiž pola Hownjowa steješe, sčahnyli. Chcemy-li na tajke prašenje wotmolwjenje měć, dha mamy so po tym, štož hač dotal jako wěrnost spóznali smy, jeničcy hišće teho dzeržeć, štož lud wo přibozu pola Hownjowa powjeda a wšo druhe, štož budyske annale a t. d. wo tym pisaja, zabyć. Powjesće z luda wobtwjerdza nam pak woprawdże, zo je tež pola Hownjowa w starych časach jedyn serbski přiboh stał. Na to pokaže tež kamjeńtny woporný nóż, kiž bu tam před někotrymi lětami niže přibohoweje skały při wurunantu Šprewineho brjoha wot tehdomnišeho hownjowskeho knjeza z Henniga namakany a wo kotrymž Serbske Nowiny w swojim času pisachu. Ale kak je tamny přiboh rěkał, to njewě nam lud prajić a najmjenje serbski lud, kiž dyrbjal to tola najprjedy wjedzić⁵⁴⁾. Mjeno Flinc je pola Serbow jenož z němskich knihow znate a tehodla njecha so nam tež wěrić, zo dyrbala bjez serbskimi pěsničkami jena być, kotruž je po powjedanju něhdušeho kholmjanskeho knjeza z Oertzen⁵⁵⁾ njeboćički superintendenta Šołta w Křišowje wot jeneho stareho Serba w Hózniccy slyšał a kiž so w němskim přełožku započne ze słowami:

„Flins, der du stehst bei Bauzen
Hoch über dem Spreegewässer a t. d.“

Je tamny hózničanski Serb woprawdże jenu tajku serbsku pěsničku ze rta swojeho nana znał, dha drje je to někajki pod-

⁵⁴⁾ Přirunaj: Smolerjowe pěsnički. II. st. 270.

⁵⁵⁾ Laus. Magazin. 1823. Seite 40.

khěrlušk z nowišeho časa byl. Wo swojim starym přibozu pola Hownjowa wě naš serbski lud jenož hišće to, zo je tam na skale stał, zo je wot tam dele do Šprewje cīsnjeny a zo tam hišće jako złote čelo w rěcy leži, abo tež, kaž druzi chcedža, jako złoty law. Tola smy poslenše bóle wot Němcow slyšeli, hač wot Serbow⁵⁶⁾). Zo nam nětko naš lud wo tutym swojim starym přibozu, kiž je něhdy na skale pola Hownjowa stał, wjele wjací powjedać njewě, na tym so njemóžemy džiwać, přetož tutón přiboh je k najmjeňšemu 200 lět prjedy padnył, hač Bothowy Flinc. Kaž je ze stawiznow znate, přemó khěžor Hendrich I. hižom w lěce 927 Glomačanow, kiž běchu hač do-tal předmurja lužiskich Serbow byli a doby a rozlama jich twjerdžiznu Gronu pola nětčišeho města Riesy. Dwě lěce pozdžišo (929) bu wot njeho hižom mišnjanske markhrabinstwo a zaso šesc a třiceči lět pozdžišo (965) wot khěžora Ottu I. mišnjanske biskopstwo założene a z tym wšem tež swobodnosći milčanskich abo lužiskich Serbow a wšemu dališemu spječenju a wotpadej z jich strony na wěcne kónc scinjeny. Wěscie njeje so tehodla tež jich přiboh pola Hownjowa wjele dlěje džerzeć mohł, hač krótka čas po lěce 927 a bu tehdrom hižom pak wot dobywařskich Němcow, pak wot přewinjenych a čěkacych Serbow do žolmow Šprewje ponurjeny. Je pak wot jeho ponurjenja do Šprewinych žolmow na 900 lět zašlo, što dyrbi potom naš lud hišće wo tym wjele powjedać wjedžić? Tola tež to, štož hišće po tak dołhim času wo přibozu pola Hownjowa powjedać wě, dosaha we wěstym nastupanju, nam tak daloko, hač so to hodži, někajke wotmolwjenje dobyć na prašenje, kajki je něhduši přiboh pola Hownjowa byl a hač su so či, kiž su najprjedy Bothowe powjedanje wo Flincu, hač runje z njedorozymjenja tež na serbskeho přiboha pola Hownjowa scáhnyli, we wšem nastupanju molili, abo hač su tola w někotrych kruchach so wěrnosti přibližili. Přirunamy Bothowu khróniku z powjescu ze rta luda wo přibozu pola Hownjowa, dha namakamy

⁵⁶⁾ Štož so wo přibozu pola Hownjowa hišće bjez ludom powjeda, je tež zhromadžene we wubjernych knihach: *Blide in die vaterländische Vorzeit von Karl Preußer*. Leipzig 1841. Přirunaj w tutych knihach dž. I. st. 186 a 195; dž. II. 59. 221 a 223.

we woběmaj lawa, tam na ramjenju a hlowje Flinca a jow we žołmach a hłubinach Šprewje. Běše nětko tež hownjowskeho přiboha symbol law, dha njemóžeše tón samy tež wjele hinaši być, hać Bothowy Flinc a dyrbješe tež jedyn čorný böh być, haj tón samy, kiž bu w Rhetrje pod mjenom Luarasici česčeny. A zo mějachu tež naši lužisci Serbjo swojich Čornobohow, za to rukuje nam hižom hora, kiž njedaloko Budyšina a Hownjowa leži a hišće džensniši džen Čornoböh rěka. Kaž tam, tak móžeše tež na skale pola Hownjowa pak tón samy přiboh, kotrehož Serbjo *zai' ēszony* Čornoböh mjenowachu, pak jedyn druhi přiboh z rjadu čornych bohow stać. Namakamy tola hišće wjele bliže, hać Hownjow wot hory Čornoboha je, jenu serbsku wjes, kiž Čornjow (pola Bukec) rěka a pola kotrejež je en miniature ležomnosé hownjowskemu dolej runa, z rěčku přečehnjena a ze starym z pôhanskich časow sem přinjesenym mjenom „haje“ pomjenowana ze skału, wot kotrejež so tež powjeda, zo je na njej něhdy swjećo Čornoboha stało. Ničo njeje tehodla k wérje podobniše, hać zo je tež něhdy pola Hownjowa so runy, abo druhi čorný böh česčil, kaž na horje, kotruž nětko hišće pod mjenom Čornoböh znajemy. Haj zo je bjez woběmaj swjatymaj městomaj tehodla w starym času wěsty zwjazk wobstał, na to pokaže powjesć z luda, kotruž je nam Preusker⁵⁷⁾ zakhował. Po tutej powjesći su něhdy w starych časach wosiebje čežcy hrěšnicy wot Hownjowa na Prašicu, štož je wosebitý džél hory Čornoboha, po kolenach horje łazyli. By nam tuta powjesć z luda hišće bóle zawěscena była a njechało so nam wažnych winow dla zdać, zo je jenož wumyslena, dha bychmy ju hišće bóle jako dopokazmo wobhladali za to, zo je tak derje přiboh pola Hownjowa, kaž tež přiboh na Prašicy jeli nic jedyn a tón samy, dha tola wšelaka manifestacija jeneho a teho sameho bójstwa, mjenujcy Čornoboha był. A na to je tež hižom Hanuš hudał, hdź wón w swojich knihach wo słowjanskim mythusu praji⁵⁸⁾: „Da Černoboh im spätern Slawischen Mythus jeder Todtengott war, so scheint die unweit des

⁵⁷⁾ Blide in die vaterländische Vorzeit. I. S. 186. 188.

⁵⁸⁾ Die Wissenschaft des slavischen Mythus. S. 303.

Berges Černoboh (2 Meilen von Budesin) befindliche Statue des Todtengottes Flins, der durch Löwengebrüll einst die Todten erwecken soll, damit (mjenujcy z nasponnjenej horu) in einem inneren Zusammenhange zu stehen". Běše pak tak serbski přiboh pola Hownjowa, kaž smy to hač dotal dopokazać pytali, jenož wosibita manifestacija Čornoboha a jako tajki z cyła Bothowemu Flincej runy a tón samy přiboh, kiž so w Rhetrje pod mjenom Luarasici česčeše, dha njemóžeše zwěrjo, kiž na jeho ramjenju a na jeho hlowje steješe, žane druhe być, hač law, přetož zo by tón přiboh, kotrehož Serbjo *κατ' ξοζην* Čornoboha mjenowachu, žane druhe zwěrjo při sebi miěl, wo tym njepowiedaj nam stawizny ničo.

Kak dha pak přídu nětko naši Serbjo k temu, ležomnosć, na kotrejž je něhdy hownjowski přiboh stał, „pola čělca“ mjenowac a tež wo tym powjedać, zo tam w Šprewi złote célo leži? Je powjesć ze rta luda w tutej dobje prawiša, hač powjesć wo złotym lawje w hłubinje Šprewje, dha wšak přeć njechamy, zo ta sama po zdaću našemu dotalnemu wukładowanju napřečiwo ryći a tehodla chcemy spytać, tež tutu powjesć někak wujasnić. Stož najprjedy tamne złote célo nastupa, kiž po powjesći z luda w hłubinje Šprewje leži, dha zda so nam to same tola jara podhladne a njewěste być, přetož čelatko njeby tola ani za najsłabšeho a najnjewinowacišeho přiboga dostoynj symbol był a samo tamne złote célo, wokoło kotrehož něhdy israelske džěci w pusčinje rejwachu, bě něsto wjacy, hač célo, mjenujcy wotznamjo Apisa — młodeho čelca, kajkehož běchu woni wot Egiptanow jako přiboga čescić widželi. Wěrić hodži so tehodla, zo je tamna powjesć wo złotym céleću z někajkeho njedorozymjenja nastala, abo z powjesću wo lawje přeměnjenja. A stož mjeno ležomnosće „pola čělca“ nastupa, hodži so tež tuto, jeli njeje hakle w póżdnišim času, kaž wjele druhich růnych ležomnostnych mjenow po někajkim nowišim podawku z jenym čělcom, nastalo, derje z tym zjednoćić, stož smy hač dotal podali. Hižom prjedy smy na to spomnili, zo Serbjo, jeli žanemu přibohej, dha wěsće Čornobohej krwawne wopory přinošowachu. K tajkim krwawnym woporam njebuchu pak wot nich člowjekojo, ale zwěrjata wuzwolene. Jenož w času naj-

hóršich wójnow z Němcami su Serbjo, kaž je ze stawiznow dopokazane, někotry króć hłowy swojich njeprečelow k noham swojich přibohow dele położili, jako běchu jich prjedy zarazyli. W tutych padach njemóže so tehodla tež wo woprawdžitym woprowanju ryčeć. Serbow krwawne wopory buchu wjele bóle ze zwériny wubrane. Kajke zwérjo móžeše dha pak za Čornoboha, kiž wšitke mocy skażenia w sebi zjenočeše, přihodniše być, hač najmócníše zwérjo, kiž rune mocy w sebi zjenočeše a bjez Serbami w serbskim kraju žive bě? Tajke zwérjo bě cělc, kotrehož hłowa bě tehodla tež symbol jencho serbskeho běleho boha, mjenujcy Radegasta. Wěsće běchu tehodla tež cělcy wopory, kiž so přibohej pola Hownjowa jako Čornobohej najhuscišo woprowachu a dokelž so to sta a tam w jeho swjatyh hajach snadno tež stajnje jene tajke zwérjo k woporej za kóždy čas přihotowane steješe, dha njejsmy drje daloko wot wěrnosće, hdyz scěhujemy, zo je ležomnosé pola Hownjowa pod mjenom „na cělcu“ pola Serbow znata, tuto swoje mjeno wot tajkich woprowanskich zwérjatow dostała.

Chcył něchtó temu napřečiwo na tym wobstać, zo je na město lawa jedyn cělc k swječeću přiboha pola Hownjowa jako jeho symboliske zwérjo přislušał a zo ma wot tuteho cělca ležomnosé, na kotrejž je stał, swoje mjeno a powjesé wo złotym čeleću w hłubinje Šprewje swoje semprińdzenje, dha bychmy drje bjez słowjanskimi přibohami tež hišće jenego druheho wuptyać mohli, z kotrymž by so snadno powjesé wo cělcu po zdaću skerje do przęzjenosće přinjesć hodžila, hač z Luarasici-om abo z Čornobohom. Tutón druhi přiboh by Pjerun był, słowjanski Jupiter tonans, ból njewjedra a hrimanja. Tež wón zda so, zo je z rjadu čornych bohow abo wosebita manifestacija Čornoboga był. Wot njeho mamy scěhowace wopisanje: Jeho znamjo bě znamjo stareho brodateho muža, kotrehož hłowa bě wot dwanaće płomjenitych pruhow wobdata. Jeho žiwot bě ze šrokej suknu hač do kolen woblečeny a srjedźa z pasom wopasany. Hewak bě bosy a z prawej ruku na jenego cělca złożeny. Z lěwej dzeržeše palacu pochańju, z kotrejež blyscki won třelachu. Tak wopiše nam Pjeruna wěsty

z Westphal w swojich *monument. inedit.*⁵⁹⁾ a hdyž wopomnimy, jak spodźiwnje tajke jeho wopisanje přez jene příndže z tym, štož wselake stare lužiske khróniki a annale z wuwzaćom lawa hewak wo přibohu pola Hownjowa pisaja a kak pola Westphala tež samo cělc njepobrachuje, wot kotrehož mohla tamna skała, na kotrejž je stał, swoje mjeno měc, dha mohlo so nam derje zdać, kaž by rjekł, zo tamny přiboh pola Hownjowa njeje mohł, kaž smy so prjedy wo tym přeswědčić pytali, Luarasici abo Čornoboh byé, ale Pjerun. Tak zawjedne hač pak tajke scěhowanje tež je, njezwěrimy sebi tola te same za prawe spóznać a to tehodla nic, dokelž je Westphalowe wopisanje Pjeruna hakle z późnišego časa a dokelž bě tež Pjerun bóle Litwanjow, Prusow, Rusow a Polakow přiboh, hač lužiskich Serbow, kotrychž Čornoboh pola nich drje tež Pjeruna zastupowaše. Tatkich wažnych přičinow dla wostanjemy pak tež hač na dališe stejo při tym, štož smy horkach hižom jako dobytk našeho cyłego přepytowanja spóznali, zo tež přiboh pola Hownjowa, kotrehož swjećo a law hišće předco na swoje wubzěhnjenje z hľubokeho a cěmneho rowa pod žolmami rěki Šprewje čaka, žadyn druhi był njeje, hač Luarasici abo Čornoboh.

Hdyž nětka z tajkim dobytkom naše dotalne wobšérne a husto dosé wobčežne přepytowanje zajimaceho předmjeta skónčimy, mamy jenož hišće to přistajić, zo nam při tym ničo mjenje do myslow njepřińdže, hač něhdže wjesele *zvýzva* wuwołać. Tež po našim přeswědčenju njejsu hišće acta wo Flincu k zamknjenju! Naše najwosebniše wotpohladanje při spisanju tuteje stawiznskeje študije bě prjedy wšeho te, po móžnosći wšitko to, štož je so hdy wo Flincu pisało, zhromadžić a kritiscy předzělać a při tym k da-lišemu přepytowanju nowe puće wotewrić. Njech druzy nětka po tutych abo po druhich pućach dale kroča a dale přepytuju. My budžemy jim za kóždy lěpši nowy dobytk tajkeho přepytowanja a dalekročenja, kaž tež za kóžde wopravdžite porjedženje našich nahladow džakomni!

⁵⁹⁾ Dokelž nam tute monument. inedit. k rucey njejsu, móžemy jich wopisanje přiboha Pjeruna jenož po citatu dać, kiž so namaka w: *Die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten aus dem Tempel zu Rheißen von Maß und Wogen.* § 112.

Wudospołnjenje delnjołužiskeho prawopisa.

Wot M. Hórnika.

Po příkladže Hornjołužičanow dyrbja tež Delnjołužičenjo bóle etymologiscy pisać, dyžli so to dotal stawa. Derje by bylo, hdy bychu tež hižo w němskoserbskim prawopisu wosebje mjeхkoscé wšudžom po našim wašnju woznamjenjeli (*wjasele*, ſemju, ale tež *wjetifi*, ſtrōvje, nic *welifi*, ſtrōvje, a t. d.) a potom korjeńske pismiki dospołnišo pisali. Prajimy jenož „dospołnišo“, nic „cyle dospołnje“, zo so njebichmy předaloko wot fonetiskeho pisanja wotwobročili, ale zo by kóždy Serb a Słowjan, kiž ryčnicu znaje, po wšelakim wuprajowanju prawe słwo póznał. Tak njebudže trjeba cyle dospołnje pisać: igla, imě, idu (přirunaj: zajdu), iškra, išpa, isom (přir. njejsom), igra (přir. na jgru); ale jenož gła, mě, du a t. d.; tehorunja nic: rukawica, jałowica, mechowity, Nowakowic a t. d., ale jenož: rukajca, mechojty a t. d.

Zestajamy tehodla po słowniku a po rukopisnych přispomnjenkach k serbskim ryčnicam wot k. fararja Broniša te pady, w kotrychž so nam dospołniše pisanje trěbne zda na předku słowa, srjedź słowa a na kóncu słowa.

I. Na předku ma so pisać, byrnje so njewuprajało:

1) „g“ we słowach: gned, gdy, gó, glěj (wot: glědaš), gder (Gefbaum, Spriet), gdula (Quitte). Tola: dakaś m. gdaśkaś, dokelž tež hornjoserbski: dakać.

2) „k“ we słowie: keu (dokelž njok město njoceu), kšěś, kšěł.

3) „ł“ a „l“ w słowach: ɬza (přez epenthesis ɬdza), ɬgaś (łdgaś), ɬzyca; lżej (łdżej, t. j. lóže).

4) „m“ we słowie: mzda.

5) „p“ we: peoła, ptašk.

6) „r“ we słowach: ržyny a ržyšće (rež = rožka), rdžaś město držaś (ržeć), rdžeń m. drzeń, (žro, čěski stržeń, střeń, Kern im Holze).

7) „t“ we: tkaś, tkalc.

8) „w“ samo stejace před słowom abo na jeho započatku: w Nimcach, w komoru ži (do komory dži); wcora, włoka, włokno, włokaśina, (wnugeł, wnuchać), włos, włoski, wlac (přir.

nawlac, zawlac), wnutři, wrobel, wropa (Falte, Runzel), wrjod, wron, wrješeno (wrješenca), wrješaz, wrošić, wrota, wsy (ale snadž tola: najsy, dojsy, předejsu m. na wsy; wojsny; předejsnik, Hieldlage vor dem Dorf; hobwjasnik, das ums Dorf zu-nächst liegende Hield), wšy (pl. wot weš, woš; dim. weška, wšeńc, młoda woš, wšolawa, Gänselfaus, wšaty = wšowy), wšak, wšen a wšyken (wšedny, wšuder, wšunderkano); snadž tež wz — (empor): wześ, wzrosć, wzstawaś.

W druhich padach njech so njedospołnje piše runje kaž w hornjołužičinje: třuga m. střuga (truha), třechā m. střechā (třechā), třup, třuna a t. d.

II. Srjedź s̄owa ma so pisać, byrnje we wuprajowanju najbóle wupadowało, kaž z wjetša tež w hornjoserbščinje:

1) „d“ před „l“ a „n“: bdly Mundschwämme (sing. bedło), pôdla abo tež pla, widły, sadło, krydło (Daſh, ale křylc m. krydlo, kryjeř), křídlo, žrědło (žórło), bajadło (Glimmholz), glēdadlo, sodło; po prawym tež: glēdadlko, křidlko (Hlederwisch), krasadlko (Feuerstahl), žrědлko a t. d. Tola: jěł (jedu) a t. d. Dale: padnuś, křadnuś, studnuś, sednuś a senuś (sydnyć a synyć), prjedny (z teho: prjen'zeń, vorgestern), slědny (posledni), srjedny (tolá: srjenc = srěnk, srjenawa = srěnca), žedna a žedno, jadna a jadno, połdnjo, prozdny. Tola: třnal, třnarl m. třnadl, česki: strnad. Hewak dzerži so „d“ we: radny, rodny, rědny, chłodny, głodny, gódny a t. d.

2) „t“ před „l“ a „n“: rostł, stlaś; cestny, žałostny, lubostny, zawistny, rěpištna rola (-ne, scil. zagony, lěchi); tež: zrostk (Maser im Holz), stpło m. stbło (česki: steblo).

3) „g“ před „n“: běgnuś, přagnuś a přēgnuś (dörren), přēgnuś (we: přepřēgnuś a t. d.), sěgnuś (čahnyć), zwignuś, lagnuś, żergnuś, tergnuś, krygnuś a t. d.

4) „ł“, hdžežkuli so kaž „w“ wupraja: błomje (grüne Rasen), błoto, gļum, młody, mlynik, słyńco a t. d.; wšudżom pak: chóśc (m. chłosc Raſenſtūr, equisetum), pcha m. pchła abo bļcha, abo m. albo. NB. Wsy, hdžež dwoje wuprajenie „ł“ knježi, husto mjezuja; tak praja w Bórkowach „ł“ kaž „w“ a w Smogorjowej kaž „ł“, w Ranju „ł“ a w Suchim Gózdźe „w“.

5) „r“, kiž so we wšelakich stronach njewupraja: držaš (rzec), chamarň (trübselig), gjarnc, kjarcmař, gjartnař, slěbrny (slabny), zernko, ternka a tarnka (Rößpflaume), cernk (Eidotter). Tehorunja: Batram, Bernad, Fidrich, Fidrika. NB. W slowomaj „měřšnik“ (měšnik) a „morzgi“ (mozhi), je „r“ přisuwka kaž w hornjoserb. druhdy „japorštoł“ slyšiš.

6) „w“ we zestajankach: hobwališ, hobwariš, hobwjertaš, hobwěsyš a t. d. W korjenjach wone wupaduje kaž w hornjoserbščinje: gózdź, zuk, škórc; tež we: chyla m. chwila, kaž runy m. rowny a t. d.

Wyše teho wuprajeja so hubjenje bjez prawidla wšelake słowa, kaž: serski m. serbski (Serb), mich m. mnich, gnuš m. gibnuš, pogože (zuſällig), poslušaj (kaž naše: poskaj), bogadla, poccí m. po cesći (poccowaš), planik (Eiswuhne) a t. d.

III. Na kóncu słowa wotpaduje drje we wšelakich twórbach tón abo druhi zynk, tola pisać měl so jenož přibliženja dla we njewazanej ryći w pronominalnym a adjektivnym sklonjowanju posledni vokal, hačrunje so we wšelakich stronach (kaž tež pola nas) njewupraja; potajkim njech so pisa: togo, tomu, teje, mójego, swětemu, nic pak: tog', tom', tej', mójeg', swětem'. Druhdy tudy delnjoserbščina bóle krótši dyžli hornja, kaž we: nac m. na co, přeco m. pře co, zac m. za co; ab' m. abo, ak' m. ako a t. d.

Přispomnjenje. Kaž so často we wuprajenju zynk wustoruje, tak so na druhej stronje zasy njetrébny přisuwa, kiž pak so pisać njesmě. Tak je často njetrébne „j“, hdžež so „e“ jasne slyši před mjehkim sobuzynkom: sajžaš, cejžiš, sejžeš, přeje, tejž, chójžiš; pisaj pak: sažaš, tež, chóžiš a t. d. Tehorunja přisuwa so „w“ čistemu „o“ njetrébni: patowki m. patoki (točić), sprowska m. sproska (Brotſchliſſ), šćowkaš m. šćokaš a t. d. Tež słuša sem: wjermank, wjazor, wjatka m. jermank, jazor, jatka a t. d.

Rukopisna agenda z lěta 1667.

Wot M. Hörnika.

Před wudačom prěnjeje čišćaneje němskoserbskeje agendy (Die evangelische Kirchen-Agenda, Auß sonderbahre Verordnung Der gesambten Stände des Marggraſſthums Ober-Lauſiſ, von Land und Städten, in die Wendische Sprache überget, 1696) dyrbjachu sebi serbscy duchowni sami agendu přełožować. Tajke přełožki snadź hišće na někotrejžkuli farje so nadeňdu, hač runje so njeje wo tym nihdže pisało. Jedyn tutych přełožkow, ryče a prawopisa dla zajimawy, leží přede mnou. Wón namaka so w knihowni tachantstwa w Budyšinje a je přiwjazany sakskej němskej agendě z lěta 1658 (Agenda, Das ist: Kirchen-Ordnung, Wie sich die Pfarrherrn a t. d.). Napis teho sameho je w němskej ryči pisany a z wjetša wudrapany; tola hodži so hišće do widzeć, zo je cyrkvi „zu Uhyst“ (drje Hornjemu Wujezdej) slušał a 1667 kupjeny (erkaufft und angeſchafft worden).

Tuta rukopisna agenda wopřija 24 serbskich stronow a tež su w čišćanym němskim textu wšelake serbske připiski, wosebje před kollektami serbske versikle.

Štož do materiala (wothladujo wot připiskow) steji najprjedy na descy napřečo titlej modlitwa „An Gemeinen Bußtagen“, potom agenda při wobstaranju khoreho a při křčeńcy.

Štož do formy je ryč z prawopisom hišće jara hubjena a němcowata. To pak njemóže so nam džiwne zdać, hdyž wopomnimy, zo tehdom Hornjołužičenjo wjacy serbskich knižkow njemějachu dyžli Warichiowy katechismus (1597) a sydom pokutnych psalmow wot Martinia (1627). Prawopis je Warichiowemu podobny (hl. Časopis, lětnik 1868, str. 59), ale hišće hubjeňši; wosebje njeznaje wón pismik „dz (dž“ a njerozdžěla tak „dž“ wot „č“ a č, tež přistaja mnohe njetrěbne „h“.

Najlepje so tak spóznaje, hdyž někotre kruchi jako příklady podam.

I. Prědkowna pokutna modlitwa.

Muž smiš ſrifčiliſ ſnaſčimiſ Wočeczamj. Dajcze ſoh nahm modlič. O ſchehomuznj Smilnj Woſcho A nebeski Wočze, kotohōſk

smilnosez schadin kuntz nihma, kisich thi dobroczinj, A Wodwulkej miwoſczej A Swirnosej ſih, A Wodawasch Sloſcę, Pſestupenj A Richj, muh ſmih ſlih handlowalj, A ſmih Gottloß bilih A tebe czasto roſniwalj, tebj ſamemu ſmih muh ſriſchilj, A neprawj pſetobu czinili. Ale Knesche nespominaj nanaschu pridnu Sloſcę, daj ſkoro twoju Smilnosez nanaſ Veczu bucz, pſetosch muh ſmih ſkoro hubenj Wodowalj, pomhaj nahm Bohſcho naſche ſtrowj, rettuj nah, A Wodaj nahm naſche Richj, tej czescej dla twojego Svatého Mena, A twojego lubeho ſhina dla, naſcheho knesa Jeſuſha Christuſha, kisich ſtobu A ſthjm swathjm Duchom jo ſilj A regiruje Wotwiecznoſczej acz Dowiecznoſczej.

II. Při wobstaranju khoreho.

Nano, diſch thi hori ſtawasch, da dirbiſch ſoh ſonowacj ſtim ſwatiſim kſiſhom a prawicj: Wotimenj Boha teho Wuteza, ſina, a Svatého Dučha. Amen. Ja ſo czakuju tebi muj nebeſki Wocze, pſej Jeſom Chrifa twejeho lubeho ſina, ſo tih me tudj nuč pſej ſchitkej ſkodu A Strachoſcu ſwarnowalj ſih, A proſchu tebe, Tibi czil meh thun czen teſch ſwarnowacj, pſed Richamj A ſchitkej ſloſczi, ſo bih tebi ſchitke moje pŕitkſacj A Siwenj ſo ſpodobawo, pſetosch jah poruczu meh, moje czilo A Duſchu A ſchitko dotwojijch Rukow, Twuj ſwaty Janczel bucz ſomnu, ſoh thon ſli Repſeczel ſanej Mocj nadomnu nekrine. Amen.

III. Post Absolutionem.

Tho jo tha kſeſcianska Wira. Ja Wiro na Boha Woczečza, ſchehomuzneho Štvoricela Nebo A tej ſemu. A Na Jeſom Chrifa, jeho jeniczkeho ſhina, naſcheho Knesa, kotriſch podjati joh Wotého Svatého Dučha, naroczil Wot tej Knesni Marii, czerpil pot Pontiom Pilatom, kſiſowani, Wumril A porebani, deliſpil Kelj, načeczi czen horiſtanol Wotmordlich, horiſpil Knebeſham, ſeczi tej Prawiczi Boſchej teho ſchehomuzneho Woczečza, Woddal Wun pſicž buče, ſucziec tich Siwic A tich Mordlich. Ja Wiro nateho Svatého Dučha, jenu ſwatu kſeſciansku Žirkej, tu ſromacisnu tich Šwatich, Wodawani tich Richow, Soruſtawanj teho czila, A jena Wicza Siwenj. Amen.

IV. Gratiarum Actio.

Ja soh czakuju tebj, moj Swirni Womisniku Jesuſu Christuſu, soh meh pſej thon ſbuſnji Dahr twejeho Wirneho czila A Kry ſaſo ſhi Wokſewil. A proſchu twoju Smilnoſcz, tibj czil my tho kwiſhiku dacz pſic, Kſilnej Wiri pieczo tebj, Horcej Luboſczj pieczo mojemu Blíſhemu, Kſeſcianſkej ſcerzploſeſz Wokſiſhu A ſchitkim czerpenu, Kwinowatej poſwiaſhnoſczj Woſchiwenu A Smereczj. A pothom Erbowanu mojej Wicznej ſbuſnoſczj, Kich thi Sthim nebeſkim Woczečom Wojeđnoſcu Sthim ſwathim Duchom, Shi ſilj A regi-rujeſch Ačz Dowiecznoſci. Amen.

V. Z křečeňſkeje agendy. *)

Dajcze nam poſſuhačz tha ſwatha ſczenj Swateho Marcuſſa. A Wonj pſineſiſhu cziczaſka Jesuſewi, Soh Wuhn soh jjeh bih dut-kaſaw. Bih Zapoſtoliſ pak murkotachu natich, koči jeh neſiſhu. Diich pak tho Jesuſ Wiczeſche, bih Wohm niwnih, A česche knihm: Dajcze tha cziczaſka ſemnj pſic, A newobaracze jjhm, pſetosch tich ſamich joh tho kraleftwo Voſche. Sawirnj, jah praju Wahm, ſtoſch tho kraleftwo Voſche nedostane ako jena cziczaſko, thon nebuče nucz pſic. A Koſchesche jeh, A poloſchj tha Rukſi naneh, A poſono-waſche jeh.

Ryč tuteho piſarja (piſmiki su nimale ťačanske) džerži so z wjetša lubijskeho wuprajenje kaž Warichius, tola su tež formy kaž: mu m. my. Za ryčnicu zajimawe su: 1) dativ mascul. na -ewi: nanewi, ſlužownikewi; 2) vokativ na -u: Jezusu, přečelu; 3) z wjetša (drje z wopačneho wotpoſluchanja) trjebane wukon-čenje w sing. neutr. kaž: to ſwjata wotkazani (pódla: wysoke a drohe zaplačeni), bohata ſlubjeni, twoje horna (t. j. hódne) a wěrna cělo, ta njebjeske wobydlowani; tež we pluralu, kaž:

*) W agendé z lěta 1696 rěkaja tele ſlova takle: Poſhluchajcje na-hvijate ſjenj ſwateho Marta. A woni pſchiněſeſhu džicečatka k-Jeſuſej, ſo by won ſo jich dotknul. Ale Wucjenizv rjeſlačku na-tych, kis je noſkačku. Zako to pak Jeſuſ wiđiſche, bu won niwny, a džiaſche k-nim: Dajcze tym džicečattam k-ěmni pſchindj, a newobarajcje jim, pſchetoſ tajlich je to kraleftwo Voſe. Sa-wjerně ja praju wam, chtoſ Voſe kraleftwo hořeſ newoſme, jako džeczaſku, ton nebuđe do-neho pſchindj. A won woſoſhowaſche je, kladjeſche ruze na-ně, a poſonowaſche je.

moje luba džěćatka; ta duri (durje). Zajimawe formy a słowa su też: susydko = susodzina, zdobne sćeřpjenje (drje gerechtes Mitleid), pohleć = pohladać, sćeřplosć, stawić a prawić (m. stajić, prajić), na mnje łożena dobrociwosć, z woćecom (z wótcom), wort (hort, ert), paćerje spěwać, fisijni (přikhadža dwójcy) = sylzy, scéncia a ksćenca = křčenica, wotmol = wotmolw.

Wućahi z protokollow M. S.

1) Zhromadźizna wubjerka, 12. januara 1869. Přitomni: kk. městopředsyda Smoleř, Dr. Dučman, Fiedleř, Hórník, Jakub a Wjela. Z prěnjeho předpoži so rukopis k. kaplana Dučmana pod mjenom: „Jan Michał Budar, jeho živjenje a wotfašanje a t. d.“, kotryž je wot k. Wjela a Hórnika za hódny k wudaću přez Maćicu spóznaty. Čišćeć ma so 800 exemplarow. Z druhého žada so, zo byštej so dwě knižcy ze šnóru přihotowałojoj, jena za Serbow, druhá za jich přećelow, k zapisowanju darow za maćičny dom. Z třećeho předpoži sekretař wosebitý woćišć z Časopisa „Kral Přibysław“ wot J. Česle; wón ma so po 6 nsl. předawać. Skónčenje žada redaktor Časopisa pjeć exemplarow kóždeho noweho zešiwka Časopisa k rozdawaniu czuzym redaktoram abo mužam, kiž wo Serbach a za Serbow pisaja; štož so wšitko přizwoli.

2) Zhromadźizna wubjerka, 11. měrca 1869. Přitomni: kk. předsyda Rychtař, Dučman, Fiedleř, Hórník, Jakub, Pjech, Smoleř a Wjela. Najprjedy bu płaćizna exemplara knižki wo Budarju na 15 np. postajena. Potom ryči so wo tym, zo by so na hłownej zhromadźiznje na město wustupjeneho wubjerkownika nowy wuzwolił. Dale předpoži sekretař rjanu wot njeho sameho darjenu knihu, w kotrejž maja so dary za maćičny dom zapisować, a čita naćisk zawodnych słowow za tule knihu. K skónčenemu dohotowanju tajkeho zawoda abo přeprošenja postaji so komissia ad hoc, z předsydy, městopředsydy a sekretarja wobstejaca.

3) Hłowna zhromadźizna, 31. měrca 1869. We přitomnosći 26 sobustawow wotewri k. předsyda Rychtař hłownu zhromadźiznu w hosćencu „złoteje króny“. Najprjedy čitaše sekretař lětnu rozprawu. Po tej samej běše towarzstwo wob lěto wudawało: 1. Časopis w 300 exemplarach; 2. protyku „Předženak“ na l. 1869 w 3500 exemplarach; 3. „Budař, jeho žiwjenje a t. d.“ wot H. Dučmana, kotař knižka je we wšelakim nastupanju plód serbskeje prezjednosće a lubosće. Tež powje rozprawa wo přepodaću knihi k zapisowanju darow za dom Maćicy Serbskeje a spomni při tym: „To je nětko najwažniši nadawk zdželanych a wubudzenych Serbow, zo by jich zhromadne towarzstwo pod dostojuńu třechu přišlo, pod ko-trejuž mohło so nic jenož wone samo, ale tež serbski lud a kraj stareho a nowego časa we wědomnostnych zběrkach, wo-brazach, knihach, starožitninach a t. d. spóznać. K temu je trěbne, zo sami Maćicy swěrni wostanjemy a tež druhich k přistupej do njeje napominamy. Vis unita fortior.“ Přistupili běchu jako nowe sobustawy: k. murjeński mištr Wendleř z Budyšina, k. piwarc Faster z Markety pola Prahi, k. gym-nasiast Měrcink w Prazy, k. kubleř Skop z Křiweje Boršće, k. překupc Lorenc z Pomorec, k. Anatol wjeŕch Gagarin z Odessy k. senator N. N. Ceumern z Petersburga, k. diakon Urban z Klukša a knihownja w Hermanecach. K wučenym towarzstwam, kotrež nam knihi sčelu, přiwdia so lětsa južnosłowjanska aka-demia w Zahrebje. Po slědowacej rozprawje pokladnika k. Jakuba měješe Maćica wob lěto 531 tol. 28 nsl. 3 np. dokhodow a 410 tol. 10 nsl. wudawkow, tak zo ze zbytkom z teho (121 tol. 18 nsl. 3 np.) jejne zamoženje 379 tol. 3 nsl. 8 np. wučinja. Při tym bu k. Jakub tež jako pokladnik za dom Maćicy Serbskeje postajeny. Pjenježne dary, kiž so jako za tónle dom zhromadža, maja so „na twarjenje abo kupjenje wose-biteho doma Maćicy S.“ nałożić a na wosebite konto wobli-čować. Prěni kamjeń za tónle dom połoži k. farař Seileř z Łaza z darjenjom obligacije na 50 toleri (Obligation des Mark-grafthums Oberlausitz königl. preuss. Antheils über fünfzig Thaler, Serie II. Litera B. No. 01510) z talonom a kuponami wot No. 2 – 10. Za tónle dar bu k. daričeley wot přitomnych

jenohłosnje „sława“ wunjesena. Na to scěhowachu rozprawy wo knihowni a wotriadach. Dokelž jedyn wubjerkownik pobrachuje, zawostaji so wubjerkej tajkeho w składnym času pomjenować. Při wotewrjenju namjetow staji najprjedy k. farař Jenč namjet, zo by so archaeologiska zběrka našeho towařstwa nakhwilne do měšćanskeje šule dała k wustajenju; namjet pak bu wotpakazany, wosebje dokelž by to zběrkam za wosebity dom M. S. zadźewało. Nětko nasta prašenje, hač by so po § 7. našich wustawkow Maćicy zasy ta třećina pjenjez z přinoškow a dobrowólnych darow (kiž njeběchu k wěstemu koncej darjene) zarunała, kotař so dotal njeje mohla kapitalisirować. Wobzankny pak so, zo by so požcowany wyšsi wudawk na słownik, bibliske stawizny a t. d. po času zasy pokladnicy wotedał, tola dań zezbytkowaneje třećiny ma so Maćicy k druhim potřebnosćam zawostajić. Dale staja k. Jenč namjet, zo by M. S. sebje do wučeneho towařstwa a z tym swoje wustawki přeměnila, a wot nětka jeničcy abo tola hłownje spisy za študowanych Serbow wudawała, nic pak wjaczy za lud, khiba najnuzniše knihi kaž protyku a t. d., dokelž je lud Maćicy dotal jara njedžakowny był. Po zajimawym rozryčowanju wobzankne zhromadźizna, zo so Maćica njesmě přetворić. Nowy namjet k. Jenča je, zo by hłowna zhromadźizna přichodnje dopoldnia wot 10. hodžiny so dzeržała, štož so přiwozmje. Skónčenje so namjetuje, zo by so zasy protyka a tež předzělk „Serbske Horne Łužicy“ wudał.

4) Zhromadźizna wubjerkka, 12. julija 1869. Přitomni: kk. Rychtař, Dučman, Fiedleř, Hörnik, Jakub, Pjech a Smoleř. Sekretář předpołoži hotowy exemplar knihi „Zahrodnistwo“ I. dízel wot M. A. Krala. Płaćizna exemplara postaji so na nórt (7½ nsl). Přispomina so, zo by M. S. krajske ratařske towařstwo wo podpjemu prosyła. Dale zjewi k. předsyda, zo je nowe towařstwo za topografiu Draždán a wokolnosće přes svojeho předsydu k. appellacijneho radžićeela Pietscha Maćicu wo wzajomny zwjazk prosyło. To so z radoscu slyší a sekretář ma připis přizwolaceje myslie wotpósłać. Potom přepoda knihownik k. Dr. Dučman knihu, kiž je wot towařstwa „für Kunst und Wissenschaft in Ulm und Oberschwaben“

z prôstwu wo wzajomny zwjazk přišla. Wobzankne so, temule towarzstwu Časopis słać. Skónčenje přizwoli so kk. Smolerjej a Pjechej sydom toleri zarunanja za wudače a rozpóslanje spisa přečiwo znatemu přisłodžowacemu pismej z Droždžija (Die Schmähsschrift des Schmiedemeisters Stosch a t. d.), dokelž je tam tež Maćica sobu zakitana.

5) Zhromadźizna wubjerkia, 15. septembra 1869. Hłowna należność je wudače protyki na lěto 1870. Postaji so, zo ma so po rukopisu k. Rady, kotryž je jón slubił, po 3500 exemplarach wudać. Dokelž dotal trjebana žołta šerachowska papjera dostać njeje, ma so běla w Budyšinje kupić. Wobrazy přizwola so po žadanju k. spisačela. Wuwjedzenje protyki přepoda so k. Jakubej, k. Smolerjej a sekretarjej. Přenjesenie dželby knihownje, kotruž k. Fiedlej wjac wobkhować njemóže, wobstara k. Dr. Dučman jako knihownik.

Wjedł a wućahnył **M. Hórník**, sekretar.

Zapis sobustawow M. S.

A. Čestne sobustawy.

Smoleř Jan Ernst, knihikupc a redaktor w Budyšinje.
Pful Dr. Kř. B., professor na gymnasiu w Draždžanach.
Schönberg-Bibran Egon H. Gustav, baron nad Łuhom a t. d.

B. Sobustawy.

Bartko Jan, kantor w Nosacicach.
Bergan Bjedrich, farař we Wulkich Zdžarach.
Bjar Handrij, kubleř w Brězy.
Bjarnat Jan K., wučeř w Budyšinku.
Błažik Michał, lěkař w Rakecach.
Brósk Moric Jurij, farař w Křišowje.
Bróska Handrij, farař w Budestecach.
Buhl Jurij, kubleř we Wulkich Zdžarach.
Buk Jakub, progymnasialny direktor w Draždžanach,

- Ceumern N. N., senator z Petersburga.
 Cyž Jurij z Nowoslic, štud. duch. w Prazy.
 Daněk Josef, piwarc w Chlumcu w Čechach.
 Dučman Handrij, kapłan w Radworju.
 Dučman Pětr, Dr. med. w Budyšinie.
 Erben Jaroměr, městski archivar w Prazy.
 Faster Kašpor, piwarc při s. Markeče pola Prahi.
 Fischer Franc, katechet w Plzni w Čechach.
 Fiedlef K. Aug., seminarSKI wučeř w Budyšinie.
 Gagarin wjeřch Anatol z Odessy.
 Garbař Jan, kantor w Minakale.
 Gósław Wylem, farař w Malinje w Delnej Łužicy.
 Guda Ernst Bohabój, diakonus w Lubiju.
 Hermancska wjesna knihownja.
 Herrmann J., administrator fary we Wotrowje.
 Hicka Miklawš, wučeř w Ralbicach.
 Hórnich Michał, překupc w Khrósticach.
 Hórník Michał, tachantski vikar w Budyšinie.
 Imiš B. Hendrich, farař w Hodžíku.
 Imiš Robert, gymnas. a realny wučeř w Žitawje.
 Jakub Wylem, překupc w Budyšinie.
 Jakub E. J. Jurij, kand. duch. a wučeř w Žitawje.
 Jarš K., farař w Hubertusburgu.
 Jawork Innoc., kapłan w klóštrje Marijnej Hwězdźe.
 Jenč K. August, farař w Palowje.
 Jórdan H., wučeř w Hermanecach.
 Jurk Handrij, kantor w Łazu.
 Kalich K., August z Lutyjec, kand. duch. w Lipsku.
 Kanig N., farař w Jabłońcu.
 Karas Kř. Wylem, superintendent we Wojerecach.
 Keřk Handrij, kubleř w Rodecach.
 Kiršnař K. Bjedrich, kantor w Bukecach.
 Kocor K. August, kantor w Ketlicach.
 Kokla Michał, farař we Wostrowcu.
 Kolář Josef, professor w Prazy.
 Kordina Josef Prawoślaw, farař w Minakale.
 Kouba Josef, professor w Prazy.

- Kral Handrij, kantor w Klukšu.
 Kral Michał August, wučeř na Sokolcy.
 Kral Jakub, druhi wučeř w Radworju.
 Kubaš, štud. duch. w Prazy.
 Kučera Jarosław, póstski zastojnik w Pardubicach.
 Kućank Jakub, can. cap. scholastikus w Budyšinje.
 Kulman Jan, wučeř we Wojerecach.
 Łahoda Jan, farař w Khołmje.
 Lusćanski Jurij, kapłan w Ralbicach.
 Laras Jan z Lejna, štud. duch. w Prazy.
 Lernet Josef, lěkařník w Pardubicach.
 Libša Handr., póstski sekretař w Draždžanach.
 Lorenc, překupc w Pomorecach.
 Lotze Hermann, Dr. phil. a präses s. towarzystwa w Lipsku.
 Lukaš Jakub, rentier w Budyšinje.
 Marćka K. August, farař we Wósporku.
 Matijca Matej, kubleř w Lubušu.
 Mättig E. W., z Wujezda, štud. duch. w Lipsku.
 Měrćink Franc z Bělčec, gymn. w Prazy.
 Michałk Jan Bohuwér, kantor w Kotecach.
 Młynek Jan, tyšeřski mištr w Zarěču.
 Mosig z Aehrenfelda Aug., ryčník w Lubiju.
 Möhn Michał, farař emer. w Draždžanach.
 Mróz Jakub, farař w Grunawje.
 Mrózak Jan, kantor we Wulkich Zdżarach.
 Mućink Bohuwér, wučeř w Zemicach.
 Nächster Křesć. Moric, kand. duch. w Draždžanach.
 Náprstek Wójčech, měščan w Prazy.
 Nowak Jakub, farař w Radworju.
 Nowak Jan, druhi kapłan w Khróscicach.
 Patera Adolf, assistent knihownje w Prazy.
 Pětřka Jan, rězbař w Budyšinje.
 Pjech Jakub, can. cap. senior w Budyšinje.
 Pjech Jan K. Bohuwér, knihikupc w Budyšinje.
 Pohonč Jan August, wučeř w Połpicy.
 Rabowski Jan, pořeňk w Pomorecach.
 Räda K. Robert Hermann, farař w Barcé.

Räda K. Aug. Sigmund, serbski předař w Mužakowje.
 Róla Michał, kapłan we Wostrowcu.
 Rostok Michał, wučeř w Drječinje.
 Rychtař Ernst, ryčnik w Budyšinje.
 Rychtař Hermann, kantor w Krjebi.
 Rychtař Jan R., farař w Kotecach.
 Seileř Handrij, farař w Łazu.
 Serbski seminar w Prazy.
 Seyfert Hugo, sudniski hamtman w Šerachowje.
 Skop N. N., kubleř w Křivej Boršći.
 Smoła Miklawš, farař w Njebjelčicach.
 Sykora Jan August, farař w Smělněj.
 Šlögl, kapłan w Pardubicach.
 Šołta Pětr, direktor tachantskeje šule w Budyšinje.
 Tešnař Bjedrich, farař w Niedže.
 Tołstoj Aleksij, hrabja z Ruskeje.
 Urban N. N., diakon z Klukšu.
 Wagner Jan Bohuwěr, wučeř w Bukecach.
 Wanak Jurij Ernst, farař we Wóslinku.
 Wařko K. Hendrich, seminarski wučeř w Rychbachu.
 Wawrik-Jězorka Miklawš, póstski direkt. w Krimmitschawje.
 Wels Jakub, farař we Wotrowje.
 Wendleř Pětr, murjefski mištr w Budyšinje.
 Wjela Herm. Ferd., assessor w Budyšinje.
 Wjelan Julius Eduard, farař w Slepom.
 Wjeńka Pětr, hajnik we Wysokiej.
 Wornař Jakub, přeni kapłan w Khróscicach.
 Žur Jakub, farař w Šerachowje.

Próstwa na Serbow a jich přečelow.

Wot lěta 1847 je w Budyšinje literariske towarzstwo „Maćica Serbska“, kotrež po § 1. swojich wot kralowskeho sakskeho knježerstwa wobtwjerdzěnych wustawkach z wudawanjom dobrych ludowych a naukownych spisow kaž tež časopisa za nawjedzitosć serbskeho luda so stara.

Tole towarzstwo je hač do jutrow t. l. 52 knihow za lud, serbskoněmski słownik, posledniši z wudawkom wjacy dyžli 1200 toleri wunošacym, kaž tež někotre šulske knihi a 38 zesiwkow swojego wědomnostneho časopisa wudało.

K přisporjenju literariskeho žiwjenja bu wot njeho knihownja założena, kotraž nimale wšitke serbske knihi, wjele za Łužicu ważnych spisow a tež wšelake knihi z druhich, wosebje słowjanskich ryćow wobsahuje.

K temu je towarzstwo, hdýž so w jeho srjedźinje starožitnostna a přirodospytka sekcia wutwori, tež starožitne a přirodniske zběrki założiło.

Knihownja a zběrki khowaja so dotal po wotdželenjach pola jednotliwych sobustawow wubjerka w jich privatnych wobydlenjach, z čimž je nic jenož jich wuživanje a wobhadowanje jara wobčežne, ale tež jich wobstaće wšelakemu strachu wustajene.

Teho dla bu wot sobustawow towarzstwa často přeče wuprajane za wobstaranie domu Maćicy Serbskeje, zo by towarzstwo za sebje a swoje zběrki wěsty a dostojny přebytk dostało.

Hdýž pak same na sebi słabe mocy towarzstwa a jeho druhe potřebnosće njedowoleja, ze samsnymi srědkami tole docpěć: wobroča so podpisany wubjerk towarzstwa na wšitke sobustawy, kaž tež na wšitkich přečelow a zakitarjow towarzstwoweho wotpohladanja z naležnej próstwu, zo bychu z podpisowanjom přinoškow wobstaranie domu Maćicy Serbskeje najpřikhilišo spěchować chcyli.

Budyšin, 11. měrca 1860.

Wubjerk Maćicy Serbskeje.

Rychtar.	J. Kućank.
J. E. Smoleř.	J. Herrmann.
M. Hórník.	Handr. Seileř.
W. Jakub.	Khorla Jenč.
Dr. Dučman.	H. Imiš.
B. Pjech.	A. Bergan.
K. A. Fiedlef.	H. F. Wjela.
Dr. Pful, professor.	

Wozjewjenje knihow.

Macične spisy noweho prawopisa, kotrež móža so kaž wše druhe serbske w knihikupstwje Smolerja a Pjecha w Budyšinje dostać, su tele:

1) Časopis towarzystwa Maćicy Serbskeje. Lětnje dwaj zešiwkaj. Dotal 39 zešiwkow po $7\frac{1}{2}$ nsl.

2) Łužiski serbski słownik. Pod sobuskutkowanjom Handrija Seilerja a Michała Hórniaka spisany wot Dr. Pfula. 1857—1866. 4 tol.

3) Pěseň wo zwonu wot Schillera, zeserbščena wot H. Dučmana. 1859. 2 nsl.

4) Šěsc spěwów serbskich za tenor abo sopran z přewodom fortepiana wot K. A. Kocora. 1861. 10 nsl.

5) Hornjołužiska serbska ryčnica na přirunowacym stejišću. Spisał Dr. Pful. Zešiwk I. Zawod. Zynkosłow. 1862. 15 nsl.

6) Wěnc narodnych spěwów Hornjo- a Delnjołužiskich Serbow z přewodom fortepiana wot K. A. Kocora. 1868. 15 nsl.

7) Kral Přibysław. Lyriko-episka baseń we třoch dźelach. Zložił Jan Česla. 1868. 6 nsl.

40) Robinson. Rjane powjedanc̄ko, wožebje sa młodych ludži. Wot R. Kulmana. 1861. 5 nsl.

42) Napoleon I. a jeho wójny. Sa lubych Čserbow spíšat J. A. Pohonč. 1863. 6 nsl.

45) Oberlin. Jeho živjenje a skutkowanie atd. wucjerpał Jan Bartko. Prěni seschiw. 1865. 2 $\frac{1}{2}$ nsl.

47) Najwujitnišchi pſcheczeljo ratarstwa a hajnistwa bjes swěrjatami. Pſchekojik M. Rostok. 1866. 6 nsl.

49) Wěnc̄k fijałkow abo sběrka mojich powjedanc̄kow. Wot J. B. Mucžinka. 1867. 3 nsl.

52) Jan Michał Budar, jeho živjenje a wotkaſanje atd. Wot H. Dučmana. 1868. 1 nsl. 5 np.

53) Sahrodnistwo. Prěni džel: Sšadowa sahroda. Wot K. M. Krala. 1869. 7 nsl. 5 np.

Namjezno-Mužakowska wotnožka serbščiny.

Wobjasnił *Jul. Edw. Wjelan.*

Mikrokosmos: makrokosmos = ryč: duch.

Štož małoswět pornjo wulkoswětej, to same je ryč pornjo duchej. Tu maš bytnu wěrnost pod wobrazkom proporcije, tajkeje, na kajkejež wotsnowanje mohł cyłe žiwjenje sadžić! Hodžili so, člowjekej „małoswět“ narjec, hač runje je wulkoswěta člónk abo častka, dha so tak derje tež hodži, ryči bjeze wšemi wujawami ducha tajke čestne městno připóznać; tež wona je małoswět mjez wulkoswětom duchowych wujawow.. Kaž we člowstwje při wšej pospołnej podobnosći wulku wšelakosć po splahach, narodach, ludach, swójbach a wosobach namakaš: tak tež w ryči po jazykach, ryčach, naryčach, podryčach, paryčach (jargon). Kaž pak ludžo, kotriž stajnje sami za so su žiwi, tež sami swoje wosebite wašničko přiwuknu, z kotrymž so wot druhich rozdžela: tak tež ryč, kotaž sama za so, pismowske prawidło parujo, takrjec wotležana je wot torhošća pospołnego wobkhada, so na wjacore podryče a paryče drebi a rozpaduje. Tak móža so mjez našim serbskim ludom, jako ratarjacym, mało ze swojich nuknicow so hibacym a hač do nowišeho časa hišće mało přez zwjazk pismowstwa zbliženym a w hromadu džeržanym, w Hornych Łužicach Budyska, Lubijska, podjanska, holanska, namjezna abo Mužakowska podryč rozdželić, wot kotrychž kóžda swoje wosebnosće t. j. zlemki krasneho bohatstwa powšechneje serbščiny ma. Hodžili so to wot žaneje druheje podryče prajić, dha wosebje wěsće wot Mužakowskeje abo namjezneje.

§ 1. Jeje mjezy.

Runjež pomjenowani: „Mužakowska“ a „namjezna podryč“ z wjetša promiscue so trjebatej, dha wšak so hodži, wobej rozrisać, dokelž, — kaž dale so pokaže, — kóžda wot njeju wosobje zasy něšto swójstwa ma. 1) Mžk., M. = specialnje abo čisto-Mužakowska podryč wopřija jeno Mužakowsku serbsku a kruch Jabłońskeje wosady a ryći so džens hišće z mjenje abo wjacy wotměnkami w Horje (na Gorje), we Wjescy, Kobelinje, Brunojcach, Zagorju, Skarbišecach, Holi, Wuskidži, Kiju, Krušwicy, Kutach, w Běljej Wodže, Jabłońcu, Kromoli a Jemelicę. 2) Nm. = Namjezna pak čehnje so wot Kromoły k wječoru po podrózborskich wsach Slepjanskeje wosady hač k Šprewjan-skim mjezam, přez Brězowku, Slepko, Džewin, Trjebin, Trjebink, Rowne, Mulkecy a Miłoraz, kaž tež wobydlerjo tutych wsow we drasěenju a wašničku jako wosebliwa wotnožka serbskeje lipy wot druhich Serbow so rozdžela. Kaž Hornolužičanej abo „Budycharjej“ „Hajak“, Delnołužičanej „Gronjak“, ma so Mžk. Nm. Serbej „Prajak“ narjec, dokelž słowo „prajić“ („ja prajim“) při nich najbóle so wužiwa; pola Bramborskich Delnołužičanow pak z wjetša „Saksarje“ rěkaja, dokelž hač do 1815 su pod saskim knježerstwom stali.

§ 2. Jeje wažnosć.

W nětčišim času drje, — wjedžo, zo partikularism wot dawna je najhórši njepřečel Słowjanstwa był, — zdobnje so tutemu škódniķej napřečiwo na zblíženje a zjenočenje słowjan-skich luda swójbow a splahow w pismje džěla: duž mohł něchtó rjec, zo ždyn mało so hodži, tak drobnu, lědma někotre wosady wopřijacu častku serbšciny kaž Mžk. Nm. podryč je, hakle na swětlo čahać! Ale temu napřečiwo móže wot njeje so prajić, štož „szlachcic we fortunje“: „Nie długa, nie széroka, tylko głęboka“. Přetož tuta podryč je wažna 1) swojeje staroby dla, 2) jako prawidło serbskeho etymologiskeho prawopisa a 3) swojeje literatury dla.

§ 3. Jeje staroba.

Je-li ryčespytnikej naležace, nic jeno tukhwilny skhodžeňk ryčneho wutworjenja zeznać, ale tež wuslědžić, kak tón samy

nastał, kajki něhdy w zastarsku był je: dha dyrbi jemu tež Nm.-M. podryč wažna być; přetož wona jemu něhduši starodawny skhodžeńk serbščiny pokaže, dokelž kajkaž je w zastarsku była, tajka nimale njepřeměnjenja je wostała. Leži to pak na wosobnej wisylnosci, pak tež na politiskim a geografiskim położenju tuteho serbskeho splaha: mjenujcy na stronje ležany, přez holu wotdželeny a při swojim ratafskim žiwjenju bjez wobkhada z horno- a delnołužiskimi bratrami, wot nawjedžito-zdželanych krajanow małošto na kedžbu brany, je wón we swojej samotnosći při swojej wot nana a džeda słyšanej naryči wostał a džerži so teje sameje tak twerdźe, zo n. př. jeho džęci we hornolužiskej biblij čitajo nječitaja tak, kaž tam steji, ale te słowa přeměnuja a po swojim zwučenym wašnju wuprajuja. Potajkim namakaš tu

1) hišće městnych mjenow starše wukhadženje na: -owicy = ojcy, štož we hornolužiskej naryči dawno na: -ecy je přešlo n. př. „Mulkojcy, Brunojcy, Skarbišojojcy“ a t. d.

2) Kaž je naš Smoleř w spisu „wo słowjanskich městnych mjenach w Hornej Łužicy p. p.“ rjenje pokazał, zo w zastarsku w Hornej Łužicy „g“ město nětčiſeho „h“, „t“ město nětčiſeho „č“ knježilo a „l“ hišće čisće město nětčiſeho „w“ so je wuprajało, tak wupraja so w Nm.-M. podryči hišće džens „ł“ wšudžom čisće jako twerde „l“ kaž Polske „ł“, n. př. Ława, Łono, Łytno, Łuža, mlyn a t. d. a „l“ = lj, n. př. law = ljaw, lej, lin, lod, lubosć, kral a t. d.; dale:

3) „g“ wšudžom, hdžež Hornolužičan „h“ ma, n. př. gat, góra, gusty, gerc a t. d. a tež

4) „t“, hdžež horjeka „č“, n. př. Mertyn, Krystians; Łatyński a t. d.

5) „ch“ hišće po starym wašnju, kaž w Pólšinje, hdžež Hornolužičan nimale „k“ wupraja a nětko „kh“ staja, n. př. chlěb, chojdžić, chudy, chamny, chrom a t. d.;

6) kazak wot „być“ wupraja so tudy hišće: „bydż“, štož horjeka Hł. po Pólskim „bądż“ so do „budż“ je přeměniło runje kaž kazak wot „budžić“;

7) tu je tež hišće korjenjowe „a“ mjez mjehkimaj sobuzynkomaj njepřeměnjenje, n. př. lać, kotrež hornolužisci bratřa

do „e“ přeměňuju: leć (ł. fundere); Nm.-M.: přačel = Hł.: přečel a t. d.

Přispomjenja. Ze starých knihow pak so widzi, zo w zastarsku tež w Hornych Łužicach tu to „a“ je njepřeměnjene bylo, cf. „Ev. Kirchen-Agenda. Budissin 1696.“ Pag. 3. „ssłowo, ssly-schali, Pag. 43. „sle“ m. złe, „dżelaja“ m. dżelaju, „dolho“, „plod“, „polny“ m. płód, pełny a t. d.

ad 5) cf. Pag. 43.: „Cheżu“ (domum), „chljeb“, Pag. 7. „chwalobny“, Pag. 45. „chodži“, Pag. 57. „chtož“ a t. d.

ad 6) cf. Pag. 15. „Bydż“ a t. d.

ad 7) cf. Pag. 3. „sslyschaļi“ m. nětč. slyšeli, „pokoracz“ m. n. pokorjeć, Pag. 49. „Pschjacželniza“, „džjasche“, Pag. 83. „Sswjacż nass“ a t. d.

Z teho so widzi, zo Nm.-M. podryč starši žiwy wuraz stareje serbšciny je a džerži so z tym tež jeje wažnosć za prawopis.

§ 4. Jeje wažnosć za etymologiski prawopis.

K postajenju teho sameho su sebi naši ryčespytnicy derje z druhich słowjanskich ryčow, wosebje z Českéje, z Ruskeje a z Pólšciny pomoc pytali*); ale, nimo teho, zo so pola susoda njetrjebało pytać, štož sam w swojim domje maš, — wšak serbšcina ma swoje samownosće, mnohe same swoje korjenje, kotrež w druherj słowjanščinje wjacy njenadeńdžeš, n. př. Hor-nołužičan praji: „woda je niwka“; kak so pak „niwka“ prawje ma pisać, to njezhoni nihdže, hač z Nm.-M. podryče; přetož Čech, Polak, Rusa a tež Delnołužičan za to ma: mělki, mjałki abo P. płytka; jeno Nm.-M. podryč, po kotrejž so: „gnilka“ wupraja, wući, zo so po prawym „hnilka“ ma pisać**). Z jeje njenaložowanjom a njeznajomosću je so wjele skepsanjow, haj směšnych wopačnosćow wosebje w staršim čišću načiniło, n. př.

*) To su dyrbjeli, dokelž je w mužakowskéj podryči jenička knižka čišćana byla, w kotrejž wšě słowa njewěsteho prawopisa njejsu. Red.

**) Druhdy so njetrěbnje tež „h“ přisuwa, kaž: žwehnić m. žwenić (k. žwany, žwać) abo české lehnui m. lenui a t. d. Tak je podryče „gnilki“ nastalo; ale druhe słowjanske ryče nimaja „h“ abo „g“ w prědku, tak zo móžemy „nilki“ wobkhować. Lud so tež druhdy we wuprajenju myli. Druhi tajki příklad je podryče: hnizki m. nizki, hliwki m. liwki (přir. levniti). Red.

„Ev. Kirđen-Agenda 1696“ Pag. 11. „žiwe“ města „žiły“, „wažu“ město „łažu“, dale „połowanje“ m. „powołanje“ a t. d.

1) Dokelž Nm.-M. podryć „ł“ jako čisty džasnik wupraja a wótrje wot hubnika „w“ rozdželi, dha z njeje so widzi, hdže „w“, abo hdže „ł“ ma stać, zo so n. př. ma pisać: „zadżewać (impedire) a pak „zadżelać“ (tractare coepisse), „woł, ława, łoskotać, žiwa žiła, powyścić (exaltare) a pohlušić (obtundere), nic: „łopuš“, kaž w biblji a druhdże, ale: „wopuš“; nic: „łoskobina“, ale: „woskobina“, dokelž po Nm. M. podryći rěka: łakosćić, žywa žyla, powušić (exaltare), poglušyć (obtundere), wopyš abo hopyš, woskobina; tež tam, hdžež so po hornej nařici z cyła žane „ł“ njesłyši, n. př. nic: „móñ“, „bósk“, ale kaž po Nm.-M.: „młyń“, „blýsk“ a t. d.

2) Dale dokelž je Nm.-M. podryć hišće stare „g“ zakhowała, kotrež w Hornych Lužicach po času na „h“ je přešlo, pokazuje wona najlepje, hdže so „h“ ma stajić, zo so nima pisać, kaž so horjeka slyši: „dže, nidže, nidы, lós, łowa, nój, hněw, rozněwać, zrawić, žrěbc, rěšnik, zrěšić, romada, vězda, zubić“, ale: „hdže, nihdže, nihdy (nunquam), hnidy (lendes, lens), hlós, hlowa, hnój, hněw, rozhněwać, zhrjalić (?), žhrěbc (?), hrěšnik, zhrěšić, hromada, hwězda, zhubić, dokelž po Nm.-M.: „glos, głowa, gnoj, gněw, rozgněwać, zgrjalić, žgrěbje, grěšnik, zgrěšyć, gromada, gwězda, zgubić“ so praji.

3) Dokelž Nm.-M. podryć hišće stare „ch“ je wobkhowała, hdžež Hornołužičan nimale „k“ wupraja, wuči wona, hdže so „k“ z dychawku, t. j. „kh“ ma pisać, n. př. „khlěb, khwatać, khwalić, kować (cudere), khować (servare), khodžić, khłόšćić, kholowy, khory, khudy“; přetož po Nm.-M. rěka: „chlěb, chwatać, chwalić, kować (cudere), chować (servare), chojdžić, chłόšćić, cholowy, chory, chudy“.

4) Dokelž we Nm.-M. podryći čej jako c so wupraja, móže wona tež pokazać, hdže so čej abo čet ma pisać, n. př. čas, často (sæpe), čakać, abo: častka (častka ?), čara (?), čahać; česć, česać, borčeć, čerw, čert, — često, scěna; činić, čisty, — čis, čichi, ščipać; čoło, čołm, čorný, — čmić, čoplo; ryč, čuć, — čurać, čundr; přetož po Nm. M. rěka: „cas, casto, cakać; — čěska, čara, čegać; cesć, cesać, bercać, cerw, cart, — često, scěna; cynić,

cysty, — čis, čichi, ščipać; coło, cołn, cerny, — čmić, čoplo; rěc, cuć; čurać, čundr.“

5) Tehorunja pokazuje Nm.-M. podryč, štož z Budyskeje naryče per aphäresin so zhubiło je, n. př. „tačk, 'čołka“ a t. d., zo so ma pisać: „ptačk, pčołka“, dokelž Nm.-M: „ptašk, pcołka“.

6) Też k prawemu wužiwaniu předsłowěckow: „na, nad“, — hewak nimale wotwuknjenemu, móže wona za prawidło słužić, n. př. „nad džěćimi, na džěćoch“ a t. d. Potajkim je jejna ważnosć za prawopis derje zjawnia, a wostanje zbytkne, hišće spomnić wo jejnej literaturje.

§ 5. Jeje literatura.

So wě, zo pismowstwo we tutej podryći njemóžeš bohate dočakać; přetož za tak mału častku Serbowstwa njeje so wosebje wjele knihow čišćeć hodžilo; biblija, spěwařske a t. d. su tudy w Budyskej naryći trjebane, a štož je tu něhdże pismarjow było, su z wjetša po Budysku pisali. Duž móže so tu jeno dwoje pomjenić 1) jene pod Mužakowom, wosebje we Jabłońskiej wosadze hišće džens wjele wužiwane nabožne knihi a 2) přełožk Noweho Testamenta w rukopisu, kotrehož pokazka je nětk čišćana a na swět wudata. Štož te přeniše nastupa, dha maja napismo na lěwej stronje: „Ordnung des Heilſ“ a na prawej: „Wustajonje togo Sboža we koteremž: I. Jedno ciste Mloko sa male džjecži we 24 Praschenjach, II. Jedna moznischa jedž sa weczich ludži we 237 Praschenjach, III. Spjewarske Knigli, IV. Modlerske Knigli, a V. Ten maly Katechismus Dr. Martina Luthera stymi Kscheszjanskimi Prascheniami wopschinene ssu. Lubiju čjiszcžane 1745.“

Tute knihi 276 strony wopřimace, su najskeršo wot Mužakowarja, kiž běše tak derje k Mužakowskej kaž k namjeznej podryći so přiućić skladnosć měl, abo tež snadž w Jabłońskiej wosadze, hdžež Mužakowska do Namjezneje přeń spočina, pisane*); přetož wobojeje podryče wašnje namakaš we nich na-

*) Němsko-Serbske bě je čišćeć a potym do Mužakowskich wosadow rozdželić dał Mužakowski knjez hrabja Jan Aleksander z Kallenberg, cf. C. G. Langner, Actenmäß. Bericht von d... st Andreas-Kirche zu Muskau. Budissin 1788.

łóżowane, runjež Nm. najbole; pódla pak tež wpływ Budyskeho bibliskeho teksta často so pokazuje, n. př. cf. „swojo słowo“, statk „tego wumoženja“ je po Nm. pisane, a by po M. rěkało: „swoje słwo“, statk „tego wumoženja“; cf. Pag. 33. „Czi ssu, koterež poznank dawaju, - a te czi ssu jednoo“, cf. Pag. 31. „Sswjety Duch“ je po Nm., a by po M. rěkało: „Sswjaty“; dale: „Ten knes ten wjezny Bog, zož Kojnzy teje Semje stworil jo, newoslabnje a newustanjo, jego Rosom nejo kwusgonenju“. Tu je „což“, „njewoslabnje“, „jego“ po M. a budžiše po Nm. rěkało: „ako“, abo „kótryž“, „njewoslabnjo“, „jogo“; „Rosom“ pak je po Budysku stajene, a by po Nm.-M. rěkało: „rozym“; cf. Pag. 29. „Ma ten sswjet sswoj sakopeng wot sse ssamego?“ je bóle po M. a by po Nm. rěkało: „zachopjonk sam wot se“, cf. Pag. 35. „Psches kajki Statk jo sse wossebnje ten woschz sjawil?“ Tu je „přez“ po Bud., a by po M. rěkało: „třez“, a po Nm.: „třez“; dale: „tak dluiko ack žiwe ssmy“, tu je „dluiko“ Nm. a by po M. rěkało: „delgo“, a „žiwe“ po Bud. město: „žiwe“; cf. Pag. 69. „Twoja praudoscz stoji jako Bože gory a twoje ssudy jako welika dlimina (čitaj: dlymina), kneže ty pomagasz Ludżom a skotu.“ Tu je „jako“ a wołak „knježe“ po Bud. bibliskim teksće, a by po Nm.-M. rěkało, „ako“, abo: „hak“ a wołak kaž mjenowak „kněz“. Widzi so tež z tuthy knihow, zo před 100 lětami naše serbske naryče a podryče hišće mjenje su rozdželene byłe, hač džens; přetož nadeňdeš w nich hišće tójšto słowow, wosebje Delnołužiskich, kotrež džens nimale wucišćane jeno porědko wot starych so slyša n. př. „Woplewacz = dL. hoplewaś = tueri; „tatan“ nětk „pagan“ = paganus; „nimernosc = wěčnosć = wěčnosć; „daniž“ nođ Pag. 27. „marly“, nětk: „medly = morwy (mortuus) a t. d.

Nastupajcy pak 2) tamón druhi pišmański plód M. podryče, mjenujcy přełožk N. T., je wón tajkeje wažnosće a derje hódný, zo jemu paragraf wosebje poswjećimy.

§ 6. Rukapisny jeje pomnik.

Tutón rukopis namaka so we kralowskej knihowni w Berlinje, woznamjeny Ms slav. Fol. 10 wopřija pječa *) 334 łopjenow,

*) cf. Lotze, Der Brief des Jacobus. Leipzig 1867.

wot kotrychž na 332 knihi Noweho Test. na Mužakowsku podryč přeložene steja; na 333tym namaka so přispomjenje přełóżerja tehorunja Serbske, a potom hač kónc 334teho wot druheje ruki pokazať epistolow a cćenjow; 323te a 324te popjeno njejstej sobu znizanej a pokazujetej wuwalanej zjawne slědy stupnjowych pjeňkow. Prjedy běchu w Barlinje tutón rukopis wopačnje jako „Testamentum Novum Polonicum“ zapisali, hač Waršawski professor Handrij Kucharski tule zmylku na přilepjenej ceduli w Barlinje 10 dž. nalětnika 1827 je porjedžił. Dołho zabyty, njepóznaty, mało waženy, haj pod nohi teptany je tutón rukopis prawe wérne znamjo našeho luda, je jako najstarši znaty powostank serbskeho rukopisnego pismowstwa wosebna droha pačeřka cyłeje serbščiny, a džakowano knjezej Lotze, zo nam z wubjernej wustojnoscu a swěrnostcu tajki poklad z džela (z wudaćom přeł. lista s. Jakuba) přistupny scini! Zo je pak naš rukopis wopravdže we žanej druhiej, khiba w M. podryči pisany, móže so derje temu wěrić, kiž wot prěnjeje młodosće samo po Nm. ryći je ryčał a potom wot swojego 11. lěta mjez Mužakowom a Brunojcami při serbskej swójbje, we serbskim domje je bydlił a někotre lěta přebywał. Tola tež njemóže so přeć, zo tu a tam Češcina a druhdy tež Bud. naryc přebija n. př. w lisće swj. Jakuba: po Č. „Pocina“ město M.: „zachopi, chopina“, „Kapitol prwni“ po Č. město M. „prědny“, „ponajprwej“ město M.: „po najpřej“, „rozptilenu“ m. M.: „roztylenju“*), št. 3. kazak „butcz“ m. M.: „bydź“, št. 6. „wod“ m. M.: „wót“, 7. št. „Takowi“ m. M.: „tajki“, 9. št. „chlubić“ m. M.: „chwalić“, 12. št. „zkusson“ m. M.: „spytwany“, 23. št. „wohleduje“ m. M.: „wogleduje“, 25. št. „spaseny“ m. M.: „zbožny“; jara husto je po Č. „g“ stajene m. = „j“, dale: „albo“, „neb“, „serce“, „trestany“, „stidliwa, strydliwa“, „vtrhuie“, „vtrha“, „obcowanie“, „zadrzaly“, „strom“ a t. d. Tež po Bud.: „psches“, „pscheto“ m. M.: „czes“, 2, 11 „pschesuper“ m. M.: „(p)czestupař, — czestupowař“, 4, 7 „wuczece“ m. M.: „wuběga“, 4, 14 „zahine“ m. M.: „zagine“, „skutk“ m.

*) M.: roztyla = rózno; roztylić = rózno dželić, rozrisać.

M: „statk“, dale wołak: „zlowecze“! m. M: „člowjek“, schiewott“ „schiewene“ m. M: „žywot, žywjenje“ a t. p.

Z krótkim jeno trjeba so spomnić, zo to přełoženje njeje po originalnym teksće, ale po Dr. Lutherowym přełožku z při-runanjom Vulgaty sčinjene; zo pak je bylo čišćenju přihotowané, je zjawne ze skóněnje přistajeneho słowčka: „imprimowan“; potajkim 300 lét pozabyte nětk hakle z procha stawa! Přełožeř je we skóněným přispomnjenju na 333. stronje so „Miklawuš Jakubica“ podpisał. Štó pak tutón Jakubica je byl, njeda so nikak ze zwonknych, khiba jeno někak ze znutřkných swědstwów wukopač. Rodženy Mužakowař njeje moħł być; přetož po Nm.-M. je „Jakubica“ = Jakubikowa žona, — a z čežka tola zecheyl štó sebi tu na někajku Mužakowsku Roswithu*) myslíć, byrnjež přistajene křčeńske mјeno temu njewobarało. Najskeřo je byl rodženy we Wojerowskim wo-krjesu; (přetož mužske swójbne mјeno „Jakubica“ derje tež mjez delnołužiskimi Serbami nadeńdžeš, ale wosebje domjacne je wokoło Wojerec a Kulowa a nainaka so w staršich Kulowskich cyrkwiných knihach, hač do 1642 dosahacych, často, haj tež tamnych špitalnjow załožeř je wěsty Jakubica byl,) — — wón bě najskeřo we Prazy na duchownstwo študował, (z če-hož jeho znajomość z Vulgatu, jako tež jeho Čechowanje lohcy zo zrozymi). Wón bě drje mjez tym swoju maćeřnu ryč abo podryč (kaž to džens hišće, jeno njezamołwnišo, při mnohim študowacym Serbje nadeńdžeš,) tójsto pozabył, štož so z jeho přeměnjowanja naměstnikow: „jeho“ a „swój“ Jak. 5, 16 a t. p. zjawnje pokaže, a tež nikomu džiwne być njemóže. Wón je snadž zahe k Lutherstwu přiwbroceny, mjez přeničkami reformacije, jako Serb do (tehdym) serbskeje wosady mjez Mužakowom a Žarowom powołany byl, najskeřo do tajkeje wosady, we kotrejž hižo Mužakowska a delnołužiska naryč so zetkowaštej abo změšanej běštej, — na čož cf. Jak. 1, 11 „řidna“ = Dł. „rědna“ m. M. „rjadna“, „gorucoscz“ a husciše zmjehčowanja „č“ do „ś“, „dž“ do „ž“ a t. p. pokazuja; — we samym. Mužakowje tež njeje moħł być, dokelž tam, pječa,

*) Roswitha sławna wučena knježna w Gandersheimskim klóštrje wokolo 980.

prěni Jurij Šołta, abo Richter je podjanstwo z Lutherstwom zaměnić počał, a po nim Lazar Wělk (Łazarus Welke) wot lěta 1546*) je z evangelskim duchownym był. Hač pak je naš Jakubica w Trěbulach (hdžež spočatkny přistup k Lutherstwu znaty njeje), abo w Cybalinje (hdžež Knauth str. 222 hakle wot l. 1551 wěsteho Wencela Brjuchača [Brueccatius] jako evangelskeho duchowneho pomjenić wě), postajeny był, abo hač wón něhdje tónsamy je, kotrehož Žarowski khronista Magnus po němskim mjenakepsanju „Kubife“ mjenuje, spomnjo: „*Ehon 1523 ward Nicolaus Kubife als ev. Prediger auf dem Lande in der Herrschaft Sorau angezeigt*“**) — in Laubniš w Lubnicy, — to so do wole wujasnić njeda. Tak wjele pak je wěste, zo ryč našeho Mikławša J. z prjedspomnjenym wuwzaćom tej na džensnišich wječornych mjezach M. podryče hišće wužiwanej kaž jejko jejku so runa a je derje zjawne, zo tak tež něhdy dalek wječoru so je ryčalo.

K wopokazni, zo naš rukopis w žanej druhej, khiba w Mužakowskej podryči je pisany, služi tole. Jakubica piše: „Knis“ Jak. 1, 1 a t. d., „zwircha“ 1, 16, „ninto“ 2, 24, „spiwać“ 5, 13; přetož po M. „kněz“ m. knjez a „ě“ z wjetša jasnišo, nime kaž „i“ so wupraja; dale piše: „weeschetz“ Jak. 2, 20 ze zamysłom e-zynk podlěšujo, přetož Mužakowarjo: „wejděc“ m. wědžeć praja; tehorunja Jak. 1, 25 „pschegczywne“ „g“ husto po starym českim pismje = „j“ wužiwajo, dokelž po M. „pćejiwne“ rěka; dale Jak. 3, 5 „pczistrogy“ = parat, přetož po M. (p)čistrojić, zastrojić, n. př. wogen zastrojić, so džens hišće wuživa; wón přeloži l. *primitiae* Jak. 1, 13 „prwinoschnicy“, a hišće džens wokoło Mužakowa so družina zažnych kruškow „pěrwžnicy“ mjenuja; dale piše: „poschüd“, „jüsik“ po Nm.-M. požěd, jězyk, „schiczke“ po Nm.-M. šycke = Bud. wšitke, „asch bichme“ po Nm.-M. až bychmy, „derisch, nederrisch“ po Nm.-M. „derjać“ = Bud. dyrbjeć; wón trjeba Jak. 1, 19 čisće po M. „richly“ — rychły = Bud. spěšny, Jak. 3, 5

*) cf. Knauth, *Oberl. Kirchengeschr.* 221. a Müller, *Verſuch e. Oberl. Ref. Geschr.* 565.

**) cf. Worbs, *Archiv für die Geschichte Schlesiens*; Magnus: *literati Soravienses.* P. 12.

„wiliky“ — wiliki = Bud. wulki, haj Jak. 1, 1 „parouk“ — M. parok cf. Pol. „parobek“ = servus, štož hewak by podarmo na žanej druhej wotnozy serbščiny pytał a jeničcy w M. podryći džens hiše slyšiš. Tola dosć tutych wopokaznjow, hdžež z M. podryču znajomnemu kózdy rynčk wosebje dosyta wopokazný je!

Pódla jeno spomnju hiše na někotre obsoleta, kaž n. př. Jak. 1, 14 „krome“ = ale, Jak. 1, 5 „hoyne“ = ščědrje, Jak. 2, 11 „smercitz“ = smjerćić = occidere, Jak. 1, 6 „pochybować“ = dubitare, štož snadž džensnišemu Mužakowarjej hiše zrozymliwše je, dyžli nowotne „dwělować“; dale „mitcziwnosc“ = lenitas, „hatkanje, hatkać“ = objurgatio, „molwić“ = dicere a t. p., kotrychž zezběranje pak so lěpje na přichodne wotloži.

Skónčenje wuznaju, njeje so mi radžilo dališe zbytki Nm.-M. pismow nadeńć, khiba jeno 3. katechism pola Mužakowskeje kn. duch. Thomašoweje w małym 8, kotremuž pak prěnje łopjena z napismom brachuja a so njewě, hač njeje snadž tón wot Knautha spomnjeny Tharaeowy.*)

§ 7. *Wosebliurosće we samozynkach.*

Njemějo mydle, dospołnu ryčnicu abo wobšerny słownik Nm.-M. podryče spisać, wobmjezujemy přikrótšenja dla tutón wudžélk na tu měru, zo z přirunanjom wosebje z B. naryču jeno to wuzběhujemy, štož tamna před tutej jako wosebite swójstwo sama zaso wosebje ma a w čimž so mjez sobu rozdžělitej; hinakosće zasy mjez M. a Nm. budže so hodžić pornjo sebi zestajeć. Tajke wosebliwosće wohladamy najprjódcy na pismikach, a to přede wšim we samozynkach.

Započatkne „a“ wostanje bjez zazynka we: „až“ = B. hač, zo; „ažbychmy, abychmy, ažby, aby“ = B. zo by; „aby“ = B. abo, ževel; „ako, ak“ = B. jako; akle = B. hakle. Prěnjotne „a“ wobkhowa swoje město we wšěch sklonjowanjach a wotwodžowankach, tež njepřeměnja so mjez mjehkimaj sobu-

*) „Andreae Tharaei, Muscaviens. Enchiridion Vandalicum. 1610. 8. iſt ein Catechism in dem Dialecto, den die Wenden um Museau führen.“ Knauth Ritschengejß. Pag. 409.

zynkomaj kaž po B., n. př. słyšać, = B. słyšeć; M. słyshaše Nm. słyshašo = B. słyšeše; słyšanje = B. słyšenje; smjać = B. smjeć; „zjawić“ = B. zjewić; macać = maćeć, macanje = B. mačenje; mjaćić, — mjačenje (k. mjasć) = B. mjećić, mječe-nje; šarić = B. šerić; M. swjaćić = B. swjećić, ale Nm. swěty — swěćić; z žerdžami = B. ze žerdžemi; rjaňšy, a, e = rjenši; přačel = B. přečel; jajo = B. jejo; jašé = B. ješć; jašće-rica = ješćefca; knjani = B. knjeni; talař = taleř; tolař = B. toleř; cantlař = B. centnař a t. d. „a“ so staja, hdžež po B. „o“, n. př. (baçon = P. bocian); baran = boran; pratika = B. protyka.

„e“ přenjotne swoje město wobkhowa, hdžež po B. so do „o“, abo „a“ je přeměnilo, n. př. M. dełgo, Nm. dlujko = B. dołho; pełny = B. połny; weš = B. woś; Nm. pecka — M. packa = B. póčka; bez = B. bót; Nm. pjes — M. pěs = B. pos; se = B. so; zemnu = B. zomnu; wšen = B. wsón; wen = B. won; wenka, wence = B. wonkach; žejnska = B. žónska; Nm. skeržyć — M. skaržyć = B. skoržić; dosegać = B. dosahać; třisega = B. přisaha a t. p.

Wone wurjekuje so druhdy cěmno kaž N. ā, hdžež po B. jasne „ej“ słyšiš, n. př. „tež“ N. tāſh = B. tejž; Lena = B. Lejna; „ležać“ = lejžeć; pak tež na wopak jasnje, hdžež po B. cěmno, n. př. „žejnska“ = B. žónska; M. tejdyn — Nm. tedy = B. tedym, tehdy; třejciwny = B. přeciwny, dźeña = B. džensa a t. d.

„ē“ staja M., kaž zhoła jasniše samozynkowstwo lubuje, husto, hdžež B. hrubše „e“, a, o, u, tež „y“ wužiwa, n. př. „glědać“ = B. hladać; M. gěrc — Nm. gerc = B. herc; M. lén — Nm. = B. len; M. pěc — Nm. = B. pjec; slěpy = B. slepy; M. wěska — Nm. = B. wjeska; M. wěcor č. Wjūgor — Nm. wjecor č. Wjāgor = B. wječor; Nm. kněz, — po M. skoro kaž kniz = B. knjez; Nm. wěliki = B. wulkı; rěc = B. ryč; haj „ě“ přeńdže nimale čisće na „i“, n. př. M. biric = B. běrc, kat; lipić = B. lěpić; nišpor = B. něšpor; M. mi-rica — Nm. = B. měrica; malina = B. malena; sliwka — Nm. slěwka = B. slowka; M. wilk — Nm. wělk = B. wjelk;

M. wiliki — Nm. wěliki = B. wulkı; Nm.-M. spiwać = B. spěwać; wira, wirowanie = B. wěra, wěrowanie a t. d.

„y“ wurjekuje so stajnje čisće kaž N. „i“ w „Sinn“, n. př. „błysk, młyn“ č Blüſſl, Mlinn, hdžež po B. nimale: „móñ, bóšk“ słysiš; wobkhowa město z wjetša pornjo P. a R., hdžež w B. na „i“, „ě“, abo „u“ je přešlo n. př. „cynie = B. činić; cysty = B. čisty; wšycko = B. wšitko; žyto = B. žito: šydłar = B. šidlař; šyry = B. šery; šyroki = B. široki; głymoki — dłyomoki = B. hłuboki; dłyń, dlymina = B. hłubina; pływać = B. pływać; wone je stajne wukončenje mjenowakow mužskeho roda w komparativach a superl., n. př. lěpšy = B. lěpsi, mjenšy, dlejšy, mudrejšy, cyscejši, wužejšy, rjaňšy, nejdokonjaňšy = B. najdokonjeniši.

Wone staja so tež po krknikach, n. př. „hyć“ = B. hić; hynak, hynacej — M. tež „jinac, jinacej“ = hinak; hympać = himpać, claudicare; kyrcać = B. krčeć; — tež wostanje twjerde mjez mjehkimaj sobuzynkomaj, n. př. „šyja = B. šija; šyška = B. šiška; šyc = B. šic; šybenica = B. šibjenca.“

„o“ ze scěhowacym hubnikom „w“ čisće polnje so wurjekuje kaž w N. „Roſe“, štož po B. na „u“ je přešlo, n. př. „krowa, plowy, rowny = B. kruwa, pluwy, runy.“

„o“ jasne, na „a“ spadowace, cf. Gr. o mikron, kaž N. w „Poſt, Pojßen“, nałožuje so najhuscišo, hdžež B. „ó“, př. „glod, gnoj, grod, lod, mjod“ = B. „hlód, hnój, hród, lód, mjód“ abo měd a t. d. a na wopak zasy nałožuje so

„ó“, hdžež B. ō, n. př. „gódy“ = B. hody, gódzeć = B. hodzić, gónić = B. honić, góra = B. hora, škoda = B. škoda, woda = B. woda, wódać = B. wodać, wódzjeć = B. wodzić, wójo = wojo a t. d.*)

„u“ — starosł. **ム** — P. a, e njeje tu jeno na „u“, a, e, ale tež na „y“ a „i“ přešlo; n. př. gołuš = B. hołś; P. wiążać — M. (w)jazać Nm. wězać = B. wjazać; P. pęknąć — puknuć; P. sięgnąć — M. segnuć Nm. senuć = B. sahnyć; P. pięć — M. pjać,

*) Korjenjowe „ó“ wostanje pře wše sklonjowanki n. př. „dwór, dwóra; góle — gólica = B. holea; kón, kónja; róg — rógi = B. róh — rohi; wón — wóna; wón — wónje = B. wón — wonje; zwón — zwónie = B. zwón — zwonić a t. d.

Nm. pěć, = B. pjeć; P. głęboko — głympoko = B. hłuboko; P. bądź — bydź = B. budź, ł. esto; P. bączyć — bincać, ł. stridere.

§ 8. Wosebliwosće we sobuzynkach.

„č“ brachuje w Nm.-M. podryći; město teho nałożuje so „c“ jako twjerdy sobuzynk wśudżom, hdźeż po B. č, n. př. cas, cakać, M. carny — Nm. cerny = B. čorný; cart = B. čert; cerać, cyrać = B. čerpać; ceŕwony = B. čeŕwjeny; cerw, cesć; — scěhowace „i“ do „y“ stwjerdžuje n. př. cynić = B. činić, cysty = B. čisty; dale: M. cegdla — Nm. cogdla = B. čohodla; cuć = B. čuć, cesto = často, ł. sape, woblico = B. woblečo,licko = B. ličko, rucka = B. ručka, płac = B. plač, kwicać = B. kwičeć a t. d.

„d“ womjehkny na „dż“ we: „dżurje“ = B. durje, „džibaty = dybawy“.

„g“ nimale wśudżom so namaka, hdźeż w B. z časom je „h“ nastalo, n. př. gat = B. hat, głowa = B. hłowa, głuchi = B. hłuchi, gnězdo = B. hnězdo, gněw = B. hněw, gruzla = B. hruzła, čég = B. čah, běgać = B. běhać a t. d.

„ch“ je swoje město wobkhowało, hdźeż je po B. na „kh“ stwjerdnyło, n. př. chlēb = B. khlēb, chójdžić = B. khodžić, chóry = B. khory, chować = B. khować, łac. servare, chudy = B. khudy, chwalić = B. khwalić, chwatać = B. khwatać, Nm. chyla — M. chwila = B. khwila a t. d.

„t“ so stajnje mjehcy wupraja kaž w P., kaž R. ль, S. лъ, n. př. „law“, lubosć, lud, kral, dobroćel = ljaw a t. d.

„ł“ pak je wśudżom twjerde, kaž P. ł, n. př. ława; głos = B. hłos; łuka; dług = B. dołh.

„p“ so wurjekuje na spočatku někotrych słowow, hdźeż po B. žane wjac njesłyšiš, n. př. „ptak, ptašk“ = B. tačk; pcóła, łac. apis, a zasy skoro cyle je zašlo w złóżcey: „pře“ a „při“ n. př. M. tředać, Nm. tředać = B. předać, cf. R. черезъ, чрезъ, třirucyé, třejčiwo; tola piše Jakubica hišće „pcz-“; dale steji „p“ město „b“, n. př. „pcha“ — R. bloxa, łac. pulex; — też hdźeż w B. so na „stw“ — je změniło, n. př. „spa“ — S. с(o)ба — R. изба = B. stwa, — dojspy = B. dójstwy, wejspje = B. wójstwje; spło, splicko = B. stwielco.

„*t'* změni so z wjetša na „*tř*, *č*, *šč*“, n. př. M. ptřasé — Nm. pčěšć = B. přasć; M. spčagać — Nm. spčěgać = B. přahać.

„*s*, *š*, *šč*“ jako zazynk so w hromadu staja z: „*tř*, *č*“ při spočatku slowow, pornjo R. m, n. př. „ščerń“ = B. čerń; ščepel = B. čepl; ščeki = B. krjehki; ščidlo = B. křidlo; ščiwy = B. křiwy; ščiwa = B. křiwda; ščida = B. křida; ščicać = B. křičeć; ščiž = B. křiž; ščud = B. krjud, křud; střelać = třeleć; střelec = B. třělc; sčic = B. křcić; dale je

„*sč*“, hdžež B. č so je zkušilo z: „d(ž)e)s(e)t“, n. př. M. jědynasće — Nm. jednaseo = B. jidnaće; dwanasće Nm. dwanasče; třidzesća = B. třiceći; štyrdzesća.

„*t'* je zmjehknylo na „*s*“ we — „wošć“ = B. wótc; — cf. P. ojciec; wošcynaš, lać. paternoster, a město w B. přez assimilaciju nastateho „*t'* zakhowa Nm.-M. podryč hiše prěnjotnu pödlansku syčawku „*s*“, n. př. „sostra = B. sotra; wóstry = B. wótry; jastry = B. jutry; jednasty, dwanasty, třinasty, třidzesty, štyrdzesty = B. jidnaty“ a t. d.

„*s*“ wužiwa so jako předložka, hdžež po B. wótriša „*s*“ so nałožuje, n. př. „zmilny = B. smilny, zmilić, zmilnosć; zmjetana = B. smjetana; zwědobnosć = B. swědomnosć; zwěrny = B. swěrny“.

§ 9. Wosebliuroscie we sklonjowanju węcownikow.

Wołak je tu nimale zašoł a wukónuje z wjetša kaž mjenowak, haj při wjele jenozlóžknych swójskich mjenach je wołak číše na mjenowak přešoł, n. př. „Kubo, Hanćo, Pejtřo, Brjucho, Lawko, Juro = B. Jurij; Hanzo = B. Hans, Jan; Kito — Krystiansk = B. Křesćijank“; slyši so: „Ach mój Bóg!“ ale tež: „Bóžko!“ — „wódaj Bóg!“ ale tež: „Bóžo wódaj!“ „Mój Jezus! Ty Krystus!“ ale tež: „ty Kryšće!“ a přecy: „Jezom Kryšće!“ — druhdy tež: „Kněžo!“ štož pak drje z božeho słowa jeno po hornej ryći wužiwaneho so je zdžeržalo. Rodžak nałožuje so k wozjewjenju časa při prěnimaj dnjomaj tydženja, kaž tež při prěnimaj hodžinomaj, n. př. Nm. „Pónđzele tydžeń“ — Wołtery — M. Wałtersy tydžeń sc. minulo = B. w pónđzlu tydženja, w wutoru tydženja, M. (w)nocy jědneg — Nm. jenogo, jenog', dweju = B. w nocy jenej, dwěmaj. Rodžak

dwojotny rozdželi so hišće wot mnohotneho přez wukónčace „u“ n. př. „teju dweju dubownu“; rodž mnoh wukónči husto na „i“ — n. př. „wjele ludži, gósči, tolari, bětnari, ťochéi“ a t. d. Mjenowak dwojotny wot „džeń“ wukónči na „i“ — dwaj dni; mjenowak mnohotny — dny; hewak mjenowak mnohotny mjehkých korjenjow z wjetša ma — „e“, twjerdych pak „i“ abo „y“; mjenowak mnohotny rozomnych je so při mjehkokorjenjatych — owje — oje — na „je, e“ séahnył; hewak je racionalnych wosobne wukónčenje skoro cyle zašlo, n. př. „wójaki, Prusaki, wucobniki, Žydži, cygani; bratry, nany, šołty, krawcy, wuje“ a t. d. „Serb“ pak a „bur“ — Serbja, burje. Dawak mužskeho a srjedźnego rodu wukónčuje hišće na: — „owi — oji — oju.

I. Jenota mužskeho rodu

M. W.	kral,	M. W. Ž.	dub,
R. Ž.	krala,	R.	duba,
D.	kraloji, oju,	D.	duboji, oju,
Přew	kralom,	Př.	dubom,
Měšćak.	kralu.	Mě.	dubje.

Dwojota.

M. W.	kralaj, -a,	M. W. Ž.	dubaj, -a,
R. Ž.	kralowu,	R.	dubowu,
Př. Mě.	kralomaj, -a.	Př. Mě.	dubomaj, -a.

Mnohota.

M. W.	kraſl(oj)e,	M. W. Ž.	duby,
R. Ž.	kralow, i,	R.	dubow,
D.	kralam,	D.	dubam,
Př.	kralami,	Př.	dubami,
Mě.	kralach.	Mě.	dubach.

kér = B. keřčina ma R. krja, Mě. krju.

Při jenožlózkowych so tež husto R. jenož na „u“ slyši, n. př. rod, grod, brach, strach, prach, R. rodu, brachu a t. d.

II. Jenota srjedźnego rodu.

M. Ž. W.	pólo,	jagnje = B. jehnjo,
R.	póla,	jagnjeća,

D.	póloji, oju, u,	jagnječoji, oju,
Př.	pólom,	jagnjećom, im,
Mě.	póli, -u	jagnjeću.

Dwojota.

M. Ž. W.	póli,	jagnjeći,
R.	pólowu,	jagnjećowu, ow,
Př. Mě.	pólomaj.	jagnjećoma.

Mnohota.

M. Ž. W.	póla,	jagnjeta,
R.	pólow,	jagnjetow, -njet,
D.	pólam,	jagnjetam,
Př.	pólami,	jagnjetami,
Mě.	pólach.	jagnjetach.

Jakubica piše genit. plur.: „Swerutt = zwérēt, tak tež přecy so praji: „až do gód, až do jastr, až do swětk“ a t. d.

Kaž „pólo“ sklonjuja so tež wěcowniki na „-je“, jeno zo maja w Přewodžaku „-im“, n. př. „ze slanim“ = B. ze słanjom. We dwojoče so korjenjowe „ch“ do „š“ a „k“ do „c“ přeměni, n. př. „wušy = B. wuši, wócy = B. woči; — R. wušowu, wócowu, D. Př. Mě. wušomaj, wócomaj“.

Kaž „jagnje“ sklonjuje tež so „zwěrje, céle, prose, žgrebje, kurje, pile, gole“; džéče ma w R. „džécca — džéca“ a t. d.

III. Sklonjowanje žónskeho rodu.

Tudy nima so wjele wotměnjenja spomnić, khiba při tych na „-ža, -ša“, kaž „luža, mša, duša“; tak tež: mša — domše, zemše, komšy, namšu, pomšy.

M. W.	duša,
R.	duše,
D. Mě.	dušy,
Ž. Př.	dušu,
M. Dwojoty	dušy.

Při wěcownikach na „-ga“, jako „włoga, noga, droga, pruga“, přeměnja so „g“ w D. a Dwojoče na „z“ n. př. M. Dwojoty: pruze; M. Mnoh. prugi; R. prugow a t. d.

Jenoty M. W. pruga,
R. prugi,

D.	pruzy,
Ž. Př.	prugu,
M.	pruze.

§ 10. Wosebliwosće sklonjowanja přidawnikow a t. d.

Jenota.

M.	sam,	same,	sama,
R.	samego, eg', Nm. samog',	kaž	sameje,
D.	samemu,	w m.	samej,
Ž. ž.	samego,	w m.	samu,
Ž. njež.	samy,	r.	samej.
Př. Mě.	samym.		

Dwojota.

M. Ž.	samej	per tria genera,
R. Ž. ž.	sameju	" " "
D. Př. Mě.	samymaj	" " "

Mnohota.

M. Ž. njež.	same	per tria genera.
R. Ž. ž. Mě.	samych	" " "
D.	samym	" " "
Př.	samymi	" " "

Tak tež so sklonjuja: Bózy, e, a = B. Boži, e, a, a t. d. M. srěbny, Nm. srjebny = slěborny sc. kroš je hišće swoje přidawnikowe sklonjowanje wobkhował, n. př. dwaj srěbnej, tři srěbne, štyri srěbne, pjać srěbnych, Nm. pěć srjebnych = B. pjeć slěbornow a t. d.

Rad, rady, a, (o), a ma w Mnohoče: „radži“, a we Dwojoče: radej per tria genera.

Powjetšaki a přewuzběhowaki wukónčuja w mužskim r. přecy na: „y“ n. př. rjany — rjaňšy — nejrjaňšy; drogi — drožšy — nejdrožšy; stary — staršy — nejstaršy; twerdy — twerdšy — nejtwerdšy; šyroki — šyršy — nejšyršy; mudrejšy = B. mudriši; pjeknjejšy = B. pěkniši; cyscejšy = B. císcíši; wostry, wostrzejšy; chytry — chytrejšy a t. d.

Jako přisłowjesniki stajene wukónčuja na: „ej“ n. př. lubo — lubiej — nejlubiej; rjanje — rjanjej — nejrjanjej; wuzko — wužej — nejužej; šyroko — šyrzej — najšyrzej; M. dełgo,

Nm dļujko — dlej — nejdlej; derje (debrje) — lěpjej — nejlěpjej; mało — mjenjej — nejmjenjej; dlymoko, glympoko — glympnej — nejglympnej a t. d.

Ličbniki cf. § 8 z kónca maja so:

m.	sr.	ž.	m.	sr.	ž.
Nm. jedyn,	jeno, jena;	M. jědyn,	jědne, jědna.		
Ž. { jedyn, jenogo, -og',	jeno, jenu;	{ jědyn, { jědnego, -eg',	jědne, jědnu atd.		

Dwojota: jenej per tria genera; M. jědnej,

R. jeneju „ „ „ jědneju,

Mnohota: jene „ „ „ jědne.

„Třo, tři“ wupraja so z połnej syčawku = či.

Nm. pěćo, pěć „ „ M. pjaćo, pjać; šesćo, šesć = B. šesćo; sedymjo, sedym = B. sydomjo, sydom; wósymjo, wósym = B. wósom, dale: Nm. džeseć, M. džesać; Nm. jednasćo, M. jědynasće a t. d.

Rozeznawawe ličbniki: třoji = B. troji; Nm. pěćory, Adv. pěćoro, M. pjaćory -o; šesćoro, sedymjoro, wosymjoro a t. d.

Pospołny (zhromadny) ličbnik: wšen, wšycken, wšo, wšycko, wša, wšycka, R. wšego, wšyciego, — mnohotny M. Ž. wše, wšycke, R. wšych, D. wšym, Př. wšymi, Mě. wšych, wšyckich. Njewěsty ličbnik: něchtry, e, a; mlogi, e, a = B. někotry, mnohi.

Naměstniki: w 3. wosobje: se = B. so, w Dwojoče: mej, wej = B. mój, wój.

M.	Wón,	wóno,	wóna.
----	------	-------	-------

R. Mužak.:	jego, njego, jeg',	kāž	jeje, njeje.
Nm.:	jogo, njogo, jog',	w	

D. Mužak.:	jemu, njemu, jem',	m	jej, njej.
Nm.:	jomu, njomu, jom',	r	

Ž.	{ jen, njen, (jego.	jo, njo.	
----	------------------------	----------	--

Dwojotny M. wonej { per tria genera.
Mnohotny M. woni

M.		sr.
M. Chto = B. štó;		co = B. što.

R. Ž. kogo, kog' — B. koho.	Muž.: cego, ceg'	= B. čeho.
	Nm.: cogo, cog'	

D. Muž: cemu = B. čemu.
Nm.: comu

Ž. kaž M.

Př. Mě.: cym = B. čim. Podobnje dže:

Ten, to, ta = B. tón, to, ta.

Muž.: tego, teg',

Nm.: togo, tog' a t. d.

Dwojota: tej }
Mnohota: te } per tria genera.

§ 11. Wosebliwosće we časowanju.

Prěnje časowanje słowjesow z jenozłówkñym njewobmjeznikom na -é wukónčuje přitomny čas Nm.: na „-om“, M.: na „-em“ n. př. być, syé, bić, pić, brać, słać, pŕasć, tŕasć, wjesć, kwisć = B. kćěć a t. d.

Nm.: sóm,	M.: sem,	Nm.: syjom,	M.: syjem,
sy,	sy,	syjoš,	syješ,
jo,	je (nim. kaž,,ě“),	syjo,	syje,
Dwoj.: smej,	smej,	syjomej,	syjemej,
stej,	stej,	syjotej,	syjetej,
Mnoh.: smy,	smý,	syjomy,	syjemy,
sco,	sče,	syjoćo,	syjeće,
su,	su,	syjeja,	syjeja.

NB. Třeća wosoba w mnohoće -a, -u rozčehnje so z wjetša na „-eja“.

Nm.: předzom,	M.: přadžem,
třesom,	třasem,
wjedzom,	wězem,
kwićom,	kwićem cf. P. kwitnąć.

„Smjać se“ (ł. ridere) a „lać“ (ł. fundere) časujetaj so takle:

	smejom se,	smejem se,
	smejoš se,	smeješ se,
	smejo se,	smeje se,
Dwoj.:	smejomej se,	smejemej se,
	smejotej se,	smejetej se,
Mn.:	smejomy se,	smejemy se,
	smejoćo se,	smejeće se,
	smejeja se.	smejeja, se.

„Gnać“ = B. hnać, twori: ženjom M. ženjom, eš, e, gnach.
 „Chćěć, njechać“ = B. Chcyć, njochcyć časuje so:

Nm.	M.	Nm.	M.
(ch)cu,	chcem, 'cu,	njecham,	njechcem, njocem, njók.
'coš,	'ceš,	njechaš,	njechceš,
'eo,	'ce,	njecha,	a t. d.
'comej,	'cemej	a t. d.	
'cotej,	'cetej,		
'comy,	'cemy,		
'cocó,	'ceče,		
'ceja, 'cejé, 'ceja,		njechaja, e, njochceja.	

Minyłosé: Nm. 'čěch; njechach; ptředžech, wězech, lejach, lach, kwičach.

Podzělník přitomnostny: kwičacy; podzělník minyłosé či-niteje: kwitł, o, a, D. -ej, M. -i, kwitli.

Podzěln. minyłosé čeŕpneje: Nm. kwičony, M. kwičeny, e, a.

Překhodník pření: kwičo, lejo, syjo.

Překhodník druhí: lawšy, bywšy.

Kazak: kwić, lej, bydź!

„Móc“, časuje so: Nm.: mogu, možom, M.: možem, móš, možoš, možeš.

NB. Miłorazska žónka, prašana, kak so jej dže, junu mi wotmołwi:

„Sóm, kajkaž sóm,

Trawicku žnjóm,

Jaglicki pl'jóm,

Dzělam, což móžom!“ To by po M. rěkało:

„Sem, kajkaž sem,
 Trawicku žněm,
 Jaglicki plějem,
 Dzělam, což móžem!“

Druhe časowanje na -nuć = B. -nyć ma so:

Nm.: wuknjom,	M.: wuknjem,
wuknjoš,	wuknješ,
wuknjo,	wuknje,
wuknjomej,	wuknjomej,
wuknjotej,	wuknjotej,

Nm.: wuknjomy,	M.: wuknjemy,
wuknjoćo,	wuknjeće,
wuknjeja, -njeje,	wuknjeja.

Minyłosé: wuknuch, kazak: wukń, wukni; wuknimej, wuknitej, wuknimy, wukniče. Překhodnik druhí: wuknuwšy. Podz. min. činitej: wuknuł, ło, ła, łej, li. Podz. min. čerp. Nm.: wuknjony, e, a, M.: wuknjeny, e, a. Tudy so „ń“ a „ny“ před „ł“ njewotmjetuje a po M. tež slowjesa na „-dnuć“ a husto tež te na „-gnuć“ swój korjenjowy sobuzynk wobkhowaju n. př.:

Nm.: panjom, kranjom,	M.: padnjem, kradnjem,
ter'njom, legnjom,	ter'njem, lagnjem.

Třeće a štvörte časowanje na „-ac“ (= B. -ec), na „-ec“ a „-ic“ ma so:

slyšym = B. slyšu;	widžim = B. widžu;
slyšyš,	widžiš,
slyšy,	widži,
slyšymej,	a t. d.
slyšytej,	
slyšymy,	

Nm.: slyšyéo, M.: slyšyče,
slyšeja.

Minyłosé: slyšach,

Nm.: slyšašo,	M.: slyšaše,
slyšašo,	slyšaše,
slyšachmej,	slyšachmej,
slyšaštej,	slyšaštej,
slyšachmy,	slyšachmy,
slyšaščo,	slyšašče,
slyšachu,	slyšachu.

Kazak: slyš,	Překh. 1.: slyšo,
slyšmej,	Překh. 2.: slyšawšy,
slyštej,	Podz. přít.: slyšacy, slyšecy,
slyšmy,	Podz. min. čin.: slyšał, -ło, -ła.

Nm.: slyščo, M.: slyšče.	Dwoj. : slyšałej, Mnoh.: slyšali.
Podz. min. čerp.: slyšany, -ne, -na.	

Dwoj.: slyšanej per tria gen., Mnoh.: slyšane per tria gen.

Njewobm.: slyšać. Tak so tež časuja: běžać = B. běžeć, ležać = B. le(j)žeć, džeržać, mělcać, klincać, bincać a t. d., ale „bójać se = B. so bojeć, derjać = B. dyrbjeć, čišćać = B. čišćeć, pišćać“ maja: „bojim se, derim, čišćim a t. d.

„Widžeć“ so časuje po IV. rjadomni kaž „palić“; minyłosć: widżach a widżich*). Podż. min. čin. „widżeł, widżeło, widżeła. Podż. min. čeřp. Nm.: „widżony, widżone, widżona“, M.: widżeny a t. d.

Słowjesa IV. rjadomne po „s, š, z, ž“ na „-ć“ wukónčace, jako: „prosyć, prošyć, wózyć, łożyć“ maja: „prosym, prosych“, Nm.: prosony, M.: proseny a t. d.

Pjate časowanje na „-ać“ ma so:

Přitomn.: měšam,	Mnoph.: měšamy,
měšaš,	Nm.: měšaço, M.: měšaće,
měša,	měšaja, měšaju.

Dwoj.: měšamej,
měšatej,

Minyłosć: měšach,	Kazak.: měšaj,
Nm.: měšašo, M.: měšaše,	Dwoj.: měšajmej,
měšašo, měšaše,	měšajtej.
Dwoj.: měšachmej,	Mnoph.: měšajmy,
měšaštaj,	Nm.: měšajco, M.: měšajće.
Mnoph.: měšachmy,	Překh. 1.: měšajo,
Nm.: měšašco, M.: měšaše,	Překh. 2.: měšawšy.
měšachu.	

Njewobm.: měšać = B. měšec.

Wjele słowjesow V. rjadomne ma w přítomnosći pódla „-zam“ tež Nm.: „-łom“, M.: „-łom“, n. př.

Nm : drapam a drapjom,	M.: drapjem, eš, e a t. d.
kisam a kišom,	kišem,
lizam a ližom,	ližem,
kopam a kopjom,	kopjem,
mazam a mažom,	mažem,
płakam a płacom,	płacem,

*) Z hola tu Imperfecta porědko so slyša a na jich město z wjetša Perfecta so wužiwaju n. př. sóm widżeł a t. d.

Nm.: pisam	a	pišom,	M. : pišem,
wóram	a	wórjom,	wórjem,
wozebam	a	wozebjom,	wozebjem.
Kazak :			
lizaj	a	liž,	Překh. 1.: lizajo, ližo,
mazaj	a	maž,	płakajo, płaco.
płakaj	a	płac,	Podz. přít.: lizacy, ližecy,
pisaj	a	piš!	płakacy, płacucy.

Šeste časowanje na „-ować“ ma so n. př.

Nm.: žalujom,	M. : žalujom,	Minył.: žałowach,
žaluoš,	žaluješ	žałowašo, M.: žałowaše.
a t. d.		Njewobm.: žałować = B. żelić.

§ 12. Syntaktiske a paryčne wosebliwosće.

Kaž mnohotny mjenowak při racionalnych a njeracionalnych je jenaki, tak tež přistajene přidawniki, kaž tež podzělníki minyłosće čeřp. pře wše rody jenak wukónča, mjenujcy na skónčenie srjedźnego rodu, na „-e“.

Podzělníki minyłosće činiteje pak pře wše rody jenak na mužske skónčenie, na „-i“, n. př. „Wy muske seo pilne byli, ale te żeńske a džéci su hyšće pilnjejše byli.“ „Gólicy su ptředli (M.: ptřadli), gólyc su se bili a džéci su se drěli; jagnjeta su skakali.“

Nm.: „Jo njebjo třece *) jasne,
w ó d n e m ły n i k i p l a c e ;
·   'dyž njebjo płaco,
w ó d n y m ły n i k skaco.“

Po powjetšakach trjeba so: „ako“ m. B. „dyžli“, n. př. „Mała pomoc jo lěpša, ak' wjelika njemóc.“ Korrelativa: „kelko — telko, čim — čim“ so położenje, abo tež z cyła njenaložuja, n. př. „maš telik‘, ak' ja“. Škobrjonk (M.: škobreńk) spiwa: „wuſej lěčim, wuſej lěčim, dalej widžim“. Kaž tute powjetšaki, tak tež přidawniki a přisłowjesniki „cum emphasi“ so stajeja, hdžež B. bóle po Němskim duchu „pře“ n. př.: jedyn ma přewjele džéci, druhí přemało. „Wjele“ so tež relativne wužiwa m. B. „kelko“, cf. Pol. „ile — tyle“ n. př. „wjele maš jaj?“ — „Telik!“

*) třece m. přece, přecy.

K nadrobnišemu wopisanju so husto dwě předložcy k wě-cownikej stajitej, tak zo ta jena z nim jene wopřiječe wučini; kaž n. př. „ze-zamysłom“ = į. consulto, tak so tež praji: „na poscěnju“ = į. juxta parietem; „ze-za Mužakowom“ = į. e re-gione ultra Muscaviam sita, „ze-za Zgórjelcom“ = į. e regione ultra Gorlicum sita, „wót-za Draždžanami“. Spomnić ma so tež na předložku: „wu“ = druhosłowj. „u“ wokoło Mužakowa wužiwanu, z kotrejž so swójbne mjena w jenotnej ličbje w hromadu stajeja; kaž so n. př. Nm. praji: „pój do nas“ = B. k nam, „wó was, wó Mazulic“ = B. pola was, pola Mazulec, tak wokoło Mužakowa slyšiš: „wu nas, wu was, wu Mazule, wu Wjelana, wu Kjarcmarja“ = B. pola Wjelanec, pola Korć-marjec a t. d

Tu njech so zdobom tež hišće někotre paryčne wosebli-wosće wopomnja, n. př. Mužakowscy Serbja praja: M.: Minski, měnski, e, a, město: Němski, e, a; M.: Cerski, e, a, město: Serbski, e, a; M.: žaborny, e, a, město: žarobny, e, a = B. zlutniwy; Nm.-M.: swařba, město: swatba, cf. Južnoserbsk. svadba; DŁ. swaźba = B. kwas; „pilnica“ = B. pinca; Nm - M.: wółtera = B. wutora, cf. Pol. wtorek – wtóry, druhi džeń w tydzenju; Nm.: gerwona, M.: gjargona = B. wróna; kurwota = kurotwej; Nm.: weliki, M.: wiliki, e, a = B. wulki, e, a; Powjetš. M.: 'jakšy, e, a = B. wjetši, e, a; M.: 'jac, Nm.: wjecej = B. wjacy; M.: 'jazać, město: wjazać; clojek, město: čłowjek. Dwojota: „kónja, kónjom“ město: konjomaj; „tře, tři“ město: „pře, při“, hdyzž ždyn po Jakubicowym přełožku so zda, zo je w 16tym lětstotku to wotbyte „p“ hišće so wurjekowało.

§ 13. Wosebliwosće na słowach.

Z hoła drje hodži so prajić, kaž B. naryč k Českéj a D.-Lužiska k Polskej, tak Mužakowska podryč bóle k Ruskej ryči so bliži, a kaž B. wěstu pokhilnosć ma k skušowanju a k assimilacijam, tak Nm.-Mužakowska bóle k rozzáhowanju słow, runje nic w tej měrje kaž Ruska ryč, n. př. M. gałuzka = B. hažka, M. komudžić = B. komdžić, M. gernyk = B. hornc, M. jałowica = B. jałojca, M. gólica = B. holca, M. kóryto =

B. kortho, M. pólówica = B. połojca, M. pomagać = B. pomagać, M. pożycyć = B. pożcić, M. žycyć = B. přeć; Nm.-M. Stopora = B. Stopra, Großfuß; Nm.-M. wuchawica = B. wuchajca a t. d. Kaž kózda podryč wužiwa tež Nm. a M. někotre same swoje wurazy, kotrychž synonyma z wobkhada wučišcane abo zabyte su, n. př. M. „wogeń zastrojić“ — Nm. wogeń gotować = B. woheń zadželać, M. „zapojdžec“ — Nm. założyć = zawadzić, M. a Nm. „gnojić se“, DŁ. tałužyś se = B. so jětřic, M. a Nm. „dla wašnja“ — DŁ. zakona dla = B. na zdaće, M. a Nm. prajic — DŁ. groniś — = B. rjec. Lóžsho přehlada dla njech scéhuje zbérka słow po abejceju:

A.

- Aby = B. zo by, abo.
Akle = B. hakle.
Ako, ak' = B. jako, hač.
Až = B. zo, hač.

B.

- Badać = ī. percontari obsol.
Banja e, f. = B. karan.
Bańka, i, f. = B. karančk.
Bar, a, m. M. — ber Nm. — ī.
Amaranthus, Moorhirše.
Baran, a, m. = B. boran.
Bastijan, a, m. = B. Bosćij.
B'cha, y, f. R. bloxa = B. tkha.
Bedło, a, n. = B. hrib, Šchwamn.
Bejny, e, a = B. džiwny, khětry, mjakliwy, absonderlich.
Bělan, a, m. = ī cataracta oculi.
Bělanki, ow, f. = B. bělizny.
Bělidło, a, n. M. = Nm. a B. mydło.
Berwa, y, f. = B. barba.
Bercać = B. borčeć.
Berkotac = B. borbotac.

Bez, beza, m. = B. bót.

Bezanka, i, f. = B. bozanka.

Bida, y, f. = B. buda.

Bidař, rja, m. = B. budař, khěžnik, štyrjo do bura.

Bincać cf. P. bączyć = B. bunčeć, zynčeć.

Biric, a, m. M. = B. běrc.

Blatnař, rja, m. = per metath. Bretnagel.

Błoško, a, n. = B. błočko.

Błoto, a, n. = B. błoto.

Błuzyna, y, f. = B. błuznja.

Błyšćić = B. błyshćić.

Blaba, y, f. = B. khlama, bla- bić se = ī. vociferari.

Blawkać = B. šcowkać.

Bluwać = B. bleć ī. vomere.

Bog, a, m. = B. Bóh.

Bok, a, m. = ī. mamma.

Bóžy, e, a = B. boži.

Bramborka, i, f. = ī. scabiosa pratensis.

Bremje, enja, n. = B. brěmjo.

Brěka, i, f. obsol. = ī. sorbus terminalis Lin. cf. JS. брекинъя.

Brězański, e a = z Brězowki.	Ćězać = B. čazać.
Bridki, e, a, cf. P. brzydki = mjaklıwy, přeciwny.	Ćis, a, m. ī. juniperus fem. cf. jałowc.
Brink, a, m. = B. brjeńk.	Ćisowe jagody = N. Wađhol-derbeeren.
Britwej, e, f. = britej.	Ćmicka, i, f. = ī. crepusculum.
Brona, y, f. = B. bróna.	Ćota, y, f. = B. četa.
Brozda, y, f. = B. brózda.	Ćotka, i, f. = B. zymnica.

C.

Cakać = B. čakać.	
Carny, e, a M. cerny Nm. = B. čorný.	
Cart, a, m. = B. čert.	
Cazař, rja, m. sadzař = B. wuhanjeř.	
Cas, a, m. = B. čas.	
Cely, e, a M. = B. cyły.	
Cenk, a, m. cerk, cernk. = B. čork, čornik.	
Cerać, cyrać = B. čerpać.	
Clojek, a, m. = B. čłowjek.	
Co = B. što.	
Cogáda = ī. quidni? imo.	
'Cora = B. wčera.	
Cować, cywać = ī. somniare.	
Crej, a, m. = B. črij.	
Crjowo, a, n. = B. črjewo.	
Custo = B. často, P. często.	
Cybula, e, f. = B. cybla.	
Cynić = B. činić.	
Cysty, e, a = B. čistý.	

Ć.

Ćěgać = B. čahać.	
Ćegnuć, čě'nuć = čahnyć.	
Ćèle, eća, n. = B. čelo.	

D.

Dać, cf. DŁ. dajś = B. njech.	
Dawje, cf. dawno = ī. paulisper antea.	
Delgi, e, a M. — dlejki Nm. = B. dołhi.	
Dełgo, M. — dłujko Nm. = B. dołho.	
Derjać = B. dyrbjeć, cf. Jak. 306 ^b „nederi“.	
Dlug, a, m. = B. dołh.	
Dłym, mje, f. dłymina, y, f. = B. hłubina.	
Dłymoki, e, a, głyomoki = B. hłuboki.	
Dojić = B. dejić.	
Dóloj, t. j. k dołowi = B. dele.	
Dolojka, -ach = B. delkach.	
Drěc se = ī. plorare, clamare.	
Drjowk, a, m. = N. Drebkau.	
Drjowko, a, n. = ī. artemisia abrotanum.	
Drobić = B. drjebić.	
Družba, y, m. = B. braška (praška).	
'Dyga, 'dygato, t. j. hdý ha to?	
'Dysy = ī. nuper.	
'Dyzlém = B. druhdy, dys a dys.	

Dž.

Džačel, džačelin, a, m. M. džě-
celin Nm. = B. džečel.

Džedžicař, rja, m. obsol. NB.
Jako před połsta a wjacy lě-
tami hišće sławne Mužakow-
ske pčołafske towařstwo kćše,
bě kóždy sobustaw, kiž w
knježej holi w próznych khój-
cach pčołki měješe, „džedži-
cař“, a tajke wobsedzeństwo
a džél na prawach towař-
stwa „džedžina“ mjenowana.

Džěnsajšy, e, a = B. džensniši.

Džeržać = B. džeržec.

Džibaty, e, a = B. dybawy.

Džiwy, e, a = B. džiwi, je, ja.

Džurje, i, plur. džurja = B.
durje.

G.

Gadać = B. hudać.

Ganjać = B. hanjeć.

Gat, a, m. = B. hat.

Gelń, nja, m. = B. krjeńca,
wjetši kruch khlěba.

Gelnje, ow, i, m = B. křežna,
dokelž na křežnach so spě-
wařkam a přihladowarjam
tójšto khlěba porozdawa.

Gěrc, a, m. M. Gerc Nm. =
B. herc.

Gernyk, a, m. = B. hornc.

Gerwona, y, f. Nm. = B. wróna.

Gjargona, y, f. M. = B. wróna.

Głuchi, e, a = B. hłuchi.

Glědać = B. hladać.

Glurkotać = Ł. de intestinis
inter alvum fluentem.

Gluskotać = sonum edere de
rebus fluidis.

Gnać, ženjem = B. hnać, běžeć.

Gnězdo, a, n. = B. hnězdo.

Gniłki, e, a = B. niłki.*)

Gniły, e, a = B. lěni, je, ja.

Gnilica, y, f. = B. hnidlca.

Gnojšćica, y, f. = B. hnójnica.

Góla, e, f. = B. hola.

Góle, eća, n. = B. holo, džěco.

Góra, y, f. = B. hora.

Górzej = B. horje; hörje.

Górki, e, a = B. hórki.

Grampak, a, m. = B. rapak.

Grań, nje, f. = { kić (wina).
Graňka = }

Griwa, y, f. = B. hriheń.

Grobla, e, f. cf. R. гробља =
B. hrjebja.

Grónko, a, n. = B. hrónčko.

Grudać = B. grawować.

Grud, a, m. = B. grawowanje.

Grudniwy, e, a = B. grawoćiwy.

Gus, y, f. = B. husyca.

Gusle, ow & i = B. husle.

Gusenica, y, f. = B. husanca.

Gusty, e, a = B. hustý.

Gusto = Ł. sæpe, frequenter.

Gwězda, y, f. = B. hwězda.

*) Přir. druhu poznamku na str. 60.

H.

- Haža, e = B. Haša Npr.
 Hejdyš, e, f. hejdyška = B. hejda.
 Holo, hólko njesć = N. Höfle=paß tragen.
 How = B. hew, jow.
 Howak, howacej = B. hewak.
 Hubač = B. cofač, hubaj! = cofaj!
 Humpać = kolebač.
 Humpala, e, f. = ī. lectus pen-silis infantium.
 Hyć = B. hić.
 Hykawa, y, f. = B. hikawa.
 Hympać = B. himpač, klacač.
 Hynak, hynacej = B. hinak.
 Hyndže Nm., hindže M. = B. druhdže.
 Hyšće = B. hišće.

Ch.

- Chapjač = ī. inchoare; — se = pluere incipit.
 Chłodk, a, m. = B. khłódk.
 Chlěb, a, m. = B. khlěb.
 Chódota, y, f. = B. khodojta.
 Chójna, y, f. = B. khojna.
 Chójdžić = B. khodžić.
 Chopić, chopinač = B. započeć.
 Chóry, e, a = B. khory.
 Chowač = B. khowač.
 Chrom, a, m. = ædificium, cf. JS. храм.
 Chtery, e, a = B. kotry.
 Chto = B. štō.
 Chudobny, e, a = B. khudy.

Chudy, e, a = B. khudy.

Chwalić = B. khwalić.

Chwatać = B. khwatać.

Chwila, e, f. M., chyla Nm. = B. khwila.

Chyćić = B. čisnyc.

Chylać = B. khileć.

Chytać = B. mjetać.

Chytry, e, a = B. dušny, khětry.

Chytře = B. dušne.

J.

- Jagnje, jeća, n. = B. jehnjo.
 Jajo, a, n. jajko = B. jejko.
 Jałowy, e, a = ī. infecundus, sterilis.
 Jałowica, y, f. = B. jałojca.
 Jałowc, a, m. = B. jałorc ī. juniperus communis masc., quippe quia fructus v. bac-cas non fert, sterilis appellata; juniperus fem. baccas prodens pariter, ut taxus „čis“ appellatur.
 Jare = B. jara.
 Jareg, a, m. = B. jerjej.
 Jarica, y, f. = B. jerica.
 Jascerb, a, m. = B. jatřoš.
 Jaskolica, y, f. = B. īastojca JS. властавица.
 Jastrý, -tr, -trow = B. jutry. cf Połab. Gôstráy.
 Jec — DŁ. lec = B. hač, ī. num.
 Jědyrny, e, a, popr. jutrny, = B. zažny.
 Jědyrno = B. ruče.

- Jédynasé M. jednasć Nm. = Kónk, a, m. = B. klonk, We়kieze.
 B. jidnace. Kóstrjowa, y, f. = B. kostrawa.
 Jěšći, hyšće = B. hišće. Kowal, la, m. = B. kowat.
 Jinny, e, a, cf. Jak. chiny = Kóza, y, f. = B. koza.
 B. tamny, druhi. Kóža, e, f. = B. koža.
 Jo = B. haj. Kracać = B. króčic.
 Jogla, y, f. = B. jehla; kul- Kracař, rja, m = kročel.
 kowařna j. = B. hejkojta j. Kradnuć M. = B. kranyć.
 šywařna j. = B. šita j. Kromica, y, f. = B. krjeńca,
 Juskać = juju ju! wołać, hlós- wulki kruch khlěba.
 kać, wyskać. Krowjeńc, a, m. = kruwařna.
 Juž, južeń, južlik = B. hižom. Kuchynja, e, f. = B. kucheň.

K.

- Kameršyna, y, f. = į. scrinium, panarium.
 Kebel, -bla, m. = B. lós, į. sors.
 Keblować = B. lósować.
 Kěr, krja, m. = B. keřčina.
 Kezk, a, m. = B. čelčk.
 Kezkać = B. čelčkać.
 Kjabor, -bra, m. = B. kundros.
 Kjarema, y, f. M. kercma Nm.
 = B. korčma.

- Kijanica, y, f. = į. jugulum.
 Kisć, e, f. = B. kić.
 Klusty, e, a, — tłusty = B. tolsty.

- Klampa, y, f. = B. špała.
 Kleknuć, klěkać = B. klakać.
 Knigły, ow = B. knihi.
 Kniglicki, ow = B. knižki.
 Koklować = B. kuzłować.
 Kótař, rja, m. = B. kołodzej.
 Kólej, a, m. = B. kołwrót,
 Rnötriđ.

- Kónjeńc, a, m. = B. konjemc.

- Kónk, a, m. = B. klonk, We়kieze.
 Kóstrjowa, y, f. = B. kostrawa.
 Kowal, la, m. = B. kowat.
 Kóza, y, f. = B. koza.
 Kóža, e, f. = B. koža.
 Kracać = B. króčic.
 Kracař, rja, m = kročel.
 Kradnuć M. = B. kranyć.
 Kromica, y, f. = B. krjeńca,
 wulki kruch khlěba.
 Krowjeńc, a, m. = kruwařna.
 Kuchynja, e, f. = B. kucheň.
 Kulka, i, f. = B. běrna.
 Kulowaty, e, a = B. kulojty.
 Kurjawa, y, f. = B. mhla.
 Kurje, eća, n. = B. kurjo.
 Kurjeńc, a, m. = B. kurjenc.
 Kurwota, y, f. = B. kurotej.
 cf. Jer. 17, 11.
 Kwicać = B. kwićec.
 Kwisć, kwicem = B. kćeć.

Ł.

- Lakoscic = B. łoskotać.
 Łasyca, y, f. = B. kohlica.
 Łatoń, nje, f. M. = Nm. B.
 wosłonišco.
 Ložyšćo, a, n. B. poslešćo.
 Lucija, e, f. = B. čichi Michał.
 Łupina, y, f. = B. panka,
 škorpizna.

L.

- Łać = B. leć.
 Legnuć = B. lahnyć.
 Lejawica, y, f. = B. lijenca.

Lěmjaz, a, m. M. lěmjez Nm. = B. šlik, štela	Myć = B. nimale k. muć.
Licyć = ī. numerare.	Mydło, a, n. Nm. = B. nimale k. mudło.
Lichi, e, a = B. lós, ī. privatus.	Mykotać = ī. manducare.
Licho = B. njerunk.	
Luto = B. žel.	N.
Lutosć, e, f. cf. Jak. 307 ^b = B. želnliwość.	Nakosu Nm. † = B. z našika, Napoše M. † z našikom.
Lutosciwy, e, a = B. želnawy.	Naposćenju = ī. ad parietem situs.
M.	Najspa, y, f. = B. lubja.
Majka, i, f. Nm. kwacka M. = B. kačka.	Něchtery, e, a = B. někotry.
Małki, e, a, malučki = B. mólčki.	Něnto, něnt cf. Jak. 307 ^b „ninto“, „nint“ = B. nětko.
Maršycé, M. meršycé = B. moršćié.	Nišpor, a, m. = B. něšpor.
Mech, a, m. = B. moch.	Nochnicy, ow = ī. alucionates, delirationes ægrotorum.
Medły, e, a = B. morwy.	Nóga, i, f. = B. noha.
Měřwa, y, f. = B. hadlena.	Nugel, -gla, m. = B. kut.
Mjaki, e, a M. měki Nm. = B. mjehki.	P.
Mjaknuć M., měknuć Nm. = B. mjaknyć.	Pačpula, e, f. = B. pocpula.
Mjertyn, a, m. = B. Měrcin.	Padnuć M. = B. panyé.
Mimo cf. Pol. mijac, = mijmo = B. nimo.	Palc, a, m. = B. porst.
Minski, e, a M., měnski = Nm. & B. Němski.	Panoché, a, m. = B. nohé.
Mlöcić = B. mlöcić.	Paricel, a, m. = ī. homo nequam.
Mlohi = B. mnohi.	Parók, a, m. cf. Pol. paróbek = B. wotročk.
Mly, ow, cf. DŁ. bly = B. žhabr.	Pcóla, y, f. = B. wčoła, pčoła.
Móšnja, e, f. mošna = B. mošeń.	Pełkać = B. płokać.
Mótowidło, a, n. cf. Połab. Motte- weidele = B. motedło.	Pełnić = B. pjelnić.
Mulić = B. molić.	Pełny, e, a = B. połny.
Mulkojce, -c = wjes Mulkecy.	Pěrjej = B. prjedy; pěrzejšy džeń = B. zawcerawšim.
	Perskawa, y, f. = B. kwičel.
	Pěs, psa, m. M. pjes Nm. = B. pos.

Pilnica, y, f. = B. pinca.	R.
Pilnik, a, m. = B. filka.	Rad, -y, e, a, -dzi = B. rady.
Pjać M., pěć Nm. = B. pjeć.	Ricać = B. ruć.
Płac, a, m. = B. płać.	Rizgotać, -com = B. rjehotać, ł. hinnire.
Płonešk, a, m. = B. babyduška.	Riža, e, f rěza (skoro obsol.) = ł. cuniculus N. Stößen.
Póčakować = B. wočakować.	Rjapić, rjapać = ł. verberare.
Podrežnjać, podrežnjować, cf.	Ropa, y, f. = ł. plicatura.
Pol. drążyć — = B. klubu ryčeć ł. verba alicujus ite- rando irritare.	Ropić = zhibować.
Pojedank, a, m. = B. swa- čina.	Rownać. = B. runać.
Pojedankować = B. swačić.	Rowny, e, a = B. runy.
Pomagać, pomoc, popr. pomodz- = B. pomhać.	Rowne, ego, n. = wjes R.
Pomamić = B. wobkuzłować.	Rowno = B. runje.
Pondžałk, a, m. M. = B. Pón- dżela.	Rozmilony, e, a. Obsol.? cf. Pol. rozkochany = ł. amore captus.
Porać, z-, na- = B. hótować.	Rychło, M. = B. ruče.
Porać se = B. přikhadźeć.	Rychły, e, a — cf. Pol. ruch = B. spěšny.
Pospolu = B. w hromadźe.	S.
Powědžić, třipowědžić = ł. in- dicere.	Sajdžić, sajdžać = B. sadžeć.
Požycyć, -ać = B. požćić.	Sanjak, a, m. = B. sanc.
Prědny, n, a = Nm. & B. přeni.	Sanica, y, f. = B. sančka.
Prog, a, m. = B. próh.	Sarna, y, f. M., serna Nm. = B. sorna.
Prosba, y, f. = B. próstwa.	Sčělny, e, a = B. sučelny.
Prose, eča, n. = B. proso.	Sednuć M. = B. synyc.
Prozny, e, a = B. prózny.	Skiba, skibka, i, f. = B. po- mazka.
Pšyca, y, f. = B. kuntwora.	Skóće, eča, n. = B. skoćo.
Ptak, a, m. ptašk, ptažack = B. ptačk.	Sluńco, a, n. = B. słónco.
Ptřačel, a, m. = B. přečel.	Sluńca, ow — potrawnice = B. truskalcy.
Puck, a, m. = B. dorničel.	Słup, a, m. = B. stołp.
Puckowina, y, f. = B. dorny- čina.	Smjertnica, y, f. = B. kitel.

- Snadel, dla, m. M., snarl Nm.
     = B. knadžik.
 Solony, e, a = B. seleny.
 Sostra, y, f. = B. sotra.
 'Spa, y, f. = B. 'stwa.
 Spicka, i, f. spiška = ī. pa-
     narium.
 Spiwać = B. spěwać.
 Spliška, i, f. = pliška.
 Splo, a, n. splicko, a, n. = B.
     stwjelco.
 Spotykłować se = jiđi über-
     fugeln.
 Sprjosk, a, m. = B. ročk.
 Spusk, a, m. = B. kwikawa.
 Srěbny, ego, m. M. — srjebny
     Nm. = B. slěborny (kroš).
 Srbjobjo, a, n. Nm. srěbło M. =
     B. slěboro.
 Sromać se = B. so hańbować.
 Sromota, y, f. = B. haniba.
 Statk, a, m. = B. skutk.
 Stojać = B. stejeć cf. Jak. 306^b
     „stogy“.
 Střelać = B. třeleć.
 Strjona, y, f. = die Auflage
     beim Dreijhen.
 Strojić, na-, za-, tři- = confi-
     cere cf. Jak 306^b, „pczistrogi“.
 Strožić, — nastražać = B. na-
     stróžeć.
 Struga, i, f. = daš řließ, ī.
     rivulus.
 Struk, a, m. = B. truk.
 Struna, y, f. B. truna.
 Strugać = B. truhać.
 Stružnik, a, m. = B. tružnik.
- Studnja, e, f. M. cf. Jak. 307^a
     Studnä; sturnja Nm. = B.
     studžen
 Stukać = B. jakotać, stonać.
 Stupnik, a, m. = ī ambula-
     crum, forum ad agros, fori
     inter arva.
 Sužel, a, m. = sužoh.
 Swariba, y, f. cf. JS. сватба,
     DŁ. swažba = B. kwas.
 Śwecnik, a, m. = B. pjecak.
 Syloj, a, m. sylojk, sylojašk =
     B. sołobik.
- Ś.
- Šalowy, e, a = B. šelšniwy.
 Šantk, a, m. šantko, a, n. =
     B. rubiško.
 Šćaw, a, m. šćawina, y, f. =
     ī. rumex acetosa.
 Šcerń, nja, m. = B. čerń.
 Šćicać = B. křičeć.
 Šćiwy, e, a = B. křiwy.
 Šćiž, a, m. = B. křiž.
 Šćud, a, m. = B. krjud.
 Škaradny, e, a = B. škerjedny.
 Škret, a, m. = B. knot.
 Škrodawa, y, f. = B. kroksyca.
 Šlapić = B. preč čisnyć.
 Šligać = B. šwikać, šlipać.
 Šmigac, a, m. = B. šwihać.
 Šmyckować = N. flettern —
     smyčk Baumläufer.
 Špetny, e, a = B. špatny.
 Šryba, y, f. = B. šrub.
 Štyrnasće M. štyrnasćo Nm. =
     štyrnače.

Štyrdžesá = štyrceči.	Třidžesá = B. třiceči.
Šwabica, y, f. = B. ſwejch.	Třisegač = B. přisahač.
Šwikač = B. hwizdač.	Twařc, a, m. = B. čeſla.
Šwikack, a, m. = B. hwiždk, švičk.	Twarog, a, m. = B. twaroh.
Šycken, e, a = B. wſitkón.	Twerdy, e, a = B. twjerdy.
Šyc = B. šicé.	Twóř, rja, m. = B. tkhóř.
Šydło, a, n. = B. šidło.	Tył, a, m. = zadna hłowa, ł. cervix.
Šyja, e, f. = B. šija.	
Šyman, a, m. = Šiman.	
Šyška, i, f. = B. šiška; o šyška! = ł. minime gentium!	

T.

Taraša, y, f. = B. wačok šul- skich hólcow.	
Tejdom, tejdyn M. = B. tehdy, tehdom.	
Ten, to, ta = B. tón, to, ta.	
Tergać = B. torhač.	
Tło, usit. pl.: tła, ow, n. = B. huno.	
Toć = B. duž.	
Točnik, a, m. M. = cos ro- tabilis.	
Topić = B. tepić.	
Traćić, stracić, zestracować M. gubić Nm. = B. zhubić.	
Trěbny, e, a M. — trjobny Nm. = B. trjebny.	
Tře-, tři-, = B. pře-, při-.	
Třec' M. = B. pře čo, čohodla.	
Třetok, a, m. M. ścida Nm. = B. křida.	
Třewikować M. = B. přeči- skować.	
Třié = B. přińc.	

W.

Wěcerja, e, f. M. — wjecef Nm. = B. wječeř.	
Wěcor, a, m. M. wjecor Nm. = B. wječor.	
Wełma, wełna, y, f. = B. wołma.	
Wen = B. won.	
Wence { = wonkach.	
Wenka {	
Wěnk, a, m. = B. wěnc.	
Weš, wšy, f. = B. woš.	
Wezyć, M. weznuć Nm. = B. wzać.	
Wjakšy, 'jakšy, e, a M. — wěkšy Nm. = B. wjetši.	
Wjeża, e, f. = B. khěža.	
Wiliki, e, a M. — wjeliki Nm. = B. wulki.	
Winnik, a, m. = B. njepřečel.	
Witře = B. jutře; witře minje = B. za jutřišim.	
Wned, 'ned = B. hnydom.	
Woblico, a, n. = B. woblečo.	
Wobrězk, a, m. = B. šwarta.	
Wognjewadło, a, n. = B. woj- midło.	
Wójak, a, m. = B. wojak.	
Wójo, a, n. = B. wojo.	

Wółtera, y, f. = B. wutora.
 Wólej, a, m. = B. wolij.
 Wopyš, e, f. = B. wopuš.
 Wóseł, -sla, m. = B. wosoł.
 Wóskobina, wóskomina, y, f. = B. łoskobizna.
 Wóstříć = B. wótřic.
 Wóstry, e, a = B. wótry.
 Wóstruž, wóstružanka, i, f. M. = Ł. rubus caesius, bacca rubi c.
 Wóšc, a, m. = B. wótc.
 Wótprajic = B. wotmołwić.
 Wózrěć, wózerać se = Ł. re-trospicere, circumspicere B.
 so wohladować; cf. Połobjan: „sarat“.
 Wógeń, -gnja, m. = B. woheń.
 Wraćać = B. wróćeć.
 Wubjerać, nawubjerać někomu = Ł. maledicere.
 Wuchac, a, m. = B. zajac.
 Wuchawica, y, f. = Ł. forficula auricularia.
 Wugeń, -gnja, m. = B. wuheń.
 Wul, a, m. = B. kołč.
 Wulicyć, wulicować = Ł. enarrare.
 Wuměć, -ějem M. = B. so wustejeć na něšto.
 Wusoki, e, a = B. wysoki.
 Wuškać, huškać = B. šeuwać.
 Wuškroc, a, m. = na bruň khochołojty moch.
 Wutykować cf. Jak. 304^a „newutikny = B. wumjetować.
 Wuž, a, m. cf. Jak. „wuhusch“ = B. had.

Z.

Zachopjeňk, a, m. M. cf. Jak. „Sachopeng“, zachopjonk Nm. = B. započatk.
 Zadželować = Ł. tumultuari.
 Zadżewać někomu = Ł. impeditare.
 Zakałka, i, f. = Ł. densitas aquosa in pane etc. Schlieſ.
 Zamžerać = B. zandźeleć.
 Zapocynać = Ł. lamentari.
 Zasobu = B. pospochi, ruče.
 Zbadać = Ł. condiscere, animo comprehendere.
 Zegibadło, a, = B. zhibadło.
 Zergować = Ł. contremere, schellern.
 Zgrjalić = B. (perperam) zrawić.
 Zgrjały, e, a = B. zrały.
 Zgubić Nm. — stracić M. = B. zhubić.
 Zmóc se = B. zasy k mocam přinéć.
 Znank, a, m. = B. swědk cf. Jak. 308^a „poznank“.
 Zporomje = B. pornjo; posporomje = B. prěki z napřećiwa.
 Zuſały, e, a, zuchwały = Ł. effrenatus.
 Zwał, a, m. = B. žołma.
 Zwěrić se = B. so zwažić.
 Zwěrina, y, f. = čorna z krvje přihótowana jědž.
 Zwigać pr. dzwigać = B. zběhać.
 Zwignuć M. zwi'nuć Nm. = B. zběhnyć.

Ž.

Žgrěbc, a, m. = B. zrěbc.

Žgrěbje, eća, n. = B. žrěbjo.

Žgrědło, a, n. žrjodło cf. Jak.

307a „Schrodlo“ = B. žorło.

Ždžimać = B. žimać.

Žědać cf. Jak. „poschudacz“, =

B. žadać.

Žeńska, i, f. = B. žónska.

Žurla, e, f. = B. žitna lubja.

Žycaŕ, rja, m. usit. žycarje, ow,

cf. JS. жица = filum fer-
reum = groćane niće, z ko-

trymiž róžki na žitnej kosy
su wobtwjerdzene.

Žyé = B. žić.

Žycyé = B. přec.

Žyd, a, m. = B. žid.

Žyda, y, f. = B. žida.

Žydki, e, a = B. židki.

Žyla, y, f. = B. žila.

Žyršeo, a, n. = B. žrišeo, šer-
nišeo.

Žyto, a, n. = B. žito.

Žywic = B. živić.

Žywot, a, m. = B. život.

Žywy, e, a = B. žiw.

§ 14. Dodawck.

Skónčenje dyrbi so hišće na dwě swójbnej mjenje spomnić, kotrejž pod Mužakowom domjacnej a snadź wobej k wosebliwoscam tuteje podryče słusatej; mjenujcy mjenou „Badań“ a „Wencel“. Wo prědnišim njechcu přec, zo by njemohł tu a tam Němc z mjenom „Badet“, wotwodzujomnym wot N. „Baden“ so něhdy we Serbach zasydlić a swoje Němske mjenou do „Badań“ přeserbšćić: ale we khudších Serbskich stronach, do kotrejž so Němcy lědym su tykali, kotrež kaž n. př. Brězowka — (hdžež tuto mjenou we dwěmaj swójbomaj, na dwěmaj burškimaj kubłomaj wot zastarskeho so namaka,) — hać do poslědnich 30 lět so čisto Serbske běchu zdžeržałe, je wjele bôle k wěrje podobne, zo to mjenou je Serbskeho korjenja, a su najmejni Serbja mjenujcy tajkeho muža, kiž bě potajne přirodne mocy, wosebje lékařske mocy wšelakich zelow „zbadań“ a te same k lěkowanju a hojenju nałożować wěđaň, „Badarja“ pomjenowali. Nastupajcy pak mjenou „Wencel“ móže spisaćel (kiž w Slepym rodženy po swojim nanje, w Břunojcach rodženym Serbje, mohł rjec ma pomnjeće hać do zańdżeneho stotka) jako wosebliwość Nm.-M. Serbšciny wobswěđiči, zo su tu tajkeho, kiž stare Serbske wašnje w hromadze bydlenja spušćiwiši prědni ze wsy won so bě wutwarił, „Wencela“ pomje-

nowali, t. j. tón, kiž „wence“ bydli (cf. stworiél, dobrocéł, M. pariél, kowal, Jak. cynitel). Tak bě w Slepjanskej wosadže za duchowneho Wjelana I. z Miłoraza wěsty Nuza so předni won wutwarił, a jeho potomkam, runjež před knjejstwom Nuzec so pišu, wšón swět hišće džensa „Wencelec“ narěka. Teho runja je za młode lěta Wjelana II. z Džewina wěsty Bastijan předni so won wutwarił, a dosta a wobkhowa k rozdželenju wot wowsnych Bastijanow mjez ludom to mjeno „Wencel“. Derje wěm, zo so mi znapřečiwi: ale tuto mjeno je tola zawěscé nastalo ze zwučenego wosebje we srěním wěku w Němcach nałożowanego wašnja, dlějše mjenia přikrótšić, kaž n. př. z Branisław — Brancel, Stanisław — Stencel, tak tež Wencesław — Wencel. Tež temu dam prawje być prajicy, zo na dwojake wašnje, po dwojakim puću a z dwojakeho žórła jenak klinčacy wuraz je nastalo; — kotre pak žórło předniše bě abo starše je, — hač to w srěním wěku zwučene němcowařske přikrótšowanje Słowjanskich mjenow, abo tamne na narodnej, po lěttysacach ličacej ryći założene, — to rozsudzić rad kóždemu do wole dam; ja jeno kruch swojeho woprawdžiteho žiwjeńskeho zhoñjenja z tutym chęcich podać a móžu khroble ze swj. Janom rjec: „štož ze swojimaj wočomaj smy widželi, štož ze swojimaj wušomaj smy słyšeli, štož my wohladowali smy, to my připowjedamy!“

Varianty serbskich pěsničkow.

Zezběral **H. Dućman.**

I. Judašowa přerada.

(Přirun. Smolerjowe Pěsn. str. 276.)

(Přez **M. K. z Boranec.**)

Khodžil je Bóh wjeřšny
Po šěrokim swěče
Po wšelakich pućach
Po wšelakich ščežkach.

Pytał je sej hospodu.
Tu jenu mału hospodu.
Nadešoł, nadešoł
Jenu mału khěžčičku,

We tej mi khěžčičcy
 Tu jenu khudu wudowu.
 „Ach žónska, luba žónska,
 A chceš ty nas tu hospodwać?“

„Hospodwać was chcyła,
 Ale khlěba jara mało mam.“
 „Khlěba chcemy sej šafować
 Toh' jenoh' běloh' khlěba.“

Sahnył je Bóh wjeſhny
 Do swojej kožanej kobjałki,
 Wusahnył je, wusahnył
 Te mi třicyći slěborne.

Dał je je wón Judašej
 Do joho prawej ruki.

„Judašo, luby Judašo
 Dži a kuþ nam khlěba,
 Toh' jenoh' běloh' khlěba“

Judaš přecy běžeše
 A naběža jednu piwowu kadž.

Židža we njej hrajachu
 Judaša sobu wabjachu:
 „Judašo, luby Judašo
 A sadž ty z nami sobu“

„A z wami chcył drje sadžić,
 Ale zmolom wšitko přehraju.“
 „Přehraješ abo njepřehraješ
 Z molom wšitko skryduješ.“

Judaš sadži sobu,
 Z molom wšitko skrydwa,
 A z molom wšitko přehra.

„Judašo, luby Judašo,
 Předaj nam ty mištyra.“

„Mištra chcu wam předać
 A droho joh' wam njedać,
 Za te mi třicyći slěborne.

A to nic njeje droho;
 Khlěba dyrb'če mi přidać
 Toh' jenoh' běloh' khlěba.“

Judaš domoj běžeše,
 Dobry wjesoły běše.
 Bóh wjeſhny khlěb rozłamaše
 A wučownikam dawaše.

„A jedyn je tu bjez wami
 A kotryž je mje předał,
 A droho je mje njedał,

Za te mi třicyći slěborne,
 A to nic njeje droho.“

Swjaty Jan tón džeše:
 „Ach knježe, sym ja w winje?“

„Ach Jano, luby Jano,
 A ty nic njejsy w winje,
 A ty budź njewinwaty.“

Swjaty Pětr džeše:
 „Ach knježe, sym ja w winje?“

„Ach Pětrje, luby Pětrje,
 Ty nic njejsy w winje,
 Ty budź njewinwaty.“

Falšny Judaš džeše:
 „Ach knježe, sym ja w winje?“
 „Judašo, luby Judašo,
 Kiž ty wšitko derje wěš.“

Judaš skoči wot blida
A popadže sej twjelku,
Tu jenu bělu twjelku.

Bóh wjeſny za nim wołaše:
„Ach Judašo, luby Judašo,
A wróć so zasy ke mni;

Hrěchi cheu či wodać,
A štrafu cheu či spušćić.“

Judaš wosta zasakły,
Judaš přecy běžeše,
A běžeše so wobwjesyć,
So wobwjesyć na jenu lipu.

Lipa to je mjehke drjewo,
Ta joh' zdžeržeć njemóže.

Judaš přecy běžeše
So wobwjesyć na jědlenku.
Jědlenka je mjehke drjewo,
Ta joh' zdžeržeć njemóže.

Judaš přecy běžeše
So wobwjesyć na wosycu.
Wosyca je twjerde drjewo,
Ta joh' zdžeržeć móžeše.

Wosyca rži a třepota
A k sudnom' dnjej so wjeseli,
Njech je čicho abo wětro,
Wosyca přecy zfrinkuje.

II. Swjaty Jurij.

(Přir. Smol. Pěsn., str. 278.)

1) Přez M. M. z Raduorja.

Wokoł nowoh' města
Jena wulka woda,
Jena wulka woda
A jena hrozna waka.

Wšitkón skót je zežrała,
Křesćijana žadała.

Rjad tón wokoł džěše
A na khěžoru běše
A na khěžoru běše,
A na joho lubej džowcy.

Džowka džěše do nowoh' města:
„Njej' tu nichtó k najeću,
Zo by tej wacy k jědži šoł,

Tejle wacy k jědži
A jenej zleji smjerći?“
„Jow drje nichtó njeje,
Luba džowka, dyrbiš sama bić.“

Ju tam zetka swjaty Jurij.
„Što dha płacheš, luba džowka?“

„Kak dha płakać njedyrbju,
Hdyž dyrbju wacy k jědži bić,
Tejle wacy k jědži
A jenej zleji smjerći.“

Džowka k kromje stupaše,
A waka k kromje plöwaše,
Swjaty Jurij praješe:

„Wotpasaj sej, wotpasaj
Tón swój pasyčk slěborny,
Připasaj tej wacy
Wokoł jeje šije.“

Džowka waku wjedžeše,
Waka jara rjeješe,
Do poł města příndžeštaj,
Tam tež wonaj zastaštaj.

Swjaty Jurij praješe:
„Što mi wy za to daće,
Zo wam tu waku skóncju?“

„Poł toh' nowoh' města
A khěžorowu džowku.“

„Ja njecham měć poł toh' no-
woh' města,
A nic tež khěžorowu džowku:“

Hejzo chceče mi slubić
Mojoh' mjenia swjećić,
A jednu khapalku natwarić.“

„To chcemy či slubić
A skóncuj nam tu waku.“

Swjaty Jurij waku kalaše,
A waka jara rjeješe.

Jěd tón rózno džšeš,
A cyłe město skryše,
Na třicí lohéi wysoko,
Štreyći lohéi šéroko.

Ludžo na murje lažachu
A z hrózbu kóne woni bje-
rjechu.

2) Přez M. K. z Boranec.

We tym nowym měscie
Jena wulka woda,
We tej wodze jena zla waka.

Wšitkón skót je zežrała,
Cheyše měć jenoh' člowjeka.

Rjad tón wokoł džšeše,
Na khěžorje běše.

Khěžor nikoh' wjac njeměješe,
Štož jeno tu jenu
Tu swoju lubu džowku.

Khěžor wokoł džšeše
Po tym nowym měscie:

„A njeje dha tu nihdže nichtó,
Kiž by so za moju džowku dal?“

„Nam su runjež tak lube
Te naše burske džéći.“

Khěžor domoj džšeše
K tej swojej lubej džowey:

„Džowčička ty luba,
Zhotuj so čornu drastu;
Dži a stuþ tej wacy,
Tej twojej zrudnej smjerći.“

Džowčička k jězorej běžeše,
A waka k kromje stupaše.

Nazdala tam steješe
Tón luby swjaty Jurij.

„Ach Jurjo, luby Jurjo,
Ach njehladaj ty na mnje,
A na tu moju zrudnu smjeré.“

„Wjele dha mi daće,
A zo wam waku skónecuju?“
„Poł toh' nowoh' města
A khěžora dżowku.“

„Poł ja města njerodžu,
Khěžorowej dżowki njecham měć!“

Natwafče mi, natwafče
Tu jenu mału cyrkwičku.

Do tej jenej cyrkwički
Te znamjo swjatoh' Jurja,
Joho konja a zlej waki.“

Khěžor cyrkwičku twarješe
A Jurij waku kałaše.

Z waki jěd tak lětaše
Trícyći łohći wysoko,
Štyrcyći łohći šeroko.

Ludžo na murje łažachu,
A ze stysknoséu mrějachu.

III. Wutupjene město.

(Přir. Smol. Pěsn., str. 284.)

Jěl je Bóh wjeřšen do městačka
Ze swojim zelenym wozyčkom. Aleluja.

„Joho tam zetka jedyn měšnik.
„Čoho dla płačeš, Syno boži?“

„Kak dha ja płakać njedyrbju,
Hdyž b'dže so město přepadnyć.“

Nad tym je městačkom čorný křiž,
Na tym křižu krawy mječ.

„Na čo tón čorný křiž dajtuje?“
„Na wulki móř a wulki hlód.“

„Na čo tón krawy mječ dajtuje?“
„Na wulku wójnu a wulki hlód:“

Zo budža maćerje swoje džěći jěscé,
A njeb'dža je móć še z měrom zjěscé.

Wón budže přilečeć mały cajsk
Tón budže je z jich rukow zdrěć.“

A nimo tam jědžechu fórmajno
 Z cuzeje zemje, z cuzoho kraja.
 „A hladaj wšak, hladaj luby Božo,
 Kajke bě tole tola něhdy město,
 A nětko tu ničo wjac widžeć njej’,
 Hač kamjeń na kamjenju.
 A ničo tu wjac slyšeć njej’,
 Hač starych tych ludži křik a hołk,
 A malych tych džěci křičk a płaćk.“

IV. Spěšne hinakzmyslenje.

(Přir. Smol. Pěsn., str. 305.)

Madleńka	Ja chcu či plěsniwy klobučk dać, Hejzo chceš mje k lubey wzać.“
Madleńka	„Ně wšak ně, Madleńka
Čorna, bruna, mazana, Za lětko so njemyła.	Čorna, bruna, mazana Za lětko so njemyła.“
„Stój wšak stój, Handrij mój, Ja chcu či dwě štrympje dać, Hejzo chceš mje klubey wzać.“	„Stój wšak stój, Handrij mój, Ja chcu khocu pjenjez dać, Hejzo chceš mje k lubey wzać.“
„Ně wšak ně, Madleńka	„Haj wšak haj, Madleńka,
Čorna, bruna, mazana, Za lětko so njemyła.“	Rjana, běla, čerwjena, Kózdy džeń so wumyla.“
„Stój wšak stój, Handrij mój,	

V. Nowe lětko.

(Přir. Smol. Pěsn., str. 307.)

Nowe lěto winšuju, Wšitko dobre popřeju Starym a tež młodym.	Dyrbjał so ja zamylić, Něšto wonka wostajić Wo hnadu ja prošu.
--	--

Wšitkim ludžom k směcham jo,
Hdyž tón wudowc ženi so
A je jara stary.

Hdyž sej brodu wotruha
A sej włosy přirěza,
Dha je zasy młody.

Njewjedžał sej kajku wzać
Staru abo młodu,
Khudu abo bohatu.

Prašał je so za radu
Swojoh' dobroh' přečela:
Kajku by jom' radžił.

,Ja drje bych či radžić cheyl,
Hdy bych jeno trjechić mohł,
Kajka prawa budže.

Rola, kiž je njepłodna,
Dawa wjele kopanja,
Dyrbiš wodnjo, w noccy kopać.“

VI. Swjata Khatyrna.

(Přír. Časopis 1862, str. 4.)

„Khatyrna, luba Khatyrna
Chečeš sej ty krala wzać,
Khrystusa so wotrjeknyć?
Abo zwoliš ty radši k wumrjeću?“

„Krala sej ja nihdy njewozmu,:;
Khrystusa so ja njewotrjeknu;
Radši ja zwolu k wumrjeću.“

Dał je tón tyran tyranski :;
Tu swjatu Khatyrnu
K druhom molej přeslyšeć:

„Khatyrna, luba Khatyrna
Chečeš sej ty krala wzać,
Khrystusa so wotrjeknyć?
Abo zwolišty radši k wumrjeću?“

„Krala sej ja nihdy njewozmu,:;
Khrystusa so ja njewotrjeknu;
Radši ja zwolu k wumrjeću.“

Dał je tón tyran tyranski :;
Tu swjatu Khatyrnu,
K třećom molej přeslyšeć:

„Khatyrna, luba Khatyrna
Chečeš sej ty krala wzać,
Khrystusa so wotrjeknyć?
Abo zwoliš ty radši k wumrjeću?“

„Krala sej ja nihdy njewozmu,:;
Khrystusa so ja njewotrjeknu;
Radši ja zwolu k wumrjeću.“

Dał je tón tyran tyranski ,:
Dał je jej džělač koleso,
Wot lutyh britwjow, nožicow
Tej swjatej Khatyrnje.

Přišla je mała mróčałka
A z njeje wulke njewjedro,
Je rozrazylo koleso
Tej swjatej Khatyrnje.

Dał je tón tyran tyranski :;
Dał je jej hlowu wotrubac
Tej swjatej Khatyrnje.

Hdyž jeje hlowa wotleća, :;
Dha boži jandžel zaspěwa
Tej swjatej Khatyrnje.

Pohrjebne prědowanje wot A. Th. Rudolfa Möhnja.

Zdželuje K. A. Jenč.

Mjez serbskimi přiležnostnymi ryčemi, kotrež buchu runje kaž swjedčeńske přispěwy často do čišća date, wuznamjenja so wosebje tež jena pohrjebna ryč wot A. Th. Rudolfa Möhnja (Mjenja). Wona ma tele napismo: Psihi Rovi Knesa Jana Gottlob Marlotha s̄berskeho Prjedarja w Lubiju recjane wot August Theodor Rudolph Moehnja popołn. Prjedarja, ton 26th Nov. 1812. Čishejenju wuproschene wot jeneho sprauneho Ps̄hbecjela. Dowolamy sebi ju přečelam serbskeje ryče z nowa po słowje a pismiku (tež ze zmylkami) wočiščanu sobu dželić. Wona ma so takle:

Na bojich Rohlach — ja recju k wam s̄berszy Bratija! na bojich Rohlach, djejszych kołowokoło nas, Ćejka nebohich Bratrow twja — djejszych kołowokoło nas, to zyłe Stworenje, do jsmertnej jerjatej Psihi sawalene, nidže janu Schkrječku Žiwenja nepokaze, ale schitko, to cijiche Spanje teje S̄merezje spi — djejszych skoro wotewištitkeho na cjošch te Woko nam panje styskna Rohna dže, a schitko k frudnym Ćucjam nas nucji, stejimy frudzeni tudy! Jedyn nowiuryty Row rosdaja rožnje ſwoj Ruzkhod — na jsmertnych Mahrach, steji ſcijelnej Plachtu podkryty Kashez, a wobsankne to Ćjelo jeneho Muža, kotrehož my schizy lubowachmy a cjeſzjachmy — menujzy teho derjedostojnjeho a derjewucjeneho Knesa, Knesa, Jana Gottlob Marlotha derjesaſtujeneho ſerskeho Duchownego tudy. Pornjo nim, swuptakanymaj Wocjomaj, a frɔſtorhanej Wutrobu, ta frudna Wudowa, katraž wenim teho lubowaneho Mandželskeho, teho najljeprſcheho Ps̄hbecjela subi — psihi nej wurudjene Džecji kotrymž won Nan a Saſtarar bje — podla nich jedyn luby Brat kiž wenim teho bratskeho Ps̄hbecjela žeri — tam jena wožyrocjena Wožada, kotrež won zi a dwazeci Ljet, Wucjer bojskich ſbozuje cjinjazych Bjernosjjow, Wodjer na Pucju teho Žiwenja — Troſhtar we Ćerpenjach a Klusach, a Ps̄hbecjel psihi kojzdej Skladnoſzi bje — tam, a ſem, dobri Ps̄hbecjeljo, kiž jeho Wutroby ſhwernu Sprawnoſz snajo, jeho ſahznu S̄merez, ſhjerkej Žakoſzju žaruja.

We wſchitkikh jich Wocjach wižaju cjepeatajo, Grudnoſzie Šdyſy, te nejebate S̄wjetki, sprawneje Luboſzje — Na wſchitkikh jich

smorschczonych Czołach, piſche ſo ſrudnie, to ſtyſkiwe Czucze teje Wutroby — Se wſhiltkich jich hubow cziszcza ſo ſ Łoboka hrjebane Sdychnenja: O ſo won tak ſahe, tak nahlje, tak nenadžiwſhi nam wſaty by! O teje Zaſoſzie!

Tolla ja nejſzym tu ſtupiſ ſe ſrudne Sacjuzja ſiwičj kotrej bes teho hizon, wam Wutroby ſtyſkiwje czecza, ja zych Troschta kſchwejath Wolij, do Wutrobow Nanow linieſ, a njeshto do Rukow wam dacj, na czosch ſo ta Wjera ſaprijecz mola, ſo ſłaba wam neſpanje, muſzy ſo ſdzerzi. Deri mi, ſo ja to ſamoju. Šekyſcze da w' Šrudni:

Won, ton Knes teho Stworenja, Knes tych Žiwych a Mordwych kiz ſam roſkaſacj ma, na Živenju ſwojich, a Šmercji; kiz ſo Czlowekam narodzieſ da, a ſchitke jich Ljeta rachnuje — ſchitke jich Dny ſam ſapiſha do ſwojich Knihow predy hacj jedyn wot nich tu bjesche — haj won ſamlutki, won, kiz ton Bjeh teho Živenja — ſchje jeho Podaroki wodzi wot prijenej Kolebki w Maczernym Klini ſhotowanej tajne, hacj do poſlenej tam, we potajnym Klini t'ho Nowa. — Won kotroj Nada, a Luboſz, nam zuſa, a neſnata neje; ale ſtarſent kraſnych Sjewenjow, troschtnje nam ſjawnia: Won ſamlutki je ton, kiz tejj w najſkladniſhim Czaſu, „pojeſe ſaſo cjlowskie Dijeczi!” jim wotzowſzy woła. —

Won, won ſawoła tejj teho Lubeho, kotroj wy ſchizy ſrudnie ſerieſe, njetk — t'ho Mandželsk'ho, Nana a Bratra, ſwojej Winizy ſwjerneho Dijewarja. — Poj! jemu djeſche: „poj! ja zu egi tu Šdu, tu Šdu teje Šwjernoszie, kotruj ty tu poſkaſaw by, we ljeſiſhim Živenju podacj!” —

Won, won woſaſche Teho, we wjeſſje najſkladniſhim Czaſu ſa Nieho, — ſa Was, — a ſa Was, — Hacj runje nam ſo tak neſda, je tolla tak, dokelz won niežo Neſkladn'ho nemože czinicj. —

A won budje tejj junu, — dyž Hohrjestawania Ranie ſi Weſelom ſaſhwitacj budje, Mu ſi druhemu Molej tak woſacj: „Wotucj! ſtaraj! dji nuž, tam ſi Weſelu twojego Knesa, ſwojerny Wotrocisko! wſmi, teho Živenja neſwojadnu ſtronu!”

A won budje ſo febracj — ſi Weſelom witacj tych ſwojich, hohrjestanyacj — a pojndje, ſi Kraſnoszi ſwojego Knesa. —

O ty wožoka Nadžija! Lajče ji wežole Sswjetki steja wokoło nas — posbjencze Woko a ladajcze — schudżom dżejz wonie ho wo-broci, widziecze Rómadu Sswjetkow.

Sawita se Ssmerecje hjelym Schlewerjom, lejzi ta zyka Natura tudy psched nami, we łobokim Spanju teje Symmy. — Ale wy wjeszje, so to pschezo tak nebudże. — To schtoż spi, budże wotucziej — schtoż semrete je budże wožiwicj, — we zykej Naturi — dyż Symmy Cjaż ho minycj, a naljetny se ſwojim Rschewenjom ho bližicj budże. Tamne semrjete Schtony budža ho woblisciej, tamne schescherate Kerki ho we rjanej Wyšchi hordzicj, tamne proste Hohna Kložy nesz — tamne smersnjene Wuki ho felenicj — a ta Krvjetka, kotrejz Mjesto wy wjaze neſnajecje, budże ſrjanymi Barbami, a ſražnym Wonenjom was wokſchewicj. —

Haj to budże! prajice wy schizy — žana zwyſlata Myſl ne-ſlabi wam tuteje Nadžije weſeli Troſcht — wy wjeszje to wjeszji. Haj to, schtoż spi, budże wotucziej — ichož njetk we Ssmerecji lejzi, budże wožiwicj, hacj runje njetk žane Žiwenje nepokaze, ale jeno hohtu Ssmerec: da budże tolla to Žiwenje ſažo pschindz! ſe Ssmerecu ſo bjudzicj, a kraſnje ju pschemož. Haj Schitko, Schitko pojndze ſe Ssmerecje k Žiwenju! —

A to Czjelo teho Czlowela jo nedyrbjało? — niz? to dyrbjało we Ssmereci ſawostacj? — wjecznje? — Nje! to nebudże!

To mjesto, na kotrejz my ſtejmy, je ſwiate — tu ſu roſhyte te Czjela tych Bratrow kotsj predy nas wokani bydu — to ſu Ssyły Boże, kiž k Wjecznoszi ſrawja. — Budże ton, kiž tu ſemrjetu trawnu Krvjetku, ſažo k Žiwenju wedże, te Czjela ſwojich Czlowekow we Ssmereci woſtajicj? te Czjela ſwojich Djecji? tych Djecji ſne-ſmertnym Duchom? ſa kotrejz won ſam ſwojego Symna do Ssmerecje da? — Nje! to nej možno! nje! — won budże, haj! won budże jich ſchitkach k nowemu Žiwenju ſbudzicj!

To je wulka, wiesta, troſhtna Nadžija kraſna —

Haj je wjazy hacj Nadžija jeno, je wežela Wiestosz!

Toh ſam ſwietli tej ſamej we Šelovi; kaiž we Naturi —

Ieho Mordwi budža živi — a ſ Czjelami ſtancj! — .

Haj to budże ſo ſtač, psches Moz teho žiweho Boha!

A njemu da ladajmym hohrje, dyž Šrudnoſz naſche Woko do Rówa delſe cjenje — dyž pschi Mahrach tych Lubych, kotsj tudy tak

drošy nam bježu, palate Sôylsy so psches Liza nam lija -- dñj Wutroba kamač nam ze, a Troscht nam došahač necha. We tej sfaczejatej Smereci teje Natury, poſnajmy teho Žiwenja Sôylnosz, kotruž Boh dowschitkeho połožiw je, ištož won k Žiwenju stwori. K njemu poſbjenny Ducha, so modlio w Duchi a Prawdzi:

Bozo! Wože! Kneže teho Stworenja! Kneže Žiwenja a Smerecie! na ſwiatym Mjeszi Twojich Sôyłkow, ſtejimy my tudy, ſbijenushî Wutroby psched Tobu — na Nadziju pſichodnieho Hohrjestacza, do cijicheho Klina maczerneje Semje porebač, to Czjelo, jeneho Twojich Wotroczkow, kiž po naſchej Myſli, tym ſwojim a nam, zu ſahe wſatv by. — Alle ty wokaſche jeho, jemu tu Sdu dac, tu Sdu teje Sôwjernoszje, kotruž won, we Hamczi, we domi, a ſchudzom tak sprawnje ſjewi! A ty budzesch tejj jeho, ſe wſchjemi kiž tudy, a w kojzdym Blaku twojeje Semje, to dolhe Spanje teje Smerecie ſpja, ſbudzicž na tamnym wulkim Dnju naſcheho Jefuša! Ach nech je, a nech wostanje to, pſchi kojzdym Porebi, naſcha Nadzija wulka a wjesta! Wobtwerdž ju tejj dzenſa, pſchi tutym Porebi we naſchich Wutrobach! Alle wuſtysch tejj naſchu poniežnu Proſtwu! Lij Ty, Wože teje Nady! Twojego Troschta ſlotke Kſchewenje, do tych ſranjenych Wutrobow, tych ſawostajenych Šrudnych! Bydž a wostajn Ty, ton dobrocziwy Saſtarar, teje ſtuženeje Wudowy — ton starath Nan tych woſyroczenych Djeczi — ton nadny Troschta teho ſrudneho Bratra — ton možny Spokojer tych žerjatych Pszechzelow — ton ſhwjerny Paſtyr teje lubeje, wot njeho, po Twojej džiwniej Radzi, tak ſahe wopuſtcejeneje Woſady.

Sdjerž naš na tym Puczu, po kotrymž won naš, po Twojim ſkłowi khodzicž wueſeſche, so bychmy we prawei Wjeri do Jezom Kryſta Twojego Sôyna naſcheho Knesa, jene, tej Wjeri podomne Žiwenje wedli, a wutrali, hacj do Konza — so bychmy, dñj tejj nam po Twojej Wohli, ta ſchtunda teho Wotsalczenenja biež budze, bes Rohsy naſchej Woſci ſandzelicž, ſimjerom we naſchich Rowach ſpac, a junu ſ Weſelom, te Hohrjestawanja witacž moli! Wuſtysch naš, o luby Woſe, wuſtysch naš, twojeje Luboſzje, a Jezom Kryſta dla! Hamen.

Wudospołnjene narodne pěsnički.

Podawa M. Hórník.

I. Wólność.

(Smolerjowe Pěsnički, I., str. 49.)

Tutej pěsničcy předstaja so tale jako prěnja štučka:

Kotraž holca bjez barbow,
Njech dže z hólcami do Serbow,
Wino barbu dawa.

II. Přeměnki.

(Smolerjowe Pěsnički, I., str. 155.)

Tejle pěsničcy přistaja so 3. a 4. štučka takle:

Loni sy khodžila kaž truna,
Lětsa ty khodžiš kaž tuna.

Loni sy khodžila huj, huj, huj,
Lětsa ty khodžiš puj, puj, puj.

III. Kačka.

(Smolerjowe Pěsnički, I., str. 215.)

Po tamnej jeničkej štučcy, hdžež so město „skopa“ tež „popa“ staja, so dale spěwa:

Hlej wšak, hlej na toh' popa,
Kak wón swoju žonu skopa.

Što so tam tak zyboleše
We fararjowym wowsu?

Pop tam Hanku wěrowaše,
W kolijowym wěncu,

A w wilkej tej šubje
A w roztorhanym rubje.

IV. Husarjowa njewjesta.

(Smolerjowe Pěsnički, I., str. 252.)

Jeničkej tamnišej štučcy přistaja so druhá:

Ty by wjele lěpje bała,
 Hdy by sej mje wzała,
 Hač zo sy sej husarja
 Za bréjerja brała.

V. Wutupjene město.

(Smolerjowe Pěsnički, I., str. 284 a tutón zešiwk Časopisa.)

Po 3. štučcy přistaja so štwórta:

Tón so joho takle wopraša:
 Čohodla ty płačeš, syno boži,
 Haj syno boži?

Dale rozdžela so tam „krawy mječ“, „čorný kříž“ a „wulki cejch“ a spěwa so jako něšto wosebite třeče:

Na čo tón wulki cejch znamuje?
 Znamuje, znamuje wulki hłód,
 Haj wulki hłód.

Město Smolerjoweho „knajb“ a Dučmanoweho „cajsk“ (po woteznaču słowa je skónčne „přilečeć“ prajene wot njeho) spěwa so tež „knajché“ (štož mam za němske „knecht“, podryčne „knajcht“ = kriegsknecht, tež „schinderknecht“), mjenujey:

Budže so zebrać mały knajché,
 Hišće je budže jim z rukow drěć,
 Haj z rukow drěć.

Skónčne mój variant, kotryž sym wot swojeho nana Jakuba Hórnika we Worklecaх slyšał, njespomina na „wojakow“, ale jenož na „fórmánow“ a kónči so takle, wuwostajo Smolerjowej poslenjej štučcy (rynč 49—54):

Woni na te městačko zhadowachu,
 Hišće sebi takle prajachu,
 Haj prajachu:

Kajke bě tole prjedy město,
A nětk je tu kamjeń na kamjenju,
Haj na kamjenju.

Mały kusk dale tam přijědžechu,
Ničo tam wjacy njesłyšachu,
• Haj njesłyšachu,

Hač wulkich tych ludži wulki hołk,
A małych tych džéći wulki křik,
Haj wulki křik.

S. Marijne čeknjenje.

Wot M. Hórnika.

Variant k Smolerjowym Pěsničkam, I., str. 275.

(Hlós: Z tamneho boka jězora, abo: Ha hdžeha je mój rzy kón.)

Sył je tón khudy mužik
Swój ječmjeúk při puću,
Nimo njeho je šla žónčička*)
Ze swojim móličkim džéčatkom.**)

„Přińdž Bóh k tebi, mužiko,
K temu twojemu ječmjeńčkej.
Wot jenoh' kóncea jón dosywaj,
Wot druheho jón zažnywaj!

Nimo tu póńdža hrěšni židža,
Nó mje ty tola njepřeradž;
Dha tola za mnu njepowjedaj,
A tež mje njezapréj!“

Marija za hórku běše zašla,
Hrěšni židža hižo čehnjechu.
„„Přińdž Bóh k tebi, mužiko,
K temu twojemu ječmjeńčkej.

*) Variant: Marija.

**) Druzy séahuja prěnjej rynčkaj do jeneho a spěwaja jako 4. potom:
Z Jězusom Khrystusom.

Njeje dha tu žónska nimo šla
Ze swojim móličkim džéatkom?“
„Njedawno *) tu jena nimo džéše,
Hdyž sym mój ječmjeńčk dosywał.“

„„Ty tola, stary mužiko,
Tak jara hłupy sy.
To džé je jědnače tydžeńkow **)
A dwanače njedželkow.““

Wróćichu so zasy wróćichu
Ći hrěšni židža dom.
Wšitkim su džéatкам hłójčki stamali,
A Jězusa Khrystusa njenamakali.

Spěwaj.

Wat *Handrija Seiterjá*.

I. Tón wjele krasniši Bóh.

Khodžach z nalěčom po zemi
Jeho pychu wohladač,
Wukhwalach ju z khěrlušemi,
Cheych so na njej zradowač:
Ale krasniši sy, Božo!
Běše moje wuznače,
Najwyšše sy moje zbožo,
Khěrluš mój a wjesele!

Čoplych krajow wjetšu kras-
nosć
Duch mi staji před woči,
Kajka hakle barbow jasnosć,
Je tam a swět zaronski.

Ale krasniši hač skutki
Je jich wulkí stworičel,
Wón wzmi khwalbu, wón samlutki
Jemu duša wopor sécl.

Narodnišća žórłow, rěkow –
Hory, doły překročach,
Srěbach tam srjedž bukow, šmrě-
kow

Čisty dych a wotmłodžach:
Ale krasniša je ruka,
Kotraž to wšo natwari,
Je to wotscéń jeno bělka
Pornjo Božej krasnosći.

*) Variant: Před khwilčičku.

**) Variant: To je so minylo třínače tydžeńkow a štyrnače njedželkow.

Morjo šumić slyšach w duchu,
Hrózby ma a potajnštwa,
Klak so! klinčeše mi w wuchu,
Kajka móć to wulkotna!

Ale krasniše je mjeno
Teho, kiž knjez morja je.
Maš strach před nim? pos'chajjeno,
Lubosć wón so mjenuje.

Pohladach na krasne, mócné
Bože džiwy z wječora,
Widżach hwézdne njebjo nócne —
A hłós we mni zawała:

Hišće krasniši je teho
Trón, kiž knuježi nad nimi,
Wačka procha podslónčneho!
Wón ma stoł tež we tibi.

Kak tam budža hakle krasne
Bydła našej zbóžnosće!
Ma swět rjeňše něšto časne,
Kiž wón prjedyhěta je? —
Je pak prěni dom tak rjany,
K rjeňšemu so narodžu —
K tamnym honam powołany
Rad so jednam ze smjerću!

II. Wuznaće.*)

Ha njejsym tež knjez nadobny,
Nic hrabja, ani kral,
Sym žiwjenja wšak wjesely —
To moja duša khwal!

Khlěb wšědny spokojnosć mi je,
Tu nikom' njepředam,
K tej trjeba njej', kaž widžiće,
Zo złote hory mam.

Swět cyły měj za přečela
Štóž telko potrjebje,

Mi swěrna duša jenička
Dosé k mojom' zbožu je.

A wupanje hdy sylzka mi,
Tu bjeru do kupje,
Kaž rosa róžam nješkodži,
Tak to tež njeje zlě.

Ja najém so a nadžělam
A rjenje naspju so —
Što wjacy, prajće, potrjebam?
Duž khwaleny budž Bóh!

W kotrej podryći pisaše Tharæus w lěće 1610?

Rozestajił Michał Hórník.

Z najstarších serbskich čišćow je hižo dawno žadnostka (hl. prjedyryč Hauptmannoweje ryčnicy) přełožk katechisma wot Handrija Tharæa z tutym napismom: „Enchiridion Van-

* Spěwa so po hlosu: Sym Serbow serbske holičo.

dalicum, Das ist, Der Kleine Catechismus Lutheri, Dabei etliche schöne nothwendige Gebet vnd Psalmen, Vermanung vnd Erinnerung für der Trawe vnd Tauffe, Auch wie man die Kranken trösten soll, Einfältigen Christen vnd sonderlich der Jugendt in den Wendischen Dörffern hochnötig zu wissen, für die Wendischen Güster, damit sie zu gelegener zeit, solches der Jugendt fürlesen mögen. Alles aus dem Deutschen in Wendische Sprache gebracht, sampt fürhergehenden kurzen Unterricht, Wie man recht Wendisch schreiben, lesen vnd aussprechen sol, Durch Andream Tharæum Muscovиensem Pfarrherrn zu Friedersdorff. Gedruckt zu Frankfurt an der Oder, bey Nickel Bolzen. Im Jahre 1610." Z 22 wobrazkami.

Znaty je jenož jenički exemplar, kotryž so jako 50. číslo w Pannachowej knihowni při cyrkwi s. Michała w Budyšinje namaka.^{*)} Tutón leži zwiazany přede mnou. Text drje je w nim cyły, ale prjedyryč je njedospołna; pobrachuja z listna „B“ łopjena 2.—4. a wosebje tak te strony, hdžež ma rozpoznanje wo serbskim pisanju a čitanju stać. Škoda!

Knižka liči wósom listnow w małym 8. a njeje paginirowana. Předłowo njeje serbske, w textu pak su jenož někotre napisma němske. Na předu steji najprjedy we wjazanej ryći spisowarjowe słowčko: Der Avtor zu seinem Catechismo, potom němske poswiećenie (a prjedyryč knižki) štyrjom zemjanam, a skónčne někotre ľačanske epigrammy za Tharæa wot jeho přečelow.

W prjedyryči je wuprajene, zo dyrbi knižka wosebje wucherjam, młodym duchownym a hospodarjam služić. Dokelž ma někotry farař wjacy cyrkwjow pod sobu, njemože koždu nje-dželu we wšěch předować a katechisirować . . . — muž derwegen seinen Aedituum oder Güster darzu gebrauchen. Nachdem aber in den Wendischen Dörffern die Güstereyen etwas geringe, daß man zu solchen Dienst nur Idioten vnd Handwerksleute, die sich dennoch kümmerlich erhalten mögen, annehmen vnd solchen Dienst mit jhnen bestellen muž, welche denn nichts mehr als lesen vñnd

^{*)} Katechismus w přěnim nastawku tuteho zešiwka na str. 67 pomjenowany a w Mužakowje so namakacy njeje Tharæowy, ale kruch z knihow „Wustajonje togo Sboja“ z l. 1745, kaž sym so sam přepokazał z exemplara mi na požadanje připoslaneho.

ſchreiben können, wil geſchweigen, daß ſie etwas auß den Latein oder nur Deutſchen, ins Wendische richtig vnd recht bringen ſolten, welches man wol ſehen kan an etlichen Geſengen vnd Psalmen, die ſie haben übergeſetzt: Hilff Gott, wie ſind die von ihnem zerradebrecht, alſo daß man auch darinnen feinen ſenſum finden kan, viel weniger aber Analogiam fidei. — Es kommen auch viel junger Studiosi ins heilige Predigamt, welche, ob ſie wol in ihrer Kindheit vnd Jugendt dieſe Sprache reden können, doch weil ſie dem studieren nachziehen, vnd frembde Lände besuchen müssen, viel von dertfelben Sprache vergeſſen können. — Über das findet man viel Haſhväter, hynedes in Städten vnd Dörfern, die leſen können, vnd Wendisch Geſinde haben, vnd ſolche auch zu Gottes Wort vnd zum Gebet (jhrem Ampte nach) anhalten müssen . . . . Hdyž je na naryč ſwojeje knižki ſpomnił (hl. niže), poswjeća ju tamnym zemjanam, dokelž woni katechismus lubowachu a tež „als gelerte Juncfern vnd Herren vieler Sprachen erfahren ſein, auch die Wendische Sprache oft gerühmet, vnd darneben angezeiget. Wer der kündig ſey, vnd luſt in frembde Länder ſich zu versuchen habe, damit in vielen Ländern fort kommen könne. Wie auch deſſen Zeugniſ giebt der berümbte Ritter Bartholomaeus Georgeviž, in seinem Büchlein, De Turcarum moribus, der 13 Jahr in der Türkey gefangen gewesen, vnd ſiebenmal verkauft ist worden, der ſchreibt von der Slavonischen oder Windiſchen Sprache alſo: Scias etiam, quod omnibus hac lingua peritis tuto adire licet Croatiam, Dalmatiam, Russiam, Valachiam, Serviam, Bohemiam et Polonię, quamvis propter provinciarum distantiam, in quibusdam vocabulis et prolatione non nihil diſferant, ut Itali ab Hispanis, Germani a Flandris.“

W čestnym ľačanskim připismje khwali Tharæowe džělo a wobswědča mjez druhim M. Christophorus Treuer, pastor a inspektor w Bjeskowje, zo ma 40 serbskich cyrkwjow pod sobu w bjeskowsko-storkowskim wokrjesu, kiž běchu we 18. stotku hižo přeněmčene.*). Epigrammy (z kotrychž jeho jedyn Tharus mjenuje) su tež ľačanske. Jedyn rěka takle:

Andrea non es plebejā ex indole, summi
Vandalice reseras nam sacra jussa Dei.

*) Přirunaj Hauptmannowu prjedyryč grammatiki 1761.

Ver tibi floret adhuc ætatis, et arte salubri
 Est laus se doctis adsimilare Viris.
 Ergo quantumvis non vult persolvere mundus
 Pro meritis tantis præmia digna tibi:
 Tu tamen haud cessa, sed contra ardentior ito
 Ingenii pandens pignora multa tui.
 Ipse opifex rerum solvet de culmine coeli
 Solvere quæ mundi turba maligna negat.
 Instar Phœbeæ splendebit lampadis olim,
 Qui veram docuit cœlica ad astra viam.

Wo Tharaeu so hewak ničo njewě, hač zo běše z Mužakowa rodženy (na titlu mjenuje so Muscaviensis) a zo běše we Friedersdorfje w Braniborskej, něhdže 6 hodžinow wot Barlina k krótkemu ranju, lutherski farař. Wjacy knihow drje njeje wudał (hač runje w prjedyryči praji, zo chce sčeńske knihy z wučbami a modlitwami serbsey přihotować), hewak bychu to pilni ūžiscy bibliografojo a stawiznarjo naspomnili. Nastawk wo delnjołužiskich wučenych a wosebje wo wučenych Serbach w přením zwjazku zběrki „Destinata literaria et fragmenta lusatica“ z lěta 1738 a t. d. (str. 809) ničo druhe wot njeho njeznaje, a w podobnych pozdžišich zběrkach a powjesčach wo Žužičanach tehorunja njejsym ničo nadešoł.

W kajkej dha ryči abo podryči pisa tutón Tharæus? Spomnjeny nastawk we Destin. lit. (str. 810), zawjedženy přez přimjeno Muscaviensis praji: „indem ich deſſen Buch iſo nochmahl anſehe, so iſt es der Dialect welcher von denen Wendem um Muscau herum geredet wird.“ To su wšelacy druzy, original w ruce nje-mějo, po nim wobkrućeli.*). Tola to je wopak. Tharæus nje-pisa po mužakowskej abo namjeznej ryči, ale po mojim přeswědčenju delnjołužiscy, a to we storkowskej, nětko wotemrjetej podryči, kotruž tamniši Serbja („Sarbi“) tehdom „sarska rěc“ (Sarška Rieß) mjenowachu (hl. předsłowo).

*) Přir. Knauth, Wend. Kirchengeschichte str. 409 (hdžež zmylnje Thiaræus steji); Otto, Lexikon obert. Schriftsteller und Rünsler, str. 387; Jenč, stawizny serbskeje ryče a narodnosće w tutym Časopisu, 1851—52, str. 59; Pful, Hornjołužiska serbska ryčnica, Časopis 1861, str. 17; Hörnik, hl. Slovník Naučný, VIII., str. 919 a 920.

Wón w prjedyryći zjawnje powjeda: „Derentwegen . . . . habe ich den Catechismus Lutheri . . . . in Wendische Sprache gebracht, wie man sie fast in ganz Nieder Lausitz pfleget aufzusprechen. Ich weiß aber gar wol, daß in keiner Sprache so mancherley idiomata sein (sic), als eben in der Wendische. Denn ein ander idioma ist, so gebraucht wird in der Herrschaft Storkow vnd Beßkow, doch auch wirds in Beßkawischen viel anders aufgesprochen, als bey uns im Storkoschen, wie auch im Lübenschen. . . . Ich habe mich nach meinen anbefohlnen Pfarrkindern richten müssen, vnd es also geben, daß sie es verstehen mögen.“*)

Ryč w kničey samej to dopokazuje. Wona je delnjo-
łužiska we formach a słowach, n. př. tog', plur. kazni, mo-
jich nuz, spat hiš, dajta sebje ruce (zmylk čišća: daite); smy
para, błožke (a zbožne), warcaś, wobżarbiś (zastarać) łydyna,
imerny (immerwährend, ewig, nětko nimerny, wěčny) kromje
(ohne) a poromje, lěc (hač) a t. d. Te słowa njejsu ani na-
mjezno-mužakowske (přir. prěni nastawk tuteho zešiwka wot
Wjelana).

Před wopisanjom tudy nałożowaneje storkowskeje pod-
ryče, podawam někotre kruchi z Tharæa.

Thä czechisch Bosche Kasny.

Tha Perweischa Kasn. Tü nederbisich drugich pschi . . . ov meesch.

Tha druga Kasn. Tü nederbisich togo Meenä Boschego nee-
wuschitne do twogich whuſt brasch.

Tha tschescha Kasn. Tü derbisich then sweetü czechen swetciſch.

Tha sworta Kasn. Tü derbisich twoiego Boschtza a Maczeere
w sczi meesch, asch säh tebe dobre poische, a dluwike schüweene
smeciesch na seemü.

Tha Peeta Kasn. Tü nederbisich mordowasch abo huſſmeerczowasch.

Tha Schossta Kasn. Tü nederbisich Manczelstwa lamasch.

Tha ſjodma Kasn. Tü neederbisich Kradnuſch.

Tha woſſuma Kasn. Tü neederbisich fälſchnüſch ſnakow gronisich
na twoiego Blisčego.

*) Dališe wěscé zajimawe wuprajenja wo ryči a prawopisu pobrachuja w
mojim exemplaru.

Tha czschewáta Kaſn. Tü neederbiſch poſchedaſch twoiego Blis-ſhego Weeſchäh.

Tha czajjata Kaſn. Tü neederbiſch poſchedaſch twoieg Blisheg Schonū, Parobka abo Knechta, cZewky, Skotu abo niczego zogſch iogo io.

Tha Weera,

Ragk tu ſhamu jaden Gohſpodär ſwogei czeeláſchü nei pſchopſczei derbi pſchotk czarſaſch.

Ja weerim w Boga tog Woſchža Neimotzneiſchego, Stworizela Neebes a tege Seeme. A w Jeſum Chriſtuſſa joko letnego Ščuna naſchego Kneesa, kensh ſpodiadt jo wo togo Sweetego Ducha, na-roſhil säh wot Marie tege Kneechnū, czeerpel ſpod Pontio pilato, kſhiezwani, humrel, a pokopan, doloi ſtupil k hehli. Natschesy Zhen ſajjäh gohre ſtanul wot ſmertzy, gohre ſtupil do Neebāh, ſeichy na pſchawei Rucze Boga togo Neimotzneiſchego Woſchęza, wotkotährüch meest ſajje pſchisch buſcho k ſzczeschnu tük Schuwüch a tük Humar-lüch. Ja weerim w then Sweetu Duchi, jadnu Sweetu Kęzeczyansku cZerkevi, Jadno ſgromaschene tük Sweetüch, wodawana tük Gre-čhow, Goherſtawana togo cZeela, a iadno weeczne abo immernäh ſchuwene, Amen.

Then Woſchž Raſch.

Woſchtz Raſch kensh ſjü w Neebu. Husweeczonäh buſhi twoie Meeno. Pſchischí knam twoie Kraleſtwo. Twoia wohla säh ſtane, haw na Seemi acko tham na Neebu. Raſch ſchednū Chleb dai nam cZenja. A wodai nam naſche winū, iacko mü wodawamü naſchüm Binykam. A newež naſh w ſpütowane. Ale wümoſz naſh wot ſcheie Sloſczen. Amen.

Z přidateje wěrowanskeje agendy.

Dokulasch N. a N. iaden drugemu ſtei to Weerowánſtwo ſlubilei, a teke zſchy raſü gore wolanei, a ničti säh neio namakal a meſu gronil, nato teke nent ſebe tei perſtzana a pſchawei rutzä dalei, Ga ia ieiu nento gromadu dahm a ſwáſchom, W tom Meenu Boga Woſchtza a togo Ščuna, a togo Sweetego Ducha, zo Boq gromadu ſwescho, neederbi ſcheden Zloweg ſcheidowaſch.

A Bog then Kneesz czascho, wono neio dobre, asch then Zloweg jäm io, ia cju iomu iadnu pomotz huczünisch, katra säh knömu szarschü: Ga dha Bog then Kneesz iadno dlüboke spane padnusich natogo cZloweka, a Won hujsnu. A Won wähsa iogo Robro' iadno, a samknu to meesto s czeelom, A Bog then Kneesz swari iadnu Scheensku stogo Robra', kotre Won wo togo cZloweka wähsal bescho, a pschiweesäh tu knömu. Ga czascho then Zloweeg, schacko to io Kosz wot moiege Koszy, A cZelo wot moiego cZeela, Wona buscho Muschczüna ab Manczolka pomeenöna, pscheto asch wona wot Muscha io wesatta. Togodla buscho iaden Muusch swoiego Woschza a Maschere abo Matku spuschezisch, a pschijswoge Schoone wostasch, a wonei buschotei büsch jadno cZeelo.

Z křeńskeje agendy.

A woni pschinezzechu Zischetka k Jesuſsu, abü won sä gich dotukal. Ta Požlū pak wartzachu na täh, kensch ge nessechuh. Ako pak to Jesuſ hüpüta, wordowa won gorniwü a czascho knim: Daischo tüm Zischettam kumno' pschisch, a neewobaraaische gim, pscheto takich io to Królestwo Boschä. Sawerne ia gronim wam, Chtosch to Królestwo Boschä tač neewežmo' ako iadno Zischetko, tehn neebuscho nusch pschisch. A won ieh koschasho, a klaschescho ruczä na ne, a schognowasche gich.

Z modlitwów pola khoreho.

Moi lubü Pschijatzeel, gladai zo Bog ten Kneesz io natebe žünil, Asch won tebe nent Sawoschtzowei, smilneiu Wutschobu, schigkne twoie Grechi io wodal, a Christus saplaſchi iomu taki wehliki zaschky dlug fatebe, stüm asch won swoge Zeelo a Kschei io do smerschi dhal, kotre tü nent kiednemu pantu ab žasü sū kſebe wähsal kwodawanu' twogim Grecham, asch tü psches tu Wehru iadno Zische Boschä wardowal.

Z hornich textow je widźec, zo je prawopis jara hubjeny a zo je tež čiščeńskich zmylkow, wosebje drje dla zdalenosće čiščeńje, jara wjèle. Tola su kedžbnemu čitarjej knižki wšitke zmylki jasne, hać na jene městno w listnje 5 žopjeno III., mjenujcy: ſta herdü ſta.

Z vokalow su njewésce woznamjenjene: ě, y, ó; tež mjehkosć před nimi a za nimi so njestajne piše. ū abo ū placi za „ju“, ū za „y“: **Iūbū** = ljuby. ð abo ð = „jo“ abo tež „ob“: f nōgo, z njeho, satopón, zatopjon, stanó, stanjo, grón, groń, wotwór, wotwoř. ā abo ā abo ä = „ja“ abo ab abo „e“, ale z małym wuwzaćom jenož na koncu słowow; n. př. ſemā, zemja, wogláðaſh, wogljadaš, Woltharā, wołtarja, groná, gronja; (dopakaz je runožynk: Až naše wusta si ḥwaſa — twojego woplěwanja dla); stan, stań; ſaſſā, zase, wotmütah, wotmyte, ſäh, se; wäſaſh, weześ (wzać).

Z konsonantow brachujetaj pismikaj „l“ a dž (ſčar ſčumū, zdžaržymy) a „ž“, wšě druhe syčawki pak su často w tym samym słowie jara wselako pisane a mjehkosć tež njeje woznamjenjena, kaž we substantivach verbaliah na -ne abo we adverbiach: Schüwene, ſmiłne, gnadne. Teho dla njemóžu hišće z wěstoscu prajić, hač w Tharaeowym času w Storkowskej njebechu hišće zbytki njeskóncowanemu našemu zynkow „c“ a „dž“, nětko delnjoserbscy = „š“ a „ž“. Tajke zbytki w překhodze zdadža so być n. př. cſchelo (pódla čelo, dopokaz jeſčiſhō, jěſco) čelo, pеſčj, pěć (pjeć); ctžſhō, džo, žo (dže), ʒſhiſhē (džiće), cſchō a ʒſhō, džo (hdže), cſchen a ʒſhen, džeń, cſchewáta, džewjata, f ſſuczſhenu, k sudženju.

Dla tychle njewěstošow a dla zrozumliwoscę pisam w slědowacym přehladu wosebitosćow Storkowščiny po nětčišim analogiskim prawopisu, nałożuju jenož „š“ a „ž“; „l“ = twjerde „l“, „l“ = lj a t. d.

1) Storkowščina lubuje přidych „w“ bóle dyžli „h“: wupołny, wobelžomy (wobelhamy), wucba, wutřoba, do wust, tola tež: humarły (pódla wumarły), humožnik (pódla wymožnik) a t. d.

2) Wona zaměnja rady **A** z „a, ą“: casto, přisagamy, přescaganje, huſažony (wučeženy, wučechnjeny), wobsažone, za-wjazane, rjadny (nětko rědny, rjany), žasata, gladaš, pogladnuš; tola tež: swěty, žékowaś, zaklěty, požedaś (abo požedaš?) a t. d.

3) W sklonjowanju substantivow je dativ hišće -owi a -oji město nětčišeho delnjołuž. -oju: Christusowi, mužoji, krjoji (Nom. keř), k Titoji (Títogi). Vokativ: Bog, duch, přijašel;

tola: knježo! Ta „knježa“ je hišće singular a kollektivne trjebane, nětko „te kněža“. Genitiv plur. je rady krótki: z tych słów, z mojich nuz. Dativ. plur.: žěsom & žětkom.

4) Pola přidawnikow, ličbnikow a naměstnikow je dual kaž nětko: tej dva mudrej krala, dwa njerownej woła; manželskej clownjeka; wej wobej; nad wama, jima, tyma nowyma a t. d.; pjerwej, erſten&. Komparativ: starejši, prědnejši. Superlativ: nejmocnejši a t. d.; kotary, kotery, kotry a t. d.

5) W słowjesu njestajnje wukónča 1. pers. sing. na „-m“ z rědkim wuwzaćom: mogu, pŕosu (pódla pŕosym); 2. pers. bužoš, coš m. chceš, znaješ, troštuješ; 3. pers. buže & bužo, pišo, nje-móže & njemóžo, nochco, zawježo; wymoże, přinjese, njechce, warnuje a t. d.; dual: 'cotej, bužotej, požđatej a t. d.; plur. 1. pers. žékujomy; njemóžemy a t. d.; 2. pers. mašo; wobħħu-jeſħe (wobkhowače, kaž česki: kuju wot kowač); 3. pers. maju, poznaju, zapocnu, budu, chceja, cynja, boja se, stoja, wuca, gronja, znja, spominaja, derbjja & derbje (derbee, nederbe a t. d.); imperativ: buži, wezmi, bydli, rjekni, stulaj (wusta!), wuknišo; žíše, dupše, wuccé, jězce! infinitiv: wjesći, přinjesć, chožiš (nic chojžiš); particip. goruca, stojucy, spominajucy, zamcete & zam-cyte; chceł & chał (plur. chceli), wymogł a t. d.; hustawjone, postawjone, zgubjene & zgubjone a t. d.; njebužo byś; partic. perf. passiv. spodjat, dupjon, křicowan, wezet, dato & dano, pisano, přelata a t. d.

6) Ze syntax je zajimawe: præposicia „w“ z akkus. w Je-sum Christa wěriš, w ten swęty Duch, w njewěru, w cwyflowa-nje, nurjenje w tu wodu, w sromotu zawjesć a t. d.; za jogo wolu, za jogo prawdosću a t. d.; přešiwo Bogu a bližšemu; Noah sameg wosymeg.

7) Słowa a formy, z rědka trjebane abo zabyte su tele:	
bawerski, němski.	humjetk, Vorwurf; bjez humjetka.
bydlník, ein Freier, Besitzer.	hušář = wyšář (kotryž je wyše)
cći = scí; ku cći.	abo husář.
čaza abo pant: k čazy.	chléb; ch. ze sydrom
dobjerak, dobrawnik, der Erbe.	imerski, -rny, immerwährend, ewig;
držanje = džanje.	imerstwo, -rnosc, Ewigkeit.
gardy, nic gjardy.	ješćim, hišće, dl. hyšcer.

kadka (fatfa, vide Chojnanus dimin. wot kadž) Taufbecken, dupa.	njectny, njepócciy.
krasyé, porjeńšic.	pácerje = modlitwy; p. spěwać.
krolestwo = kralestwo.	parobk, Rnecht.
kula, Reule, Stoč.	pjerwej = nejpjerej.
labrik, Joch.	přemoga, móžnosć, zamóžnosć.
letny = lutny, lytny, lauter, eigen, blos sein: lutna dobroš, lutnu štrofu; jadna lytna woda; swojego letnego syna, waš letny život, w swojej letnej wjaži, swoje letne grëchi, w jadenletny imerny Bog; vide Jakubica, str. 17. swojego letnego požuda, lěpje: požda, požeda; conf. samlutki.	prorok = profeta, wěšćeř, conf. Jakubica.
knigły gronow, knihi přisłowow.	prostnosć wutřoby, Einfalt des Herzens.
ludski abo lutny: ludſke tellare liſacj.	rěwniwy, erzürnt, brennend.
matka = mačeř.	stacny, tugendsam, redlich, ehrlich.
mužcyna, mužčina, mužica	tacba abo tačba, (starosł. TATĘSA, furtum), Betrug; křadnjenje a tacba.
manzołka, mandželska.	toplaf, drje toflař, Schlemmer.
	trunašk, Trunf; tr. piwa.
	wobcazyš, beschwören.
	wobmocniš.
	wokosély; w. Farao.
	zastojk, dobry, gutes Regiment.
	zrědny, zrjadny.
	žarebny, ſorgsam.
	ženšcyna abo ženščina, žónska.

8) Jako přisłowa a přisłowne hrónčka trjeba Tharaeus: Bogatu žonu som wezał, — z tym som moje knjestwo předał. Dlujka suknja a mała budka přikryje wjele chudoby. Błožki ten gospodař, kotry swoju solnicku a kromicku ližo a te nogi pod swoje blido tka. Wostań w zemi a kubli se stacjie!

Kajku podobnosć ma storkowščina abo podryč Tharaea w přirunaju z druhimi staršimi knihami? Zda so, zo Tharaeus na Mollerowu serbsku knižku (z lěta 1574) z cyła njeje džiwał; hižo prawopis tuteho je hinaši. (Přirunaj: Jenč, Najstarša serbska čiščana kniha a jeje spisař. Časopis 1858, 2. zeš.) Moller piše, kaž so wokoło Třupca wupraješe, n. př. kótarych, (futtarieb), pódarił (puđarij).

Spodžiwne je, zo Tharaeus tež słowo „prorok“ (profeta) trjeba, kotrež z Jakubicy znajemy. (Přir. Lotze, Brief des

Jakobus, str. 23.) Při všej podobnosći Tharæoweje a Jakubicoveje podryče widžimy z Wjelanoweho nastawka (Namjezno-Mužakowska wotnožka serbštiny), zo je Jakubicova podryč Mužakowskej najbližša. Dyrbimy ju k dołhemu ranju wot Mužakowa, wokoło Trěbulow a Łubnicy (hl. str. 66), pytać a móžemy ju Žarowsku mjenować. Wosebitosé tuteje je: 1) zo druhdy korjeńske „g“ woslabnje: wohledenie město: woglédaje (Epist. s. Jac. 1, 23), wohledał m. woglědał (l. c. 1, 24), hlej m. glej (l. c. 5, 9); 2) zo druhdy „kr“, „pr“ a „tr“ njeskónco-wane wostanje: frajša, proſij a proſba, trawa.* Zo by nosowku A hinak přeměňala hač Mužakowština, nochce so mi wěrić. W rukopisu Jakubicy je drje „y“ abo po prawym „ě“ z „u“ (snadž někak wosebiče znamjenjenym) date a ma drje so město: zwudne, juſigk, ſwerutt, poſchudow, poſchudacze, ſchuły a t. d. takle: zwědne, jězyk, zwěrět, požědow (požyd m. požěd je wopak pisane, kaž „nesfrýdnoscj“ m. njezrědnosć w 3. stawje lista s. Jakuba abo w starych lutherskich hornjoserbskich knihach „jýš“ m. jěsc), požědače, želi (žnjeli).

Z teho všeho slěduje, zo njesměmy ani Jakubicu ani Tharæa wjacy do hornjoserbskeho pismowstwa lićić; přetož wobaj pisataj po delnjoserbsku. Praju „po delnjoserbsku“, nic „po delnjołužisku“, dokelž delnjoserbska naryč na wšech stro-nach daloko přez lužiske mjezy so přesčeraše. Tute jejne mjezy hodža so nětko jenož z pomocu skaženych městnišćowych mjenow (mjenow městow, wsow, rěkow, jězorow, ležownosćow a t. d.) spóznać. Wona mjezowaše k ranju z pólščinu, k poł-nocy a k wječoru z połobščinu. Nomina propria pokazaja, hdyž budža něhdy nadrobnje wupytnane, hdže delnjoserbščina přestanje; přetož pólščina z połobščina (kotruž poslednju nje-boh professor Schleicher tež „westlechisch“ mjenowaše) mě-ješe a ma hišće stare nosowe zynki, kotrychž zbytki su so druhdy tež w přeněmčených mjenach zakhowałe. K połnocy je delnjoserbščina drje hač kruch přez delnju Šprjewju wjele niže Storkowa dosahała; přetož hakle niže Barlina namakam

*) Lěpje by so tale podryč wopisać hodžila, hdy by k. Dr. Lotze abo něchtó druhí cheył hišće wjetši kruch Jakubicy (snadž jene evangelium) w čišću wudać. Tež do našeho Časopisa, kiž chec archiv za serbščinu być, by so tole hodžilo!

na njedrobnej kharče mi přistupnej wěste „lechiske“ twórby, kaž Wandelitz (Wantlitz) a t. d.

Skónčenje porjedžam čišćeſki zmylk; na str. 111 ma rěkać 6 mil, nic 6 hodžinow wot Barlina.

Příklad mužakowskeje podryče.

Wučahnył *M. Hórník*.

Jako přidawk k wustojnemu nastawkej k. Wjelana wo na-mjezno-mužakowskej podryći zda so trěbne, zo by so kruch texta z tam pomjenowaneje knihí (hl. horjeka str. 62) podał; přetož tale kniha njeje kóždemu ryčespytnikej přistupna. Wu-zwolam „schularske modlitwy“ na str. 210 a scěhowace. Wone su po pismiku tajkele.

1) Pschi tým sachopenju nowego tydženja.

Knejo hlyšč moje ſłowa fedžbuj na moju rez ſroſmej mojo wolanie, moj Kralo a moj Božo, pschedtož ja zu ſe psched tobu modlicž:

Nebeſki Woſchzo, zož ty ten prawy woſchz ſy nadewſchyžkim foterymž džjeczi praja we nebeſach, a naſemi, my twoje chude džeczi modlimy ſe ktebi, pschi tom sachopenju togo nowego tydženja, a pschedomu psched twojo wobližo ſkwalenim a ſ džekowanim. Pschedtož kraſna wjez jo tomu Knesoj ſe džekowac̄ a kwalbu ſpjetac̄ twojomu menu, ty najwoſchi. My kwalimy tebjo, ſo ty naš ſtwaril a naš aſch how ſtymi naſhimi ſ deržal ſy; my kwalimy tebjo, ſo ty naš wumogl, a naſche ſ gubjone dushe psches tu frej twojego Šsyna wukupil ſy. My kwalimy tebjo, ſo ty naš we naſhzej ſcěniž wuſwecjil, naš k twojim džecjom gore wefal, a psches twojo ſłowo na žorajſhem dnju natwaril ſy.

Aſch how ſy ty naš pschineſl, luby nebeſki Woſchz, aſch dotal ſy ty nam psches mjeru wele dobrotoſ wac̄jeli a na duschi wopo-kaſal, wodaj nam ſchizke naſche grjechi ſkotrimiž my luthy gnjew a negnadu ſaſlužili ſmy, pschedupſchę naš po twojei ſmilnoſci, a nech twojo pojognowanje ſtym tydženjom wobnowjone budžo.

My ſmy ſe ſnowego we tej ſchuli psched twojim wobližom ſ gromadžili. Nejo toſame ſweſholoſcu a ſradoſcu teje wutroby, a ſteju ſadouſcu, potwojim ſłowi ſe ſtalo, kaž by ſe ſ dobrje ſtač

dyrbjalo, da zyl ty to našhomu ūlabetmu roſomoj ūdobremu djeržacj, a tu nerodnoſej wot naš prejz weſacj, a bychmy pſches ten zyl tydjen ſloſtrom a ſweſholoſeſu do ſchule piſiſhli, a ſſbožnoſeſi mudre ſzinjone byle.

Regeruj naſhogo Wuzarja pſches Ducha teje luboſeſi, a by won naš ſwjetne roſwuzil, ſnaſhimi ūlaboſſami ſejerpoňoſej mjeſ, we wuzenju, warnowanju, ſtraffowanju, a napominanju nadnami nerodnymi džeczimi nepeſteſtal (ſprozny nebyl) a nam kojzdy zaſ ſ dobrym exemplom periwy ſchol. Daj nam pak teſh poſluſhne wutroby, zož ſchizko dobre roſwuzowanje a na pominanje rade gore weſmu. Nech my ſe tomu ſmerskanju pjekni podežiſnemy a naſhego wuzerja niſy pſches trozowanje, ljenoeſej, a napſhеcziwoňoſej, gnjewu newabimy, ale joko po džeczazym waſhnu lubujemy a zeſzimi a bychmy to žognowanje teje ſchtworteje kaſnje erbowali.

Rožwjeſej naš pſches twoje bojske ſhwjetlo, a bychmy wožebnje naſhego lubego ſbožnika JEsom Chryſta ſtwojego ūlowa pſchezo ljepej poſnacj naukuſnuli a daj nam mož ſe ſa joko ſtopiſnami ūledzicj.

Wobarnuj naš pſched falschneju wuzbu, pſched neſbožnym žiwenjom, pſched pogorſhowanim a ſawedzenim ktonu ſ lemu.

Daj nam tomu napſhеcziwo teſh we tom tydjenju na mudroſeſi, ſtaroſeſi a gnadji pola Boja a złowikow pſchiberacj, a tebi ku kwalbe, naſhim wuzarjam a ſtarejſhim kweſelosceſi a naſhomu bliſhemu ſ wuzitku, jako ſejeplki Boje narоeſej.

Požognuj we tom tydjenju twoje zyle ſcheszianſtwo a ſchizke ſtandy togo ſamego. Požognuj wožebnje naſh kraj a naſhu wožadu, a nech wogen, wojna, ropot (neſjednoſj) ſchodny ſmor, a druge krajne neſbožo wot naš daloko jo a wostanjo. Regeruj naſhu lubu woſhnoſej pſches twojego Ducha a ſaplacj jeji ſchizke jeje staranje ſa zyrkwe a ſchule.

Nech te wuzare naſhogo kraja ſiſteju wuzbu a ſe ſhwjatym žiwenjom bes poroka ſwojim gmenam prjotk kojđa, a daj ſo by wele duſhov pſches nich wobročzone a we dobrem možnjone byli.

Wesmi teſh naſhich ſtarejſhich do twojego wobžwarnowanja, nech woni tebjo ſe boja, lubuja a ſe tebi dowjerja ſwoje žive dny, a požognuj ſchizke ſtakci jich rukow, a bychmy ſnimi tebjo we zaſu a wjeznoſeſi kwalili, pſches JEsom Chryſta twojego Šsyna, naſhogo Kneſa, Amen. Woschže naſh ic.

2) Pschi tom wobſanknenju togo tydženja.

Knežo Bojo nebeski woschzo, my ſe džekujomy tebi, pſches twojego Šsyna JEsom Kryſta, ſo ty wotom zylem tydženju nam žiwenje a ſtrowoſc̄ dal ſy, ſo my ſmy mogli gromadu pſchidž a njezo wužitne naukuſnuc̄. My poruzimi tebi njnet to dobre, kotrež my ſtwjego ſlowa do naſchej wutroby a ſpominanja ſgromadžili ſmy. Wobarnuj jo, a by jo ten zart ſaſe prez newesal, a daj, a by to dobre ſy mjo pſches loschty teje mlodoſeje poduſhene nebylo. Dopomn naš ſaſe we vrawym zaſu togo a tamnego kraſnegog sprucha, koterž my wuknuli ſmy, a daj, aſh bychmy pſches to možnje wot grjecha wotdjeržane a kdobremu nawabene byli. Žin naſchu wutrobu kſnej pjekej a dobrej rohli, zož ſwoje plody pſchinezhe we ſcjerpnosc̄i. Wodaj nam pak teſch ty woschzo ſcheje ſmilnosće, ſche naſche grjechi, kotrež my we tom tydženju we ſchuli a ſwenka teje ſameje wobeſchli ſmy, ſmy my gnile ktwojemu ſlowu byli, ſmy my to Rodženje do teje ſchule ſa wobcezne hrjemjo djeržali, ſmy my ſe pſchecziwo naſhomu wuzobniku aby teſch pſchecziwo naſhim ſtarejskim nepoſluſhne a pſchecziwne wopokaſali, ſmy my drugich ſe ſlowami, aby ſe ſtatkami pogorſhowali, nejſmy eže wutrobnje lubowali a ſe bojeli, ale twojo meno newužitne wužiwalii a druge ſle ſinili, aby teſch wele dobrego wostajili; ach da jo nam taſame ſwutrobu žal, a my prožymi tebjo JEsuſowych ranow dla, ty nechol ſnami do ſuda hic̄, ale nam naſche pſchepenja wodac̄ naſchu myſl pſhemjenic̄, a nam twojego ſwjatégo Duha kpoljepſhowanju naſchego žiwenja dac̄.

Nech my ſe dženža naten wičejſhi džen togo wotpozinka ſſchefsianſkem waſchniom pſchigotujomy, na tym ſamym ſdobreju wolu dozyrkwe pſchidžomu a natwojo ſlowo radži poſluchamy, a jo wuknjomy. Nech toſhame na naſhim mjeſteze, a wožylem kraju prawje a ziceje pſchipowedane, a teſch poſluſhnie kwutrobje ſate budje, a bychmy teſch jako džeczi Boje potom ſhamem ſwoje žiwenje wedli. Twoje meno bydž wot naš ſchikich ſwaljone a zescjone wot njnet aſh dowjeznoſc̄e. Amen.

Woschze naſch ic.
Džek dajmy Bogu ſche.

Přinoški maćienych sobustawow.

W běhu l. 1869 zaplačichu tute sobustawy swój přinošk:

Na lěto 1870: k. wjeŕch Anatol Gagarin z Odessy; k. kaplán Hórnik z Budyšina; k. překupc Hórnich z Khróscic; knihownja w Hermanecach; k. Patera z Prahi; k. rězbař Pětřka z Budyšina; k. farař Rychtař z Kotec; k. murjeński mištr Wendleř z Budyšina; k. seminarski wučeř Wańko z Rychbacha.

Na lěto 1869: k. farař Bróska z Budestec; k. farař Brósk z Křišowa; k. progymnasialny direktor Buk z Draždžan; k. Dr. med. Dučman z Budyšina; k. farař Ebert z Hrodžišča; k. seminarski wučeř Fiedleř z Budyšina; k. wjeŕch Anatol Gagarin z Odessy; k. kaplán Hórnik z Budyšina; k. překupc Hórnich z Khróscic; k. farař Imiš z Hodžijsa; k. překupc Jakub z Budyšina; k. farař Jenč z Palowa; k. wučeř Jordan z Hermanec; k. stud. theol. Kubaš z Prahi; k. kantor Kocor z Ketlic; k. farař Kokla z Ostritz; k. professor Kouba z Prahi; k. wučeř Kral z Ketlic; k. wučeř Kral ze Sokolej; k. scholastikus Kućank z Budyšina; k. překupc Lorenc z Pomorec; k. kantor Michałk z Kotec (25 nsl.); k. wučeř Mučink ze Zemic; k. farař Nowak z Radworja; k. senator Ceumern z Petersburgu; k. Patera z Prahi; k. knihikupc Pjech z Budyšina; k. senior Pjech z Budyšina; k. kubleř Rabowski z Pomorec; k. kaplán Róla z Ostritz; k. wučeř Rostok z Drječina; k. ryčník Rychtař z Budyšina; k. farař Seileř z Łaza; k. šulski direktor Šołta z Budyšina; k. kaplán Šlögl z Pardubic; k. kubleř Skop z Křiweje Boršće; k. diakonus Urban z Klukša; k. wučeř Wagner z Bukec; k. seminarski wučeř Wańko z Rychbacha; k. farař Wels z Wotrowa; k. farař Wjelan ze Slepoho; k. kaplán Wornař z Khróscic.

Na lěto 1868: k. farař Bergan z Wulkich Zdžar; k. Dr. med. Dučman z Budyšina; k. kaplán Jawork z Marijneje Hwězdy; k. superintendent Karas z Wojerec; k. farař Kokla z Ostritz; k. farař Kućank z Budyšina; k. lěkařník Lernet z Pardubic; k. wučeř Mučink ze Zemic; k. Patera z Prahi; k. šulski direktor Šołta z Budyšina; k. wučeř Wagner z Bukec.

Na lěta 1867: k. farař Bergan z Wulkich Zdžar; k. farař Kokla z Ostritz; k. farař Kućank z Budyšina; k. Lernet z Par-

dubic; k. Mlynk w Zarěču (25 nsl.); k. farař Tešnař z Niedy; k. farař Žur ze Šerachowa.

Na lěto 1866: k. farař Kućank; k. kapłan Łusćanski z Ralbic; k. Lernet; k. farař Žur.

Na lěto 1865: k. Kućank; k. Łusćanski; k. Lernet.

Na lěto 1864: k. Kućank; k. Łusćanski.

Na lěto 1863: k. Kućank.

Zličbowanje Maćicy Serbskeje w 23. lěće,

wot 1. januara 1869 do 31. decembra 1869.

A. Dokhody.

I.

VI.

Zbytk pokladnicy.

Zapłačenje zastatych přinoškow.

Z 22. lěta pola pokladnika 131. 18. 3.

Z cyla (hl. Přinoški) . . . 39. 25. —.

II.

Domwzate kapitale.

VII.

Dobrowólne dary.

Z bliskich stawiznow wu-

Vacat.

wikowane . . . . . 11. —. —.

III.

Daň wot wupožčenych kapitalow.

VIII.

Z předawanja knihow.

W budyskej nalutowařni 5. —. —.

Z cyla . . . . . 265. —. 6.

W krajnostaſkowej . . . 2. 1. 4.

Wot 6 akciov . . . . 1. 15. —.

8. 16. 4.

IV.

Rekapitulacia.

Přinoški sobustawow.

Staw I. . . . . 131. 18. 3.

Wot 41 sobustawow . . 54. 20. —.

” II. . . . . 11. —. —.

Wot 1 sobustawa . . . —. 25. —.

” III. . . . . 8. 16. 4.

55. 15. —.

” IV. . . . . 55. 15. —.

V.

” V. . . . . 12. —. —.

Předzapłačenje sobustawow.

” VI. . . . . 39. 25. —.

Z cyla (hl. Přinoški) . . 12. —. —.

” VII. . . . . 265. —. 6.

Do hromady 523. 15. 3.

B. Wudawki.**I.**

Wupožčene pjenjezy.

Vacat.

II.

Za čišćenje knihow.

Za 800 exempl. „Budaf“	18. —. —.	Za policu zawěśczenia	2. 15. —.
Za 800 „Sadowa zahroda“	71. 22. 5.	Za knihi přez k. Jenča ku-	
Za 300 Časopisow čísto 38	31. 20. —.	pjene	4. 4. 5.
Za 300 Časopisow čísto 39	30. —. —.	Za čišćenje a wupyšenje	
Za 3500 protykow	73. —. —. 224. 12. 5.	zbožopřeča	3. 20. —.

III.

Za protyku.

Za papjeru	49. 29. —.	Za Pjecha	18. 2. 9.
Za wobrazki	17. 17. —.	Porto	2. 5. 6.
Za 3400 stemplow	68. —. —.		32. 23. —.
Dawki	1. 12. —. 136. 28. —.		

IV.

Za wjazanje knihow.

Bibliske stawizny	8. 10. —.	Staw II.	224. 12. 5.
Sadowa zahroda	3. —. —.	„ III.	136. 28. —.
Časopis č. 38	3. —. —.	„ IV.	27. 26. 5.
Časopis č. 39	3. —. —.	„ VI.	32. 23. —.
Protyska	10. 16. 5. 27. 26. 5.		

Zamoženje Maćicy Serbskeje.

W krajnostawskej nalutowařni na knižki č. 36	61. 2. —.
W budyskej na knižki č. 19,307	149. 9. —.
Šesc' akcijow na Serbske Nowiny čč. 4, 9, 28, 32, 40, 48	30. —. —.
Zbytak lěta 1869 w pokladnicy	101. 15. 3. 341. 26. 3.

W Budyšinje, 31. decembra 1869.

Wylem Jakub, pokladnik.

Čiščal E. M. Monse w Budyšinje.

W o b s a h.

Namjezno-Mužakowska wotnožka serbščiny. Wobjasnił

Jul. E. Wjelan	str. 57.
Varianty serbskich pěsničkow. Zezbéral H. Dučman	„ 93.
Pohrjebne předowanje wot R. Mohnja. Zdželuje Jenč	„ 100.
Wudospołnjene narodne pěsnički. Podawa M. Hórník	„ 104.
S. Marijne čeknjenje. Wot M. Hórnika	„ 106.
Spěwaj Wot H. Seilerja	„ 107.
W kotrej podryči pisaše Tharaeus w l. 1610? Rozestajíl M. Hórník	„ 108.
Příklad mužakowskeje podryče	„ 119.
Přinoški mačičnych sobustawow	„ 122.
Zličbowanje Mačicy S. w 23. lěće	„ 123.

Wot redakcie.

Někotři serbci spisowarjo su sebi wotmyslili, zběrku knihow snadž pod mjenom: „Serbska Lužica, kraj a lud“ zestajeć a wudać. Tale zběrka ma Serbow a jich kraj wopisać a wosebje wšitko we nětko móznej wjetšej do-spolnosti a wobšernosti wopřijeć, štož „Pěsnički Hornych a Delnych Lužiskich Serbow“ wot Haupta a Smolerja ze wšemi dodawkami a „Serbske Horne Lužicę“ wot E. B. Jakuba (z nakladom Mačicy, 1848) poskiceja. Byrnje hižo něštožkuli w nowišich serbskich knihach a časopisach (hl. Časopis M. S., Lužičan, Serbske Nowiny, Casnik, Katholski Posol a t. d.) so namakalo, štož móže tamnej zaslužbnej knizy wudospolnić, je tola wjèle tajkeho, štož ma so w Hornjej a Delnej serbskej Lužicy hakle zhromadzíć a napisáć. Teho dla wotewrja redakcia rad tutón Časopis M. S. tajkim wudospolnenjam a prosy serbskich duchownych, wučerjow a všech druhich zdželanych Serbow, zo cheyli dotal njewočišcane serbske ludowe pěsnički, basnički (tych je mało w „Pěsničkach“), powjesée (Sagen), příslowa, přivěrki, hry, wašnja, podryče wšelakosće (n. p. lubijska nije dotal dosć wopisana, wjèle mjenje delnjoserbske podryče), ležownostne mjena, stawizny a druhe pomnjeća hódne wěcy swojeje w osady abo swojeje wokolnosće wob-šernje wopisować a nam za Časopis a sobu jako material za přichodne knihy „Serbska Lužica“ podawać.

W o b s a h.

Basnje. Wot Radyserba	str.	3.
Kwasnaj khěrlušej z luda. Podawa M. Hórník	„	6.
Marija a Hilžbjeta. Podał M. Hórník	„	8.
Přiboh Flinc. Stawizniska študija wot K. A. Jenča	„	9.
Wudospołnjenje delnjołužiskeho prawopisa. Wot M. Hórnika	„	42.
Rukopisna agenda. Wot M. Hórnika	„	45.
Wučahi z protokollow M. S.	„	48.
Zapis sobustawow M. S.	„	51.
Próstwa na Serbow a jich přečelow	„	54.
Wozjewjenje knihow	„	56.

Z tutym zešiwkom wudawa so:

54) *Pschedženak. Prothka na I. 1870.*

Č A S O P I S
TOWARSTWA
MAĆICY SERBSKEJE
1869.

Redaktor:
M i c h a l H ó r n i k.

Lětník XXII.

Zešiwk II.

(Cyleho rjada čislo 40.)

W Budyšinje.
Z nakładem Maćicy Serbskeje.